

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN SURİYELİ
GÖÇMENLERE YÖNELİK UYGULADIĞI SOSYAL YARDIM
POLİTİKALARI:
KEÇİÖREN BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

SEÇİL ARSLAN AKAY

**Tez Danışmanı
Doç.Dr. Yusuf PUSTU**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
GÖÇ YÖNETİMİ BİLİM DALI**

MAYIS, 2019

**TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN SURİYELİ GÖÇMENLERE
YÖNELİK UYGULADIĞI SOSYAL YARDIM POLİTİKALARI:
KEÇİÖREN BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

SEÇİL ARSLAN AKAY

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
AMME İDARESİ ANABİLİM DALI
GÖÇ YÖNETİMİ BİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

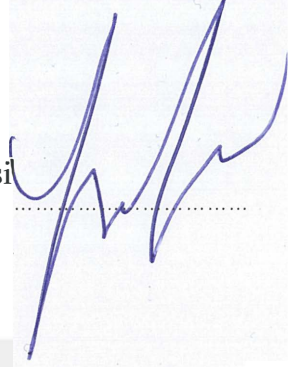
MAYIS, 2019

Seçil Arslan AKAY tarafından hazırlanan “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Suriyeli Göçmenlere Yönelik Uyguladığı Sosyal Yardım Politikaları: Keçiören Belediyesi Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Hacı Bayram Veli Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Göç Yönetimi Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç.Dr. Yusuf PUSTU

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

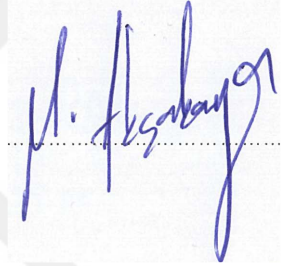
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan : Prof.Dr. Murat AKÇAKAYA

İİBF, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

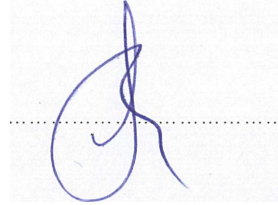
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye : Doç.Dr. Nazlı YÜCEL BATMAZ

Kırıkkale Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 24/05/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Fiğen Ayıkoğlu Zaif
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Seçil ARSLAN AKAY
25.05/2019

**TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK
UYGULADIĞI SOSYAL YARDIM POLİTİKALARI:
KEÇİÖREN BELEDİYESİ ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans)

SEÇİL ARSLAN AKAY

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MAYIS, 2019

ÖZET

Göç hareketleri ile “daha iyi bir hayat” beklentisi içinde kente gelen bireyin eğitimden sağlığa, barınmadan istihdama her sektörde doğrudan veya dolaylı bir biçimde varlık göstermesinin yol açtığı etkiler, ülke çapında pek çok değişimlere sebep olmuştur.

Sanayileşmenin ivme kattığı 1950’li yıllarda kırdan kente, bölge ve bölgeler arası yaşanan göç hareketleri, “göçler çağı” olarak isimlendirilen günümüzde sınırötesi boyutlara ulaşmıştır.

Türkiye’nin transit ülke durumundan göç alan hedef ülke konumuna gelmesi ile etkin göç yönetimi politikalarını zorunlu hale getirmiştir. Özellikle Suriye krizi sonucu uygulanan “açık kapı” politikası ile, kitlesel göç akınına maruz kalan Türkiye, sayısı milyonları bulan ve ülke içinde mobil halde bulunan Suriyeli nüfusun geçici barınma merkezlerinde ve kentlerde toplumsal yaşama katılım sürecinde iken başta barınma, eğitim, sağlık ve istihdam alanlarında olmak üzere tüm alanlarda yeni politikaların geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur.

Bu çalışmada, hukuki statüleri “geçici sığınmacı” olarak belirlenen Suriyelilerin kamp dışında yaşamlarını sürdürmeleriyle birlikte kamu sistemi içinde yürütülen hizmetler bağlamında yerel yönetimlerin yeni bir ihtiyaç grubu olarak, Suriyelilere yönelik uyguladığı sosyal yardım politikaları kapsamında Keçiören Belediyesi bünyesinde yürütülen sosyal yardım politikaları incelenmiştir.

Bilim Kodu : 111624
Anahtar Kelimeler : Göç, Geçici Sığınma, Yerel Yönetim, Sosyal Yardım
Sayfa Adedi : 119 Sayfa
Tez Danışmanı : Doç.Dr.Yusuf PUSTU

**SYRIAN IMMIGRANTS APPLICATION FOR LOCAL GOVERNMENT
SOURCES OF SOCIAL POLICIES IN TURKEY:**

KEÇİÖREN MUNICIPALITY SAMPLE

(M.S. THESIS)

SEÇİL ARSLAN AKAY

HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES

MAY, 2019

ABSTRACT

Within movement of migration, the effects of the individual coming to the city in the expectation of a "better life" directly or indirectly from education to health, from housing to employment in every sector has caused many changes throughout the country. In the urbanization process, migration movements from rural to urban areas, regions and regions where industrialization has accelerated have reached to transnational dimensions.

In today's world it has become active in cross-border dimension of migration, while Turkey's position has become receiving country from the transit countries. This has made effective migration management policies compulsory.

In particular, within "open door" policy as a result of the Syria crisis, Turkey exposed to massive migration flows Turkey. This has created the need to develop new policies in all areas especially education, health care and employment while the number of millions who stay in a mobile form in temporary shelter centers and urban areas in order to adapt the new social life accession process.

In this study, it has been developed recommendations that include analysis of the needs that arise in social life with their lives outside the camps and steps of urbanize and urbanization of the rights-based approach in the process of adaptation to social life for Syrians whose legal status is defined as "temporary asylum"

Science Code : 111624

Key Words : Migration, Temporary Asylum, Local Government, Outreach

Page Number : 119 page

Supervisor : Associate Professor Yusuf PUSTU

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın hazırlanmasında; bu araştırma konusundaki fikrin ortaya ıkmasında ve őekillenmesinde bilgi ve deneyimleriyle yol gösteren, yardım ve desteğini esirgemeyen danıőmanım Doç.Dr.Yusuf PUSTU'ya saygılarımı ve teőekkürlerimi sunarım.

Araştırma konusunun içeriğinin olgunlaőmasında ve bu çalışmanın geliőmesine yőn veren özellikle tez savunma jürisinde yer alan hocalarıma, yorum ve telkinleriyle daima destekleyen meslektaőlarıma teşekkür ediyorum.

Çalıőmam boyunca yardımını esirgemeyen, yol gösterici ve yürekendirici katkılarıyla destekleyen eőim Yener AKAY'a teőekkürlerimi sunuyorum. Bu çalışmayla her daim destekleyen, motive eden, güçlendiren anneme ve kızlarım Elif Ekin AKAY ve Bilgesu AKAY'a sonsuz teőekkürlerimi sunuyor, bilim yolunda ilerleyecekleri bir yaşam sürdürmelerini diliyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLER, SOSYAL YARDIM VE GÖÇ HAKKINDA TEMEL KAVRAMLAR

1.1 Yerel Yönetim Kavramı	4
1.1.1 Yerel Yönetimlerin Tarihsel Süreci	7
1.1.2 Yerel Yönetim Türleri.....	9
1.1.3 Kamu Hizmetlerinde Yerel Yönetimlerin Önemi	12
1.2 Sosyal Yardım Kavramı	13
1.2.1 Yoksulluk	14
1.2.2 Sosyal Yardım Çeşitleri	16
1.2.3 Türkiye’de Sosyal Yardımların Tarihsel Süreci	16
1.2.4 Kamu Hizmetlerinde Sosyal Yardım Hizmetlerinin Önemi.....	18
1.3 Göç Kavramı	18
1.3.1 Göç Kavramı	20
1.3.2 Göç Çeşitleri.....	21
1.3.3 Türkiye’de Göç Politikaları.....	28
1.3.4 Türkiye’de Göç Politikalarının Gelişimi	30

2 . BÖLÜM

GÖÇÜN DEĞİŞEN YÜZÜ : SURIYE GÖÇÜ VE YANSIMALARI

2.1 Göç ve Yerel Yönetim İlişkisi.....	35
2.2 Dış Göç Hareketleri Bağlamında Suriye Göçü	36

2.2.1	Suriyeli Göçmenlerin Hukuki Statüsü	37
2.2.2	Suriyeli Göçmenlerin Barınma Gereksinimi	38
2.2.3	Ekonomik Etkileri Bağlamında Suriye Göçü	46
2.3	Suriye Göçü ve Eğitim	55
2.3.1	Eğitim Konusunda İhtiyaç Analizi.....	55
2.3.2	Eğitimde Alternatif Çözüm: Geçici Eğitim Merkezleri	57
2.3.3	Kamp Dışında Eğitim Süreci.....	58
2.3.4	Eğitimde Dil, Müfredat ve Personel Sorunu	60
2.3.5	Eğitim Sürecinde Yetişkinler	60
2.3.6	Suriye Göçü ve Sağlık.....	62
2.3.7	Suriye Göçü ve Sosyal Hizmetler	64
2.3.8	Suriye Göçü ve Yerel Yönetimler.....	67

3 . BÖLÜM

SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK SOSYAL YARDIM POLİTİKALARINDA KEÇİÖREN BELEDİYESİ ÖRNEĞİNDE ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER

3.1	ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI.....	70
3.2	ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE SINIRLILIKLARI	72
3.3	ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	72
3.4	Keçiören İlçesi Hakkında Temel Bilgiler	74
Keçiören İlçesine ait temel bilgiler aşağıda özetlenmiştir.		74
3.4.1	Çalışmanın Alanı	74
3.4.2	Keçiören İlçesi Mekan ve Yüzölçümü.....	74
3.4.3	Demografik Özellikleri	76
3.4.4	Nüfusun İş gücü Durumu.....	77
3.4.5	Nüfusun Eğitim Durumu.....	77
3.4.6	Nüfusun Yaş Aralığı Durumu	79
3.4.7	Nüfusun Göç Durumu.....	80
3.4.8	Kültürel ve Toplumsal Yapı Durumu	80
3.4.9	Keçiören Belediyesinin Sosyal Yardım ve Hizmetlere İlişkin Genel İlkeleri ve Politikası.....	82
3.5	Keçiören İlçesindeki Suriyeli Göçmenlere Genel Bakış	84
3.5.1	Keçiören Belediyesi Tarafından Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yürütülen Hizmetler.....	85
3.6	Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi	86

3.6.1 Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi	88
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	96
KAYNAKÇA.....	99
ÖZGEÇMİŞ	105

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1-1 Merkezi yönetimin ve yerel yönetimin görev dağılımları	7
Tablo 1.4-1 Göç eden nüfusun yönü	28
Tablo 1.4-2 Göç eden nüfusun eğitim durumu	29
Tablo 1.4-3 Göç etme nedenine göre göç eden nüfus ve oranı	30
Tablo 2.2-1 Yıllara göre Suriye göçü.....	39
Tablo 2.2-2Suriyeli göçmenlerin illere göre dağılımı.....	42
Tablo 2.2-3 Suriyeli göçmenlerin ilk 10 ile göre dağılımı	43
Tablo 2.2-4 Türkiye genelinde il düzeyinde Suriyeli nüfus durumu	45
Tablo 2.2-5 Suriyeli göçmenlerin eğitim durumu.....	49
Tablo 2.2-6Suriye ortak sermayeli kurulan şirketlerin sayısı ve Suriye ortak sermayesi miktarı (Milyon TL) (2013-2017).....	52
Tablo 2.2-7 Suriye ortaklı kurulan yabancı sermaye şirketlerinin genel görünümü.....	52
Tablo 2.2-8 Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı en fazla olan ilk 10 il	53
Tablo 2.2-9 Suriye ortak sermayeli kurulan şirketlerin en çok faaliyet gösterdiği ilk 15 sektör (2017)	54
Tablo 2.3-1 Suriyeli göçmenlerin yaş dağılımı	56
Tablo 3.4-1 Keçiören İlçesi Nüfus Dağılımı	76
Tablo 3.4-2 Ankara ilçeleri nüfus durumu	76
Tablo 3.4-3 Nüfusun İş Gücü Durumu.....	77
Tablo 3.4-4 2000-2010 yılları arasında Keçiören ilçesi nüfusunun eğitim durumu değişimi	77
Tablo 3.4-5 Keçiören okuryazar durumlarına göre nüfus dağılımları	78
Tablo 3.4-6 Keçiören ilçesi Türkiye ve Ankara ile karşılaştırmalı eğitim kriterlerini gösterir tablo	78
Tablo 3.4-7 Keçiören nüfusun yaş-cinsiyet özellikleri dağılımı.....	79
Tablo 3.4-8 2000-2010 yıllarında Keçiören nüfusunun doğum yerine göre dağılımı.	80
Tablo 3.4-9 Keçiören Belediyesi uhdesinde hizmet veren sosyal hizmet kuruluşları.	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.2-1 Şanlıurfa-Harran Geçici Barınma Merkezi.....	40
Şekil 2.3-1 Geçici Barınma Merkezlerinde Eğitim.....	57
Şekil 2.3-2 Geçici Barınma Merkezinde Eğitim.....	59
Şekil 2.3-3 Yetişkinlere Eğitim Çalışmaları.....	61
Şekil 2.3-4 Geçici Barınma Merkezlerinde Sağlık Hizmetleri.....	63
Şekil 3.4-1 Ankara İli ve ilçeleri haritası	74
Şekil 3.4-2 : Keçiören İlçe haritası.....	75
Şekil 3.6-1 Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi	90

KISALTMALAR LİSTESİ

AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AFKEN	: Afet Geçici Kent Yönetim Sistemi
AÇSB	: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ÇODAM	: Çocuk Danışma Merkezi
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HEM	: Halk Eğitim Merkezi
ILO	: International Labour Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
KEÇMEK	: Keçiören Sanat ve Meslek Edindirme Kursları
KEDEM	: Keçiören Belediyesi Eğitime Destek Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ORSAM	: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SUY	: Sosyal Uyum Yardım Programı
ŞEY	: Şartlı Eğitim Yardım Programı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: United Nations Development Program (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği)
UNICEF	: United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

Yerel yönetimlerin coğrafi sınırları içinde yer alan tüm vatandaşlara hizmet sunma yükümlülüğü ilgili hukuki metinlerde düzenlenmiştir. Söz konusu hizmetler kapsamında, özellikle göç konusunda üstlendikleri görevler, sosyal yardım hizmetlerini de içeren sosyal hizmet uygulamalarının yasal dayanağı olarak 5393 sayılı Belediye Kanunu dikkat çekmektedir. Belediyelerin yürüttüğü hizmetlerin doğrudan veya dolaylı olarak kullanıcısı olarak göçmenler; belediyelerin hizmet grupları içerisinde gün geçtikçe önemli bir paydayı teşkil etme yolundadır.

Yerel yönetimlerin faaliyet alanı olarak kentlerin gelişiminin, tarihsel süreçte göç ile mümkün olduğu, göçün kentsel kimliğe, kentsel yaşam biçimine getirdiği etkileri, kentsel sorunları da içine alan bir çalışma alanıdır. Nitekim geçmişten günümüze göç hareketlerinin nedenleri ile göçün boyutları değişim göstermiştir. Küreselleşme ile birlikte değişen ve küçülen dünyada her mekan erişilebilir hale gelirken bireylere yönelik uygulanan sınır politikaları dışında tüm mal ve hizmetlerin sınırlar arası dolaşımı mümkündür. Buna karşılık 1950’lerde gelişmekte olan ülkelerin teşvik ettiği göç hareketleri günümüzde sınırlandırılmakta hatta katı kurallara bağlanmaktadır.

Göç sürecine katılan nüfusun göç etme nedenleri de zaman içerisinde değişmiştir. Artık göç hareketleri, emeğe dayalı iş gücü göçünden ziyade “beyin göçü” olarak da ifade edilen nitelikli personel göçüne yönelik gerçekleşmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında, sanayinin üretim yapmak, hizmet almak için mekandan bağımsız hareket etmesi ihtiyacı gösterilebilir. Amerika’daki bir şirketin müşteri hizmetlerini Hindistan’da kurmasında bir engel yoktur, aynı şekilde Çin’de fabrika açmalarında üretimlerini ucuz iş gücünün olduğu yerlerde açması konusunda bir engel kalmamıştır. Bunun sonucunda gelişmiş ülkelerin ucuz iş gücünü göçe dayalı olarak ithal etmesine de gerek kalmamıştır. Günümüzde dış göç hareketlerinin hemen hemen tamamına yakınına güvenlik kaygısına dayalı göçlerin oluşturduğunu söylemek doğru olacaktır.

Türkiye’de göç hareketlerinin hız kazandığı 1950’li yıllar, özellikle iç göç hareketlerinin miladı olarak kabul edilebilir. Bu süreçte tarımda makineleşmenin etkisi ile ortaya çıkan iş gücü fazlalığı, yeni iş alanları arayışı ile kentlere yönelmiştir. Kırdan kente yoğun iç göç akını, kentlerin mevcut fiziki kapasitesinin çok üzerinde olması nedeniyle çarpık

kentleşme kavramının ortaya çıktığı görülmektedir. Kente gelen bireylerin büyük bir oranının beden gücüne dayalı tarımsal üretimden gelmesi, nitelikli işgücünü sahip olmaması, uzmanlık gerektiren sektörlerde istihdam edilememesinin uzantısı olarak, yoğunluklu olarak marjinal sektörde ucuz iş gücü olarak istihdamı, farklı bir sorun alanının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nitekim bu sektörde ücretlerin düşük seviyede kalması ve en önemlisi kayıt dışı ekonominin varlık göstermesine sebebiyet vermiştir. Söz konusu kentte yaşamının getirdiği konut ihtiyacı, bir taraftan kent çevresinde gecekondulaşma oranını hızlandırırken diğer taraftan da sistemli alt yapı hizmetlerinin geliştirilmesini zorlaştırmıştır. Sağlıksız fiziki koşullarda yaşama tutunma durumu, sağlıklı içme suyuna erişimi güçleştirmekte, atık suların ve katı atıkların ıslahını içeren pek çok belediye hizmetinin dışında kalmaya sebebiyet vermiştir. Kentin çevresinde ikamet eden nüfusun kent yaşamında sınırlı etkileşimi, kentleşme sürecini de geciktirmiştir. Kent çevresinde yaşayan nüfusun kır-kent yaşamı içinde gelişen kültürün oluşturduğu dinamikler içinde uyum sorunları yaşayan nüfusun sosyal yardım mekanizmalarından yararlanma karakteristiğinin yoksulluk kısır döngüsüne dönüştüğü görülmektedir. Nitekim, kendi iç dinamiği içinde eğitim oranının düşük düzeyde kaldığı görülen iç göç hareketleri pek çok disiplinin çalışma konusu olarak varlık göstermiştir. Kalkınma planlarında kentleşmenin sağlanmasına yönelik geliştirilen stratejiler, Gecekondu Yasası, İskan Kanunu gibi yasal düzenlemeler sağlıklı kentleşme sürecini sağlama amacını taşımaktadır.

Türkiye'nin iç göç sürecinde yaşadığı deneyimler, farklı dil, kültür ve yaşam biçimine sahip Suriye Göçü ile farklı boyutlarla gündeme gelmiştir. 2011 yılında Suriye'de başlayan iç savaş sonucu kitlesel göç akımına maruz kalan Türkiye, açık kapı politikası ile yaklaşık 4 milyon Suriyeli nüfusa "geçici sığınmacı" statüsü ile ev sahipliği yapmaktadır. Geçici Barınma Merkezlerinden kent yaşamını tercih etmeleri ile, söz konusu Suriyeli nüfusun temel ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda farklı mekanizmaların devreye girmesi ihtiyacı gündeme gelmiştir. "Misafır" yaklaşımı ile ülkede varlık gösteren Suriyeli nüfusun başta dil olmak üzere kültürel değerler ve yaşam biçimi itibariyle ortaya koyduğu farklılıklar, etkili bir göç yönetimini gerekli hale getirmiştir.

Yoğun kitlesel göç hareketi ile karşı karşıya kalan Türkiye, merkezi yönetimin politika araçları ile kurumsal yapılanma ve yasal düzenlemelerle süreci koordine etme gayreti içindedir. Yerel düzeyde ise, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun belirlediği yükümlülükler dahilinde, kurum ve kuruluşların koordinasyonunda doğrudan hizmet yürütülmektedir.

Bu süreçte özellikle yerel yönetimlerin iş yükünün arttığı gözden kaçırılmamalıdır. Merkezi yönetimin vesayeti altında hizmet yürüten yerel yönetimler, bir taraftan kentin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken öte yandan göçle gelen nüfusun ihtiyaçlarını karşılama konusunda büyük bir gayret içindedir. Bu noktada yerel yönetimlerin göç yönetimi konusunda rolünün yeniden belirlenmesi, mali kaynaklarının da bu doğrultuda yeniden düzenlenmesi ihtiyacı önemlidir.

Toplumsal yaşam içinde varlık gösteren Suriyeliler; barınma, istihdam, eğitim ve sağlık olmak üzere olmak üzere her alanda kentin parçası olmaya başlamıştır. Kamu eliyle yürütülen hizmetlerin sunumunda çeşitlendirme ihtiyacı kaçınılmaz bir sonuçtur. Nitekim halen hukuki statüleri “geçici sığınmacı” olarak belirlenen Suriyeliler, kurumlar tarafından sunulan hizmetlerde yararlandırıcı konumundadır.

Bu çalışmayla; Suriye göçü ile yerel yönetimlerin Suriyeli göçmenlere yönelik uyguladığı sosyal yardım politikaları başlığı altında Keçiören Belediyesi hizmetleri incelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesini oluşturan birinci bölümde yerel yönetim, sosyal yardım ve göç kavramları, nedenleri ve çeşitleri ile incelenmiştir.

İkinci bölümde, Suriye göçünün mekânsal düzlemde yansımaları doğrultusunda barınma, istihdam, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve yerel yönetimler boyutları ile uyum çalışmaları konusunda kurumlar tarafından başlatılan ve yürütülen hizmetler ele alınmıştır. Söz konusu başlıklar altında yürütülen hizmetlerde mevcut durum ve yaşanan sorunlar ortaya konulmuştur.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise; Suriyelilerin kent yaşamı ile oluşan ihtiyaçları çerçevesinde Keçiören Belediyesi örneğinde yürütülen sosyal yardım hizmetleri ve Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi çalışmaları incelenmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde; merkezi yönetimin göç politikaları doğrultusunda kente yayılan Suriyeli nüfusa yönelik yerel yönetimler tarafından yürütülen sosyal yardım politikaları konusunda yapılacak çalışmalara ilişkin “hak” temelli yaklaşım konusunda öneriler ortaya konulmuştur.

1. BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLER, SOSYAL YARDIM VE GÖÇ HAKKINDA TEMEL KAVRAMLAR

Yerel yönetimler kavram olarak bakıldığında, aynı ülke sınırları içinde ve belirli sınırlara tabi olarak yaşamakta olan insanların ortak gereksinimlerinin karşılanması amacıyla anayasaya bağlı olarak kurulan kuruluşlar (Yiğit, 2008: 5) olarak tanımlanmaktadır.

Küreselleşen dünyada bir taraftan zenginliğin ve refahın tesis edildiği, diğer taraftan toplumdaki eşitsizliklere dayalı olarak yeni ihtiyaç gruplarının oluştuğu görülmektedir. Kamu yönetimi sisteminde halkla en yakın ilişki içerisinde olan ve yerel halkın talep ve ihtiyaçlarını yerine getirme amacıyla oluşturulan yerel yönetimler, değişen ihtiyaçlar doğrultusunda yeni hizmet uygulamaları, düzeltici ve önleyici uygulamalarla vatandaş odaklı bir hizmet sunumu gerçekleştirme amacı taşımaktadır. Söz konusu amaçların gerçekleştirilmesi için, yerelin ihtiyaç çeşitliliği doğrultusunda farklı uygulamalarla karşılaşmak mümkündür.

Değişen ve yenilenen ihtiyaçların giderilmesi konusunda vatandaşın ilk başvuru mercii olarak yerel yönetim hizmetleri ile, vatandaşın memnuniyet durumunu ne ölçüde arttırmayı sağlayabildiğinin ölçülmesi, düzeltici ve önleyici hizmet modellerinin sürekli olarak gözden geçirilmesi konusunda insan hakları düşüncesinin gelişmesi, güçlenmesi ve etkili bir şekilde yaygınlaştırılması hakkında yeni olanaklar geliştirilmesi önemlidir.

Bölüm içerisinde ve ileriki bölümlerde de yerel yönetimin fonksiyonları kapsamında sosyal yardımı da içine alan sosyal hizmet yaklaşımı, göç olgusunun söz konusu kavramlar üzerindeki etkileri ele alınacaktır.

1.1 Yerel Yönetim Kavramı

Yerel Yönetim kavramı, en temel ifadesiyle belirli bir coğrafi sınırlar içinde yaşayan halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere, karar organları yerel halk tarafından seçilen görev ve yetkileri kanunlarla sınırlı olan, özel gelire ve bütçeye sahip kamu tüzel kişilidir (Ulusoy, Akdemir, 2001: 17).

Kavramın en temel kriterlerinden hareketle yerel yönetimler, sınırlandırılmış bir alan içerisinde yaşayan bireylerin ortak ve yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere yasalarla belirli bir hukuk düzeni içinde oluşturulmuş anayasal kuruluşlardır (Nadaroğlu,1994: 3). Bilimsel ve teknolojik değişimlere bağlı olarak sosyal hareketlilik, sosyal, kültürel ve sportif nitelikli uğraşı alanların ortaya çıkması, kentsel alandaki nüfus artışı, sosyo-ekonomik iş bölümü ve katmanlaşmanın artması gibi faktörler, halkın ihtiyaç ve beklentilerinin çeşitlenmesine yol açmıştır (Bozlağan ve Yaş, 2007:123).

Yerel Yönetim kavramı ‘yerinden yönetim’ ya da yönetim biliminde ‘adem-i merkezîyet’ olarak da bilinen bir kavramdır” (Keleş, 1992: 15). Yerel düzeyde doğrudan yerel halka yönelik hizmet ve faaliyetleri ile yerel yönetimler, özerk ve dinamik yapıları sayesinde merkezi yönetim kuruluşlarından farklı olarak, ihtiyaca yönelik yeni hizmet modelleri, yenilikçi hizmet modellerini geliştirme ve uygulamaya geçirebilen, beldenin sorunları ile hemşerilerin talep ve beklentilerini iyi bilen ve buna uygun halkın memnuniyetini gözeten hizmetler sunan müteşebbis birimler olarak değerlendirilmektedir (Şen ve Eken, 2007: 502).

Kaya Projesi Raporu’na göre (Kaya Projesi Raporu, 1992:1) yerel yönetimler, sınırlı bir coğrafi alanda yaşayan yerel halkın ihtiyaç duydukları konularda hizmet üretmek amacı ile kurulan, karar organları veya yürütme organları yerel toplulukça seçilerek göreve getirilen, yasalarca belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel gelire, bütçeye ve personele sahip, merkezi yönetimle olan ilişkilerinde yönetsel özerklikten yararlanan kamu tüzel kişileridir.

Aynı rapora göre yerel yönetim kuruluşları; ülkenin yönetim sisteminin bütünlüğü içerisinde yer alan, kuruluş görev ve yetkileri, gelir sistemleri yasama organı tarafından belirlenen, merkezi yönetimin üzerlerinde hukuka uygunluk denetimi bulunan anayasal kurumlardır (Kaya Projesi Raporu,1992:1-3).

Yerel yönetim kavramı, bir yönetim biçimi olarak bakıldığında, yerel halkın yerelde seçtiği organlar aracılığı ile yönetilmesidir. Halkın yerel düzeydeki ihtiyaçlarının karşılanması konusunda yerel iradenin kullanılması; yerel yönetimlerin katılımcı demokrasinin tesis edilmesinde siyasal, yönetsel ve toplumsal nitelikler taşıdığıının göstergesidir.

Günümüzde yerel yönetim birimlerinin coğrafi dağılım nedeniyle birbirinden farklı kamusal mal ve hizmet ihtiyacı içinde bulunduğu, bu durumun kamusal hizmet sunumunda farklılıklara neden olmaktadır (Köseçik ve Özgür, 2005: 31). Özellikle deavantajlı bireylerin yoğun bir şekilde yaşadığı bölgelerde, ihtiyaç ve taleplerin çeşitliği ve fazla olması, yönetim anlayışında yenilikçi projelerin geliştirilmesi ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. Bu aşamada halkın taleplerinin karşılanması ve memnuniyetinin sağlanması yönündeki çalışmalar, yerel yönetim birimlerinin siyasal yönetsel ve toplumsal nitelikler taşıdığını göstermektedir.

Küreselleşmenin toplumsal ve ekonomik yaşam içindeki etkileri, vatandaşın talep ve beklentilerini karşılayacak kalitede hizmet sunumunu sağlayan birimlerin öne çıkmasını sağlamıştır. Bu noktada devlet otoritesinin daha alt düzeylere, yerel birimlere aktarılması söz konusu olmuştur (Parlak, 2005: 7).

Kamusal hizmet sunumunda zorunlu bir değişim sonucu olarak yerelleşme eğilimleri, yerel yönetimlerin ve kentlerin niteliğinde ve işlevlerinde birtakım değişime yol açmıştır. Demokratik bir yönetim birimi olarak yerel yönetimler, kamu hizmetlerinde memnuniyeti artırıcı bir unsur olmuştur (Ökmen vd., 2004: 50).

Demokrasinin tesisi konusunda önemli bir işleve sahip yerel yönetimler, bir taraftan halkın yönetime aktif katılımlarını sağlama, kendilerini en yakından ilgilendiren işler hakkında özgürce karar aldıkları, demokratik yol ve yöntemleri uygulama kazanımı sağlarken öte taraftan; mevcut hizmetleri daha etkin ve yaygın olarak yerine getirme sorumluluğu yanında yenilikçi ve çeşitlendirilmiş kamusal hizmetler sunmak, katılımıcılığı özendirmek konusunda da önemli bir yükümlülük içindedir. Bu nedenle, giderek artan ve çeşitlenen kamusal hizmet talebini giderek azalan kaynaklarla yerine getirmek zorunda kalmaktadırlar (Ökmen, 2009; 26).

Devlet mekanizmasında önemli bir işleve sahip yerel yönetimler, hizmetlerde verimlilik ve etkinlik sağlanması konusunda kendilerine verilen sorumlulukları yerine getirebilmek için kendi organları tarafından karar alabilmeleri, bağımsız bir bütçenin olması zorunluluk olarak görülmektedir. Bu konuda 3 Ekim 1992 tarih ve 21364 sayılı resmi gazete’de yer alan “yerel makamların kanunlarla belirlenen sınırlar çerçevesinde, kamu işlerinin önemli bir bölümünü kendi sorumlulukları altında ve yerel nüfusunun çıkarları doğrultusunda düzenleme ve yönetme hakkı ve imkanı” şeklindeki düzenleme, yerel yönetimlerin özerklik boyutunu desteklemektedir (Yiğit, 2008: 6). Kamu yönetim

sisteminde yapılanma, merkezi yönetim ve yerel yönetimi biçimindedir. Merkezi yönetim, kamu hizmetlerinin belirli bir merkezden yürütülmesi ve hizmetlerin yürütülmesi için yetkinin merkezi yönetimde toplanması olarak tanımlanmaktadır (Akdağ, 2010: 2). Yerel yönetimde ise; kamu hizmetlerinin merkezi yönetim dışındaki kamu tüzel kişileri tarafından yürütülmesi esası mevcuttur (Cevher, 2010: 5).

Anayasanın 127. maddesine göre; “Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. ...Bu idarelere, görevleri ile orantılı gelir kaynakları sağlanır.”

Merkezi yönetimin ve yerel yönetimin görev dağılımları Tablo 1.1’de sıralanmıştır (Yiğit, 2008: 6).

Merkezi Yönetim	Yerinden Yönetim
<ul style="list-style-type: none">➤ Kanun yapar.➤ Yerel yönetimlerin mali kaynaklarını temin eder.➤ Yerel yönetimlerin harcamaları ile vergilendirme yetkilerine müdahale edebilir.➤ Yerel yönetimlerin uyması gereken standartları belirleyebilir.➤ Denetim yapar.➤ Ulusal seçmen tarafından desteklenir.	<ul style="list-style-type: none">➤ Hizmetlerini kendi personeli aracılığıyla yürütür.➤ Yerel bilgi ve deneyime sahiptir.➤ Yerel hizmetler için kendi kaynaklarını kullanır.➤ Hizmetlerini gerçekleştirirken yerel önceliklere karar verebilir ve sürdürmekte olduğu hizmetlerin kaynaklarını diğerleri için aktarabilir.➤ Yerel seçmen tarafından desteklenir

Tablo 1.1-1 Merkezi yönetimin ve yerel yönetimin görev dağılımları

Yerel yönetimler özellikleri itibariyle; özerk ve tüzel kişiliklerinin olması sayesinde kendilerine özgü bütçeleri olup hak ve borç sahibi olabilir, kendi yönetim organları ile görevlerini yaparlar. Buna karşılık kanunlar çerçevesinde yönetsel ve mali açıdan merkez yönetiminin denetimindedir.

1.1.1 Yerel Yönetimlerin Tarihsel Süreci

Tarihsel süreçte yerel yönetim uygulamalarının kendi yönetim sistemine sahip olan Antik Yunan sitelerinde karar alma, idari ve dini özerkliğe sahip olan demokratik bir birimdir. Roma İmparatorluğu döneminde ise, ülke topraklarına yeni katılan bölgeler “municipe” olarak adlandırılarak bu bölgelerin yönetiminde bazı yetkiler verilmiştir. Bu yetkiler

ticaret yapma hakkı ile başlamış, süreç içerisinde şehir yönetiminde sınırlı sahip olmaları sağlanmıştır (Keleş ve Yavuz, 1983: 1).

Günümüzdeki belediyeçilik anlayışının temellerinin ise Eski Yunan ve Roma medeniyetlerine dayandığı, Sanayi Devrimi ile sanayi toplumuna geçişle birlikte göçe bağlı nüfusun kentlerde yoğunlaşmasıyla birlikte ulaşım, alt yapı, çevre sorunlarının artmasına bağlı olarak çözüm arayışları doğrultusunda belediyeçiliğin önemini arttırmıştır.

Ülkemiz için yerel yönetimlerin tarihsel süreci incelendiğinde, Tanzimat Dönemine kadar herhangi bir yapılanma bulunmadığı görülmektedir. Tanzimatla birlikte başlayan süreç, modern anlamda Cumhuriyet Dönemine gelişmeye devam etmiştir (Bıçaklı, 2009: 2).

1800'li yıllarda vakıflar tarafından günümüz belediyelerin görev alanında bulunan altyapı çalışmaları ve sosyal hizmetler sunan kurumlara kaynak sağlamak biçiminde başlayan ilk uygulamalar (Akdağ, 2010: 21-22), 1857'de yürürlüğe giren ve belediyeçiliğin miladı olarak kabul edilen ve İstanbul'un 14 belediye idaresine ayrılmasını sağlayan "Altıncı Daire-i Belediye Nizamnamesi (Belediye Tarihçesi, 2005) izlemiş, 1858 yılında ise, "Vali, Mutasarrıf ve Kaymakamların Vazifelerini gamil Talimatname" ile eyalet sistemindeki köklü bir değişimle yerini merkezi yönetim modeline bırakmıştır. Aynı zamanda yerel yönetimlere ilişkin ilk adımların atıldığı bu süreçte, halkın yönetime katılması ve mahalli idarelere ilişkin anlayışların gelişmesi de bu dönemde gelişmeye başlamıştır (Işık, 2011: 6).

İl Özel İdarelerinin görev ve yetkileri 1870'te yürürlüğe giren İdare-i Umumiye-yi Vilayet Nizamnamesi ve 1876'da yürürlüğe giren Kanun-i Esasi ile geliştirilmiştir (Uçar,2011:615).

Cumhuriyet döneminde ise, 1921 Anayasası ile yerel yönetimlere demokratik kimliği öne çıkmıştır. 1961 Anayasasında ise yerel yönetimlerin modern anlamda demokratikleşmesi ve güçlenmesi sağlanmıştır (Aydın, 2011: 16). 1949 yılında yürürlüğe giren 5441 sayılı İl İdaresi Kanununda ise; illerin yönetimine ilişkin esaslar belirlenerek aynı kanunla ülkenin coğrafi durum ve ekonomik ilişkileri

bakımından il, ilçe ve bucaklara bölüneceği belirtilerek bu değerlendirme kriterlerine 1961 Anayasasında "kamu hizmetlerinin gerekleri" ifadesi de eklenmiştir (Eryılmaz, 2015: 169).

1.1.2 Yerel Yönetim Türleri

Yerel yönetimlerin sınıflandırılmasında yaygın olarak kabul gören sınıflandırma biçimi, idari ve siyasi yerel yönetimler şeklinde olanıdır (Cevher, 2010: 6). Türkiye'deki yerel yönetimler il özel idareleri, belediyeler ve köyler olmak üzere üç farklı şekilde örgütlenmiştir. Bu üç kademe arasında herhangi bir hiyerarşik ilişki ve eşgüdüm amaçlı ilişki bulunmamaktadır.

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nda yerel yönetim birimlerinin, yetkileri belirli bir coğrafi alan ve hizmetlerle sınırlı olarak kamusal faaliyet gösteren yasal organlar olarak belediye ve il özel idaresi ile bunların kurdukları birlik ve idareyi kapsadığı hüküm altına alınmıştır. Anayasada yerel yönetim birimi olarak tanımlanan köylere, kamu mali yönetim sistemimizde yerel yönetim birimleri arasında yer verilmemiştir.

1.1.2.1 İl Özel İdareleri,

150 yıllık geçmişe sahip yerel yönetim birimleri olarak İl Özel İdaresi, 1876 yılında yürürlüğe giren Kanun-i Esasi ile tüzel kişiliğe sahip olmuştur. Süreç içerisinde farklı yasal düzenlemeler ile yenilikler getirilen İl Özel İdareleri, yetki ve sorumlulukları 2005 yılında yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun ile yeniden düzenlenmiştir (Yiğit, 2005: 14-15).

İlgili kanunda yer alan yükümlülükleri şöyle sıralanmıştır;

MADDE 6. — *İl özel idaresi mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;*

a) Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde,

b) İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında, Yapmakla görevli ve yetkilidir.

İl çevre düzeni plânı; valinin koordinasyonunda, büyükşehirlerde büyükşehir belediyeleri, diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi ile birlikte yapılır. İl çevre düzeni plânı belediye meclisi ile il genel meclisi tarafından onaylanır.

Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, il özel idaresinin malî durumu, hizmetin ivediliği ve verildiği yerin gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak belirlenir.

İl özel idaresi hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda özür, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır.

Hizmetlerin diğer mahallî idareler ve kamu kuruluşları arasında bütünlük ve uyum içinde yürütülmesine yönelik koordinasyon o ilin valisi tarafından sağlanır.

4562 sayılı Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığına ve organize sanayi bölgelerine tanınan yetki ve sorumluluklar bu Kanun kapsamı dışındadır.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>

İl Özel İdarelerinin temel işlevi, kırsal bölgelere hizmet götürülmesi yanında il genelini kapsayan sorumluluk alanları bulunmaktadır (Selçuk, 2014: 21). Mevzuatın il özel idarelerine yüklediği bu sorumluluk, belediyeler ile il özel idareleri arasındaki yetki karmaşasını önlemeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

1.1.2.2 Belediyeler

Belediyelerin idari yapısı ve organizasyonuna ilkin hususlar 13 Temmuz 2005 tarihli resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5393 sayılı Belediye Kanunu ile belirlenmiştir. Söz konusu yasal düzenleme, aynı zamanda 1930 yılında yürürlüğe giren 1580 sayılı Belediye Kanunu'na yapısal, yönetsel ve katılımcılık gibi bakımlardan köklü değişiklikler getirmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Belediyeler genel ifadeyle yerel ve ortak ihtiyaçları karşılamak üzere kurulmuş halka en yakın yönetim birimleridir. 5393 sayılı Belediye Yasasının 3üncü maddesinde belediyenin tanımı yapılmıştır.

Belediye, “Belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisidir”. Belediyelerin temel görevi, bölgede yaşayan vatandaşların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Belediyenin kurulması konusunda belirlenen ölçüt, “mahalli müşterek” kavramı ile ifade edilmektedir (Selçuk, 2014: 37).

Aynı Kanununun 14üncü maddesinde Belediyenin görevleri şöyle sıralanmıştır:

Belediyenin görev ve sorumlulukları

Madde 14- Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor orta ve yüksek öğrenim öğrenci yurtları; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000'in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet

önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler.

.....Belediye hizmetleri, vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulur. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı, düşkün ve dar gelirli durumuna uygun yöntemler uygulanır.

(1) Belediyenin görev, sorumluluk ve yetki alanı belediye sınırlarını kapsar.

Kanunda yer alan düzenleme doğrultusunda Belediyenin sorumlulukları kapsamında imar, ulaşım, alt yapı hizmetleri yanı sıra toplumsal yaşamın gerek duyduğu sosyal hizmet kuruluşlarının açılması konusunda hüküm getirilmiştir. Aynı kanunda, nüfus büyüklüğü durumuna göre konukevi açılması zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu düzenleme, yerelin ihtiyacının yerelde çözülmesi konusunda bağlayıcı bir hüküm niteliği taşımaktadır.

Belediye Kanununda dikkat çeken bir diğer husus da “Hemşehri Hukuku” hakkında düzenlemedir.

Hemşehri hukuku

Madde 13- Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur.

Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır.

Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>.

Söz konusu hemşehri hukuku ile, aynı belde sınırları içinde yaşayan bireyleri hemşehri olarak kabul etmiş, aynı zamanda hizmetin yürütülmesi hakkında tüm süreçlere katılımı konusunda hak sahibi haline getirerek hemşehrilik duygunu geliştirmeyi amaçlamıştır.

1.1.2.3 Köyler

Köyler, 1924 yılında yürürlüğe giren 442 sayılı Köy Kanunu ile tüzel kişiliğe kavuşan ve geçerliliğini koruyan en eski yerel yönetim organlarından biridir. 2012 yılında yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası kapsamında büyükşehir statüsünde olan bulunan il bünyesinde bulunan köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak mahalle statüsüne getirilmiştir. Halen muhtarlar tarafından temsil edilmekte olup bölge halkının seçimi ile görevlendirilmektedir (Çoker, 1995: 185).

1.1.3 Kamu Hizmetlerinde Yerel Yönetimlerin Önemi

Kamu hizmetlerinin halka arzı, erişimi ve katılımın sağlanması, en temel hizmet birimi olan yerel yönetimler tarafından sağlanır. Halkın ihtiyaç duyduğu hizmetlere doğrudan erişimi konusunda kolaylık sağlayan yerel yönetimler, aynı zamanda yerel demokrasinin gelişmesi konusunda da önemli bir işleve sahiptir (Ökmen ve Özer, 2013: 15-17).

Yerel yönetim birimleri olarak İl Özel İdareleri ve Belediyelerin kuruluş amaçları; yerel halkın talep ve ihtiyaçlarını giderme amacı taşımaktadır. Söz konusu hizmetlerin giderilmesi konusunda halka ilişkiler büyük önem taşımaktadır. Yerel yönetimlerin bu ilişkileri doğrudan ve hızlı bir şekilde yerine getirme konusunda ortaya çıkan bir diğer kavram ise “şeffaflık” ilkesidir. Halkın memnuniyetinin sağlanması amacıyla “hesap verebilirlik” ilkesi doğrultusunda düzeltici ve önleyici faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Yerel yönetimlerde yerel demokrasinin tesisi doğrultusunda yeni yönetim anlayışı olarak “yönetişim” kavramı öne çıkmaktadır. 21. Yüzyılda yerel yönetimlerin katılımcı, hesap verebilirlik, şeffaflık ve halkın memnuniyeti esasına dayalı kapsayıcı ve yenilikçi politikalar geliştirilmesi, yerel demokrasinin gelişimi konusunda önemli bir etki sağlamaktadır.

Hizmetlerin sunumunun tek elden yürütülmesi, verimli ve etkin sunumunu güçleştirmektedir. Halkın ihtiyaçlarının tek hizmet modeliyle karşılanmaya çalışılması, halkın katılımını engelleyecek, demokrasinin gelişiminde olumsuz etkiye neden olmaktadır. (Eryılmaz, 2015: 171).

Her bir bölgenin değişen ihtiyaçlarının yerel yönetimlerin hizmet sunumu ile (Güler ve Güre, 2014: 126-127):

- Bölge gereksinimlerinin belirlenmesinde kolaylık sağlanması,
- Demokratik katılımın daha kolay sağlanabilmesi ve
- Sunulan hizmetlerin maliyetinin daha düşük olmasıdır.

Kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı doğrultusunda yerel halkın ihtiyaçlarının

tespitine yönelik ihtiyaç analizi ile önceliklerin belirlenmesi, hizmetlerin halka arzı ve tanıtımı ile kullanıcılarla doğrudan ilişki içinde olunması ve hizmetlerin sunumunda gereksiz kaynak ve zaman kaybının önlenmesi açısından yerel yönetimler, merkezi yönetime oranla daha etkin olabilmektedir (Aydınlı, 2004: 77).

Yerel halkın ortak ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olan yerinden yönetim kuruluşları, bürokrasi ve kırtasiyeciliğin asgari seviyeye indirgeyerek (Gözübüyük, 1995: 39) yerel ihtiyaçlara en uygun hizmeti, en düşük maliyetle uzman kişiler tarafından en kısa zamanda sunmaktadır. Bu doğrultuda hizmet sunumunda kamu zararı oluşma riski de en aza indirgenebilmektedir (Karatepe, 1995: 95).

1.2 Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardım kavramı; mahiyeti itibariyle çok farklı şekillerde tanımlanmışsa da genel ifadeyle, bireyin kendi iradesi dışında gelişmiş durumlarda, kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin hayatlarını devam ettirme imkânından yoksun bireylere, muhtaçlık tespitine ve kontrolüne dayanılarak yapılan aynı ve nakdi nitelikli yardımları ifade etmektedir.

Yapılan yardımların temelinde, bireyleri kendi kendilerine yetebilecek duruma getirmek amacı yatmaktadır. Bu doğrultuda sosyal yardımların sunumu, süresi ve özellikleri dikkate alındığında sitemli, süreli veya geçici olması, karşılıksız yardımlar bütünü olması göze çarpmaktadır (Seyyar, 2005: 314).

DPT'nin (2001: 51) Sekizinci Kalkınma Planının Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporunda sosyal yardımlar tanımında yerel ölçüt kriteri vurgulanmaktadır: “Yerel ölçüler içinde asgari seviyede dahi kendisini ve bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirme olanağından elinde olmayan nedenlerden dolayı yoksun kalmış kişilere, resmi kuruluşlar veya kanunların verdiği yetkiye dayanarak yarı resmi veya gönüllü kuruluşlarca muhtaçlık tespitine ve kontrolüne dayalı olarak yapılan ve kişileri en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirmek amacını taşıyan parasal, sosyal ve nesnel gelirden oluşan bir sosyal güvenlik yöntemidir.”

Sosyal yardım kavramının odağında, bireyin muhtaçlık durumunun giderilmesi yatmaktadır. Bu konuda yapılan yardımların miktarı, çeşitliliği, yöntemi, süresi gibi pek çok unsurlar yasalarla tanımlanmıştır. Yapılan yardımlarda temel amaç; bireyin muhtaçlık durumunun ivedilikle ortadan kalkmasıdır. Bu amaçla yürütülen hizmetlerin

çeşitliliği, süresi ve miktarındaki düzenlemelerle, yoksul olarak doğan veya sonradan yoksulluğa düşen kişilerin korunması yoluyla toplumsal huzurun muhafaza edilmesi ve ortaya çıkabilecek muhtemel sosyal sorunların önlenmesidir.

Sosyal sorun alanı olarak yoksulluk; toplumsal barışın bozulması, yoksul bireylerin suça yönelimi konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Bu nedenle toplumda huzurun korunması nedeniyle sunulacak sosyal yardımlarla, bireyin katılımcı ve toplumsal yaşamın aktif bir üyesi haline gelmesi için sistemli hizmetler bütünü sunulması önem taşımaktadır.

Sosyal yardımların sunumunda özen gösterilecek en temel unsur, bireyin onurunun korunmasını tesis edilmesi, diğer taraftan da tembellik ve özendirici olmaktan uzak tutulmasıdır. Belirli sistem dahilinde yürütülen sosyal yardım hizmetlerinde herhangi bir karşılık gözetmeksizin kişinin yararını esas almasıdır (Güven, 2001: 148).

1.2.1 Yoksulluk

Yoksulluk kavramı, nedenlerinden ziyade yoksulluk olgusunun sonuçları olarak ortaya çıkan önemli bir sorun alanıdır (Altay, 2005: 155). Toplumların her dönemde karşılaştığı yoksulluk, insanlığın kadim yol arkadaşlarından birisidir (Macit, 2014: 102). Bireylerin temel ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında biyolojik varlığının devamlılığı için gerekli yiyecek, giyecek vb fiziki ihtiyaçlarının karşılanamama durumundan normal yaşam standartları olarak kabul edilen her şeyden mahrum olma, bu imkanların yoksun bırakılmak durumudur (Bauman, 1999: 60). Söz konusu tanımda, ortalama bir yaşam standardının altında olma durumu öne çıkmaktadır.

Yoksulluk kavramına ilişkin Dünya Bankası "açlık, barınmanın olmaması, hasta olup da bir doktora görünememek, okula gidememek, okuma yazmayı öğrenememek, işi olmamak, gelecekte korkuyor olmak... temiz olmayan su ile gelen hastalık sonucu çocuğunu kaybetmek, güçsüzlük, özgürlükten ve temsil ediliyor olmaktan yoksunluktur" (Güler, 2011: 87) olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda ise, yaşamın pek çok boyutundaki yetersiz kalma durumu ile en temel insani hakkı temelli üzerine konuşlandırılmış bir yaklaşım ortaya konmuştur.

Birleşmiş Milletler tarafından yoksulluk tanımında ise, "kararlı bir eylemle ortadan kaldırılabilir ve kaldırılması gereken bir adaletsizlik" (hnr.undp.org, 2013: 8) vurgusu ile

sosyal refahın sağlanması konusunda en üst mercii olarak devletin sorumluluğu vurgulanırken Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi asgari seviyede kabul edilebilir yaşam tarzından dışlanan kişilerin maruz kaldığı durum (İnsel, 2001: 70) olarak ifade edilmiştir.

Genel ifadeyle gelir dağılımı eşitsizliğinin bir sonucu olarak kabul gören yaklaşım doğrultusunda yoksulluk, insanın maddi ve manevi bir takım olanaklardan mahrum olması halidir. Günümüz yoksulluk anlayışı ise; bireyin fiziki ve maddi ihtiyaçlar dışında toplumsal yaşamın bir bileşeni olarak sosyal, duygusal, manevi, zihinsel ihtiyaçlarının da karşılanması eğilimi öne çıkmıştır. Bu noktada ön plana çıkan sosyal yardım kavramı ile yoksulluğu önleme, azaltma ya da yok etmeyi birincil amaç kabul eden hizmetler bütünü önem taşımaktadır.

1.2.1.1 Yoksulluk türleri

Yoksulluk tanımının ortaya koyduğu kavramlar çok bileşenli olması nedeniyle, tek bir tanım yapma konusunda da güçlükler içermektedir. Bu yüzden yoksulluk türlerine bağlı olarak iki temel sınıflandırma mevcuttur:

Mutlak Yoksulluk; bireyin yaşamını sürdürebilmek amacıyla en temel ihtiyaçlarının karşılayabilmesi için gelir düzeyine sahip olamama halidir.

Görelî Yoksulluk ise; bireyin yaşamı için biyolojik ihtiyaçlarının giderilmesinden ziyade sağlıklı içme suyu, ulaşım, eğitim, kültürel aktiviteler, toplu taşıma gibi hizmetleri karşılayacak gelir düzeyinin altında gelire sahip olması halini ifade eder (Sallan Gül, 2002:108).

Ülkelerin sosyal refah ve yoksulluk ölçütleri olarak doğum ve ölüm hızı, bebek ölüm oranı, ortalama yaşam beklentisi, açlık, kötü beslenme, okuryazarlık oranı, eğitim düzeyi öne çıkmaktadır (Şenses, 2002:97). En yalın ifadeyle mutlak yoksulluk, temel ihtiyaçları günlük asgari kaloriyi sağlayacak harcamalar olarak tanımlanırken görelî yoksulluk, ülke içindeki ortalama geliri baz alındığında, belli bir oranın altında geliri olanları kapsar.

Yoksulluğu ortaya koyan göstergeler çerçevesinde gerek mutlak yoksulluk, gerekse görelî yoksulluk tanımında belirtilen ölçütler; bireyin yaşamını tehdit eden bir durumdan

sosyal bir varlık olarak bireyin hizmetlerden yoksun kalması halini ortaya koymaktadır. Mutlak yoksulluğun temel ölçütleri arasında yer alan “ihtiyaç”, “refah” ve “kaynaklar”ın tanımının belirsizliği ve yoruma açıklığı dolayısıyla yoksulluğun ölçülmesinde belirsizlikler ortaya çıkmaktadır (Şenses, 2006: 63). Bununla birlikte, içinde bulunan toplumun dinamiklerinin etkisi ile değerlendirildiğinde, neyin mutlak ölçüt olacağı hususu da tartışma konusu olmuştur.

1.2.2 Sosyal Yardım Çeşitleri

Sosyal yardımlar temel olarak “ayni yardımlar” ve “nakdi yardımlar” olarak sınıflandırılmaktadır. Buna göre ayni yardımlar, bireyin hayatına devam edebilmesi için en temel mal ve malzeme yardımlarını kapsar.

Bir diğer sosyal yardım çeşiti ise parasal yardımları içeren nakdi yardımlardır. Bu yardım biçimiyle, herhangi bir nedenle bireyin kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayamayacak durumda olan bireylere, muhtaçlık durumundan kurtuluncaya kadar verilen parasal yardımlardır. Söz konusu yardımlar, muhtaçlık kriterine göre aile yardımları, eğitim yardımı, sağlık yardımı vb. farklı alanlarda çeşitlilik göstermektedir. (Çiçek, 2010: 14-15). Kurumlar ve gönüllü kuruluşlar tarafından yürütülen yardım hizmetlerinde temel amaç, bireyin muhtaçlık durumundan bir an önce kurtulmalarını sağlamaktır. Yasalarla korunan hak temelli hizmetlerden engelli, yaşlı, şehit ve gazi ailelerine yönelik sürekli yardımların dışında diğer yardımların süreli olması ön görülmektedir. Sosyal yardım hizmetlerinde en temel ölçüt ise, insanların haysiyetini ve onurunu koruma amaçlı olmasıdır.

1.2.3 Türkiye’de Sosyal Yardımların Tarihsel Süreci

Türkiye’deki sosyal yardım sisteminin tarihsel sürecine bakıldığında, Eski Türklerden beri devam eden yardım sisteminin dinsel vakıflar tarafından yardım hizmetlerinin yürütüldüğü görülmektedir. Vakıfların dul, yetim, yoksul, düşkün ve engellilere yönelik yardım çalışmaları, Ahilik teşkilatlarının kurulmasına değin devam etmiştir. Ardından “Gedik Lonca” teşkilatı adı altında ticari birlikler kurulmasıyla günümüz meslek odaları ve ticari birliklerin kurulmasıyla dayanışma ve yardımlaşma faaliyetlerinin günümüz sigorta kurumlarının yerini tutan bu birlikler aracılığıyla sağlanmıştır. Söz konusu kuruluşların amacı, üyelerini bir çatı altında toplayarak dinin getirdiği zekat, fitre, sadaka

gibi sosyal yardım temellerini sürdürmek esasına dayanmaktadır.

Türkiye’de sosyal yardım çalışmalarında 14.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu, sosyal yardımların hukuksal sistem dahilinde yürütülmesinde önemli bir hukusal düzenleme olarak dikkat çekmektedir.

Sosyal yardımların yoksullukla mücadeledeki rolü, politika ve yeni stratejilerin geliştirilmesi ihtiyacı doğrultusunda 9 Aralık 2004 tarihinde 5263 Sayılı Kanun doğrultusunda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 2011 yılında ise, 633 sayılı KHK ile (mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurularak sosyal hizmet ve sosyal yardım veren tüm kurumlar tek bir çatı altında toplanmış ve aynı bakanlıkta Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) tarafından hizmetler yürütülmektedir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kaynaklarını kullanarak, ülke genelindeki tüm il ve ilçelerde 973 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı aracılığıyla sosyal yardım çalışmaları yürütülmektedir (Hacımahmutoğlu,2009:141).

Sosyal yardımlar konusunda faaliyet diğer bir kurum Vakıflar Genel Müdürlüğü’dür. 5727 sayılı Vakıflar Kanununun 52nci maddesinde yer alan düzenleme ile;

“ c) Vakfiyelerde yazılı hayır şart ve hizmetleri yerine getirmek üzere her seviyeden eğitim-öğretim tesisleri, öğrenci yurtları sağlık ve sosyal yardım kurumları, aşevleri gibi tesisler açmak, yönetimini sağlamak, öğrencilere eğitim yardımı yapmak, ihtiyaç sahibi insanlara sosyal yardımlarda bulunmak, muhtaç ve engellilere aylık bağlamak.

d) Sosyal yardım hizmeti veren kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.

e) Uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak sosyal politikalar ve sosyal yardım projeleri üretmek ve yürütmek” sosyal yardım hizmetleri konusunda sorumluluk alanı belirlenmiştir [vgm@vgm.hs01.kep.tr.](mailto:vgm@vgm.hs01.kep.tr)

Sosyal yardım hizmetleri çalışmaları doğrultusunda yasal yükümlülüğü bulunan bir diğer kamu tüzel kişilik de belediyelerdir. 5393 sayılı Belediyeler Kanununun 14üncü maddesinde “sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır. (Mülga son cümle: 12/11/2012- 6360/17 md.) (...) (Ek cümleler: 12/11/2012-6360/17 md.) Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek

kadınlar ve çocukları için konuk evleri açabilirler”

(<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>) düzenleme ile yürütülecek sosyal yardım hizmetleri düzenlenmiştir.

1.2.4 Kamu Hizmetlerinde Sosyal Yardım Hizmetlerinin Önemi

Devletin sosyal ve ekonomik yönden ihtiyaç sahibi bireylerin sosyal yardım hizmetlerinden yararlandırması sayesinde sosyal adaleti sağlamak, sosyal refahı artırarak insan onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlamak, devletin en temel görevlerinden biri olduğu fikrini içeren sosyal devlet anlayışı; anayasal bir sorumluluktur (Özbudun,2010: 135). Bu tanımdan hareketle, sosyal devletin bireylere asgari bir hayat standardı sunmak, sosyal güvenliğini sağlamak, sosyal adaleti sağlamak, sosyal yardımlarda bulunmak ve sosyal hizmetler vermek gibi fonksiyonları olduğu anlaşılmaktadır (Yılmaz,2006: 7). Bu sorumlulukların yerine getirilmesi için sosyal devletin yoksulluk ve işsizlik bağlamında istihdamın artırılması, bireylerin sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınması, bireylerin yaşam seviyelerinin yükseltilmesi ve sosyal eşitsizlikleri giderme işlevlerini yüklenmesi önemlidir.

Demokrasi kültürünün gelişmesi konusunda özellikle dezanatajlı bireylere yönelik sosyal yardım hizmetlerinin “hak” temelli yaklaşım olarak kabul edilmesi ve bu bağlamda minimum bir gelirin garantisini veren, hastalık, sakatlık, işsizlik, yaşlılık ve diğer sosyal riskler karşısında güvence sağlayan sosyal devlet kavramının bileşenlerini oluşturmaktadır.

Bu yaklaşımla, sosyal yardım hizmetlerinin kamu yönetim sisteminde her birey için hak olarak kabul edilmesi, bireyin ve toplumun refah ve huzurunu sağlamak amacıyla çeşitlendirilen, sosyal risklere karşı bireyleri koruyan, sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlayarak herkes için insan haysiyetine yaraşır asgari bir hayat seviyesi sunan hizmetler bütünü olarak değerlendirilmesi öncelik olmalıdır.

1.3 Göç Kavramı

Göç mekânsal olarak bir topluluk veya grubun yer değiştirmesi olarak gerçekleşse de, söz konusu eylem sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal bir çok alanda çok boyutlu bir değişim ve dönüşüm sürecini içermektedir.

Türkiye’de 1950’lerde başlayan hızlı kentleşme süreci, iç göç hareketleri köyden kente göç hareketleri ile gelişmiştir. Bu iç göç hareketleri sonucunda kentsel alanda artan nüfusun ihtiyacı olan konut ihtiyacının karşılanmasına yönelik yeterli arsa üretimi gerçekleşmemiş ve bunun sonucunda gecekondular denilen plansız kamu denetiminden yoksun alanlar doğal bir biçimde ortaya çıkmıştır. Söz konusu yapıların mülkiyeti başkasına ait olan kaçak yapılar olması yanında kayıt dışı ekonomide varlık gösteren nüfusun aynı zamanda kentleşme sürecini tamamlayamama durumundan söz etmek mümkündür (Tekşen, 2003: 46).

İç göç hareketlerinin yoğun yaşandığı dönemde kentsel sorunlara çözüm olarak geliştirilen kat mülkiyeti kanunu, TOKİ Kanunu ve politikaları, ıslah imar planları, imar affı, parsel bazlı kat artırımına yönelik imar planı değişiklikleri gibi çözümlerle, dikey yapılaşmayı destekler politikaların uygulandığı görülmektedir.

İç göç hareketlerinin ülke genelinde hız kazandığı süreçte makro düzeyde politika geliştirilmemesi ve yerel yönetimlerin inisiyatifine bırakılmaları dâhilinde, göç sürecine katılan nüfusun kendi imkânlarıyla sorunlarını çözme çabaları, kamu arazilerinin gecekondulaşmasına neden olmuştur.

Bu noktada göç politikalarının, toplumsal uyumu kolaylaştıracak bir araç olması önemlidir. Nitekim iç göç hareketlerine ilişkin politika hedefleri kapsamında Onuncu Kalkınma Planı Göç İhtisas Raporunda bu konuya vurgu yapılarak özellikle kadınların ve çocukların eğitim ve istihdam süreçlerine katılması konusu önemsenmiştir.

Günümüzde uluslararası bir nitelik kazanan göç hareketleri, iç ve dış politikanın belirleyicisi haline gelmiştir. Coğrafi konumu itibarıyla Türkiye önemli geçiş güzergâhı iken transit ülke konumundan hedef ülke konumuna gelmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün ortaya koyduğu 2017 verilerine göre; “bir yılda Türkiye’ye giriş çıkış yapan yabancı sayısı 30 milyonu, ülkemizde ikamet eden yabancı sayısı 400.000’i geçmiştir” (www.goc.gov.tr, 2017). Uluslararası göç hareketlerinde Türkiye’nin hedef ülke haline geldiği son yıllarda, etkin bir göç yönetimi açısından kurumsal yapılanmanın miladı olarak 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) gösterilebilir. Bununla birlikte; 2014 tarihli Onuncu Kalkınma Planı Göç Özel İhtisas Raporunda göç olgusuna ilişkin mevcut durum analizi yapılarak söz konusu kanun (YUKK) ile temel

politika dinamikleri ele alınmıştır. Söz konusu raporda, düzenli bir kayıt sistemi oluşturulması yanında demokrasi ve insan haklarının esas alındığı katılımcı, sorgulanabilir bir yönetim yaklaşımının kurumsallaştırılması ve sürekli hale gelecek şekilde güçlendirilmesi vurgusu yer almaktadır.

İlgili kanunun yürürlüğe girdiği tarih göz önüne alındığında, göç sorunun yasal boyutta pek çok boşluğu muhafaza ettiği görülmektedir. Söz konusu boşluktan kaynaklanan açıklık, hizmetlerin koordinasyonu, sınır güvenliği ve kentleşme üzerinde olumsuz etkileri konusunda pek çok alanda çalışma ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bununla birlikte YUKK, ihtiyaç analizi ve yürütülecek hizmetlerin kurumlar arası eşgüdüm halinde etkin bir çalışma ortaya koyulması umut vericidir.

Bu değerlendirmeler ışığında; göç hareketlerine katılan ve kentlerde yaşayan göçmenlere yönelik merkezi yönetim ve yerel yönetimler tarafından sunulan hizmetlerin niteliği ve sürdürülebilirliği noktasında örnek uygulamaların yaygınlaştırılması önemlidir. Nitekim bugün ve yakın gelecekte göç hareketlerinin uluslararası boyutta devam edeceğine yönelik ön görüleri mevcut iken, kent kimliğinin korunarak kentleşme sürecinin devam etmesi elzemdir.

1.3.1 Göç Kavramı

Göç olgusu en yalın biçimde insanların “daha iyi bir hayat” arayışıyla yer değiştirme hareketini ifade etmektedir. Gerekçeleri ortaya koyan yaklaşımı ile göç kavramı Türk Dil Kurumu tarafından şöyle tanımlanmıştır: “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret” (www.tdk.gov.tr, 2017) olarak tanımlanmıştır.

Göç Terimleri Sözlüğünde ise yer değiştirme eylemine katılan nüfus hareketlerine vurgu yapılmış olmakla birlikte (Uluslararası Göç Örgütü, 2009), nedenleri ne olursa olsun sürekli veya süreli olarak başka bir yere yerleşme eylemi tarif edilmektedir (Akgür, 1997: 42). Ünal (Ünal, 1998: 91) göç hareketleri ile mekânsal manada yer değiştirme eylemine vurgu yaparken Akşit (Akşit, 1998: 67) ise kavramın bu çok boyutluluğu nedeniyle tanımlanmasının da zorluğunu ifade etmiştir. Kavramın tanımında kullanılan

bileşenlerin çok boyutluluğu göz önüne alındığında, gerek ulusal gerekse uluslar arası göç olgusunun hem bireyleri hem de toplumları bütün dinamikleri ile etkilediği görülmektedir.

Göç hareketlerine katılan bireyler için oldukça acılı bir sürece vurgu yapan İçduygu ve Sirkeci tarafından (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 260) göç nedenleri olarak savaşlar, iklim koşulları, siyasi ve dini nedenler ile şiddet unsurlarına atıf yapılmıştır. Görüldüğü üzere; çok farklı gerekçelerle insanları harekete geçiren göç kavramı, nedenleri itibariyle de pek çok disiplinin temel konuları içinde yer almaktadır. Bu özelliği nedeniyle göç olgusu özellikle sosyal bilimlerin odağında yer almaktadır. Özellikle bu alanda çalışan antropologlar, sosyologlar, planlamacılar, iktisatçılar, coğrafyacılara ve tarihçiler dikkati çekmektedir (Mutluer, 2003: 9).

Günümüz göç hareketleri incelendiğinde, belirli bir süre doğrultusunda eğitim ve çalışma amacıyla göç sürecinin gerçekleştiği görülmektedir (Sağlam, 2006: 34).

Yalçın ise kavramın çok boyutluluğunu tanımlarken, gerek ekonomik, gerek ekolojik, gerekse siyasi nedenlerinden hareketle bireysel veya kitlesel olarak yer değiştirme eylemine vurgu yapmaktadır (Yalçın, 2004: 13). Bu çerçevede göç; nedenleri ne olursa olsun dünyanın her tarafında yaşanan ve her birey için farklı nedenlerle gerçekleştirilen ve farklı sonuçlanan zorlu bir süreçtir.

1.3.2 Göç Çeşitleri

Genel itibariyle göç türleri belirli kriterler doğrultusunda ele alınmaktadır: “Göç hareketinin yönüne göre iç göç ve dış göç şeklinde genel bir ayırım olmakla birlikte, göçün incelendiği alan, konum, gelişme şekli gibi açılardan birçok çeşidi ve alt başlıkları mevcuttur” (Onuncu Kalkınma Planı Göç Özel İhtisas Komisyon Raporu). Bu bağlamda göç olgusu, göç sürecindeki farklılaşmaya bağlı olarak değişen unsurları ile değerlendirilecektir.

1.3.2.1 Nedenlerine göre göç

Tarihsel süreç içinde göç hareketleri çeşitli nedenlerle gerçekleşmişse de sanayi devrimi sonrasında başta ekonomik olmak üzere sosyal ve siyasal nedenler göçün temel nedenlerini oluşturmuştur (Keleş, 1983: 6). Özellikle ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmeler doğrultusunda, yeni yaşam alanları hakkında farkındalıkları artan bireylerin daha iyi bir hayat sürme istekleri göç etme eğilimlerinde artış sağlamıştır (Sencer, 1979: 28). Göç hareketlerinin özellikle güney yarım küreden kuzeye ve doğudan batıya doğru gerçekleşmiştir.

Göç etme durumunu dört farklı nedenle açıklayan Petersen (Çağlayan, 2006: 75-77) ilkel, zorlayıcı, zorunlu ve serbest/özgür göç olarak tanımlamıştır. İlkel göçün çıkış noktası ekolojik itme unsurudur. Özellikle ilkel toplumlarda yaygın şekilde yaşanmış olan ilkel göç, doğa olayları karşısında çaresiz kalınması sonucu ortaya çıkmıştır. Zorlayıcı ve zorunlu göç türlerinde ise itici güç Devlet ya da eş değerdeki bir sosyal kurumdur. Serbest göç, her hangi bir zorlayıcı durum olmaksızın bireyin kendi iradesiyle gerçekleştirdiği eylemdir. Kitlesele göç durumunda ise, teknolojik gelişmeler doğrultusunda öncü göçmenlerin kurdukları göçmen ağları sayesinde yeni göç hareketlerini cesaretlendirici etkiyi sağlamalarıdır.

Nedenleri doğrultusunda ortaya çıkan gönüllü göç ve zorunlu göçte iradi karar süreci yaşanırken; zorunlu göçte iklim koşulları, siyasal baskılar ve güvenlik kaygıları (Çobanoğlu, 1996: 27) göç hareketlerine neden olmuştur.

Oran, nedenleri itibariyle zorunlu ve gönüllü olarak ikiye ayırdığı göç kavramını şöyle izah etmiştir: “Zorunlu göç, siyasal, dinsel, vb. nedenlerle bir topluluğun kendi topraklarından atılması sonucu meydana gelir. Gönüllü göç ise, ticaret amacıyla, çalışmak için, sistematik kolonizasyon sonucu veya göç rekabeti sonucu meydana gelebilir” (Oran, 2009: 70-72).

Tekeli ise iç göç hareketlerinin zorlayıcı nedenlerine şöyle vurgu yapmıştır:

Günümüzde iç göç belirli bir zaman dilimi içinde belirli bir yerleşim alanında yaşayanların, kendi iradeleriyle yaşam yerlerini söz konusu yerleşme alanının dışına taşıyanların miktarı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama ilk başta her üretim düzeninde geçerli bir tanımlama değildir ama dikkatle okunduğunda bu tanımın daha çok modern sanayi toplumları için olduğu anlaşılır. Tarım toplumunda insanlar toprağa

bağlı oldukları için nüfusun yer değiştirmesi bireyin kendi iradesi ile olmaz. Eğer göç zorla yer değiştirmeleri değil, sadece gönüllü yer değiştirmeleri kapsıyorsa, bu kategorinin ortaya çıkabilmesi için modern toplumun, ulus devletin ve özgür bireyin oluşmuş olması gerekir. Böyle olunca da iç göç modern toplumlarda insan- yer ilişkisinin düzenlenmesinde yararlanılan bir kategori olma niteliğini kazanmaktadır (Tekeli, 1998: 9-11).

Zorunlu göç kavramının günümüzde “yerinden olma” ve “yerinden edilme” biçiminde kategorize edilmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan “Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler” başlıklı metinde; iç savaş, doğal afetler ve kalkınma planlarının uzantısı olarak yerinden olma durumuna vurgu yapılırken, yerinden edilme kavramı ile iç savaş ve çatışmaların yol açtığı istem dışı göç hareketlerinden söz edilmektedir. Zira zorla yerinden edilme halinde gerçekleşen göç hareketleri sonucu uluslararası literatürde tanımlanan (mültecilik, sığınmacılık, yerinden edilenler, vatansızlar gibi) yeni kavramlar ortaya çıkmıştır.

1.3.2.2 Göç etme biçimlerine göre göç

Bireyi veya toplumları göçe zorlayan unsurlar değerlendirildiğinde, karar sürecinde göç nedeni ve kapsamı konusunda her göç birbirinden farklıdır. Bu bağlamda bireysel göç, kitlesel göç ve zincirleme göç etme biçimleri ortaya çıkmaktadır. Söz konusu göç hareketlerinde, gönüllü ve zorlayıcı nedenlerin uzantısından söz etmek mümkündür.

1.3.2.3 Akım türüne göre göç

Göç hareketlerinin kırdan kente, kentten kente, kırdan kıra veya kentten kır yönünde gerçekleşmesi mümkündür (Akkayan, 1979: 25).

Kongar göç hareketlerinin yönü hakkındaki değerlendirmelerinde, itici nedenlerin etkililiğine vurgu yaparak kırsal bölgelerdeki yaşam koşullarının yetersizliklerinin iç göç konusunda önemli bir yer oluşturduğuna dikkat çekmektedir (Kongar, 2000: 550).

Nihai olarak, göç kavramı çeşitli açılardan sınıflandırmalara tabi tutulsa da ekonomik, siyasi ve sosyal nedenler doğrultusunda göç hareketlerinin gerçekleştiği görülmektedir.

1.3.2.4 Uzaklık kriterine göre göç

Göç hareketleri uzaklık kriterine göre iç göç ve dış göç olarak iki farklı şekilde tanımlanmıştır. Nitekim göç hareketinin sınırlılığı doğrultusunda, kır veya kentin kendi içinde olabileceği gibi, kır kent arasında veya kırdan kıra ya da kentten kente gerçekleşebilmektedir. Bu durum göstermektedir ki, tüm toplumlarda karşılaşılan bir olgu olarak göç hareketlerinin yönü konusunda belirgin bir hedef olmamakla birlikte, kırdan kente olabileceği gibi kentten kıra, kırdan kıra da olabilmektedir (Yalçın, 2004: 109).

1.3.2.4.1 İç göç

İç göç tanımında aynı ülke içinde mekânsal hareketlilik vurgusu dikkati çekerken aynı dili konuşan ülkeler arasındaki yer değişiklikleri de iç göç olarak değerlendirilmektedir (Tekeli, 1998: 104).

Sosyoloji Sözlüğünde Marshall, iç göç tanımı ile ülke içi nüfus hareketlerinin itici ve çekici faktörlerine vurgu yapmıştır:

Ulus devletlerin sınırları içinde, emeğin ekonomide büyüme kutbunu oluşturan bölgelere doğru göç etmesini karşılayan nüfus hareketleri. (...) Kentleşme ve sanayileşme süreçleriyle birlikte ilerleyen bir olgu olan iç göç, kırdan kente büyük nüfus hareketlerinin de kapsar. Bu konudaki tartışmalar, iç göçün açıklanmasını “itici” faktörlerin mi “çekici” faktörlerin mi daha önemli olduğunda ve iç göçün sonucu sayılan proleterleşme ve köylülükten uzaklaşma süreçlerinde odaklanmıştır (Marshall, 1999: 314).

1.3.2.4.2 Dış göç (uluslararası göç)

Sınır ötesi göç hareketlerini ifade eden dış göç kavramı, çeşitli nedenlerle ülkelerarası yer değiştirme hareketleridir. Gerek yerleşmek gerekse istihdam amacıyla ülkeler arası yapılan (Özer, 2004: 11) uluslararası göç hareketlerinde kabul gören görüş, yaşam kalitesini yükseltmek ve ekonomik temelli sebeplerle gelişmiş ülkelere göç etme gerçeğine dayanmaktadır.

Uluslararası göç kavramı dinamik, karmaşık ve mahiyeti itibariyle çok boyutlu bir durumu içerir. Tıpkı göç kavramının genel içeriğinde olduğu gibi uluslar arası göç durumunda temel yaklaşım, yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla bireyin kendi ülkesinden ayrılarak başka bir ülkeye yerleşme sürecini ifade eder.

Göç hareketlerinin uluslararası boyut kazandığı günümüz dünyasında etnik, dini ve siyasi temelli savaşlar, işsizlik, temel yaşam ihtiyaçlarını karşılayamama gibi nedenlerle sosyal refah seviyesi yüksek olan ülkelere yönelik göç hareketlerinde temel neden olarak daha iyi bir hayata ulaşma isteği yatmaktadır. Nitekim Birleşmiş Milletler tarafından 2004 tarihinde yayınlanan Dünya Ekonomik ve Sosyal Araştırma adlı Uluslararası Göç Raporu ile Uluslararası Göçmen Stokundaki Eğilimler 2008 Raporuna göre; “Dünyadaki uluslararası göçmenler 1960’da 76 milyondan, 1970’de 82 milyona, 1980’de 100 milyona, 1990’da 155 milyona, 1995’te 166 milyona, 2000’de 178 milyona, 2005’te ise 195 milyona ulaştığı belirlenmiştir” (Dedeoğlu ve Gökmen, 2011: 22). Uluslararası göç dinamikleri boyutuyla ele alındığında, ülkelerin gelişmişlik göstergelerinin çekim gücü oluşturmakla birlikte; savaşlar sonrası ülkelerini kalkındırmak amacıyla Batı Avrupa ülkelerine yönelik toplu göçler dikkati çekmektedir. Söz konusu ülkelerin yeniden inşası için gerekli olan iş gücünün kırsal kesimin iç göç hareketleri ile yetersiz kalması nedeniyle Güney Avrupa ülkelerinden ve Kuzey Afrika ve Batı Avrupa ülkelerinden toplu göçler yaşanmıştır (Doğani, 2002: 93).

Görüldüğü üzere; uluslararası göç uygulamaları, Batı Avrupa ülkelerinde ekonomik kalkınmayı sağlamak amacıyla uygulamaya konulmuş dış göç politikalarıdır. “Uluslararası göç hareketleri günümüzde bütün ülkeleri göç alan ya da göç veren ya da her ikisini birden yaşayan ülkeler boyutuyla artan bir şekilde etkilenmekte ve etkilenmeye devam etmektedir” (Castles, 2002: 7-8).

Özellikle yaşam standartları gelişmiş ülkelere yönelik göç eğilimine karşılık, ülkelerin sınır güvenliklerine ilişkin katı vize politikaları sonucu göçün düzensiz hale gelmesine neden olmaktadır.

1.3.2.5 Düzensiz göç

Uluslararası göçün en zayıf noktası olarak kabul edilen ve sınır güvenlik önlemleri konusunda ülkeleri katı vize politikaları uygulamaya zorlayan en temel nedenlerden biri, düzensiz göç unsurudur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından düzensiz göç şöyle tanımlanmıştır;

Düzensiz göç; hedef ülkeler için ülkelerine yasadışı yollardan gelen veya yasal yollarla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken; kaynak ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse; kaynak ülkelerden hedef ülkeye ulaşmak için yasal ya da yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke

sınırını terk eden kişilerdir (goc.gov.tr, 2017) .

Bireylerin daha iyi bir hayata ulaşma istekleri ve ülkelerinde yaşanan itici nedenlerin etkisiyle, farklı göç yolları ve yöntemleri uygulayarak göç etme arayışları devam etmiştir. Söz konusu arayışın ulaştığı nokta ise, “düzensiz göç” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yasal olmayan koşullarla hedef ülkeye ulaşma anlayışı; göç eden bireyi kaçak durumuna düşürmektedir.

Bu durum karşısında ortaya çıkan “Düzensiz Göç” kavramı ile, göçmenlerin ulaşmak istedikleri ülkenin gerekli koşullarına sahip olmaksızın yasal olmayan yollardan hedef ülkeye geçişi ifade etmektedir. Düzensiz göç olarak da adlandırılan yasa dışı göç kavramı ile, giriş yapılmak istenen hedef ülkeye yasal olmayan koşullarla, belirlenen şartları taşımadan giriş yapma durumudur. Göçmenleri yasadışı statüsüne getiren durum, buldukları ülkenin vize veya ikamet izni ile ilgili kanunlarına ve çalışma şartlarını belirleyen kanunlarına uygun koşulları taşımamalarıdır.

Bununla birlikte talebi uygun görülmediği halde ülkede kalmaya devam eden, yasal olarak kaldığı ülkede vize süresi dolan ancak kalmaya devam eden ya da, yasal olarak çalışma izni olmadığı halde kayıt dışı olarak çalışmaya devam eden göçmen düzensiz (yasa dışı) veya kaçak durumundadır (İçduygu, 2004: 24).

a) Mülteci ve sığınmacı göçü

Vatandaşı oldukları ülke tarafından korunmadığı için başka ülkelere koruma talebinde bulunan bireyin statüsünü ifade eden mülteci ve sığınmacı kavramı, hukuki bir boyut içermektedir. Zira 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumlarına Dair Cenevre Sözleşmesine göre Mülteci;

Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıya denmektedir (İçduygu, 2004: 25).

Sığınmacı ise; sığınma talebinde bulunduğu ülke tarafından sığınma talebi veya başvurusu henüz sonuçlanmamış kişidir ve geçiş sürecinde bulunulan durumu kapsar.

Mülteciler ve sığınmacılar, başta ölüm olmak üzere, işkence, baskı ve zulüm gibi haklı zulüm korkusu taşıyan, temel insan hakları büyük risk ve tehdit altında olduğundan

ülkelerini, yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan kişileri ifade etmektedir.

b) Transit göç

Transit göç sürecinin tamamlanmadığını, henüz hedef noktasına ulaşılamayarak bitmemişliği ifade etmektedir (Öner, 2012: 17).

Transit göç ile göçmen, hedef ülkeye ulaşmamakla birlikte gerekli koşulları tamamlayıncaya kadar transit ülkede bekler. Bu bekleme sürecinin nedenleri arasında iklim koşulları, para biriktirme veya güvenlik ortamının sağlanması sayılabilir. Bu aşamada bekleme süresinin boyutu, kent ve göçmen açısından belirsizliği ifade etmektedir (Yılmaz, 2014: 1697). Bu aşamada özellikle yasal olmayan yollardan gerçekleşen göç hareketinin transit ülke açısından pek çok sorunu beraberinde getirmektedir.

c) İnsan kaçakçılığı

Uluslararası göçün yasal olmayan koşullarda çözüm yolu olarak geliştirilen kavram olarak “insan kaçakçılığı” gündeme gelmiştir.

İnsanların yasal yollardan hedef ülkeye girememesi halinde gündeme gelen düzensiz göç, beraberinde insan kaçakçılığını doğurmaktadır. Başlangıcı ve gelişen süreci itibariyle, insan hakları ve sınır yasaları ihlalini içeren insan kaçakçılığı ile insan onuruna aykırı uygulamaları içermektedir.

İçduygu'ya göre insan kaçakçılığı ile anılan bir diğer kavram olarak gündeme gelen insan ticareti kavramı ise birbirinden şu şekilde ayrılmaktadır:

- a. İnsan ticareti kavramında istismar söz konusuysen, insan kaçakçılığında para karşılığında sınırın yasadışı yollardan geçilmesi söz konusudur. b) İnsan ticaretinde sınırın geçilmesi gerekli değilken, insan kaçakçılığında bir insanın başka bir ülkeye kaçak olarak girmesi söz konusudur. c) İnsan kaçakçılığında göç edenin tam onayı varken, insan ticaretinde yoktur (İçduygu, 2004: 24).

Kavramın içeriğinden de anlaşılacağı üzere; insan ticaretinde, bireyin talebi onayı alınmaksızın ekonomik değer ifade eden bir mal – hizmet şeklinde istismar edilmesi söz konusudur. İnsan kaçakçılığında ise, yasal olmayan yollarla isteği ve onayı doğrultusunda para karşılığında başka bir ülkeye girmesi durumunu içerir. Ancak her iki durumda da insan hakları ihlali söz konusudur.

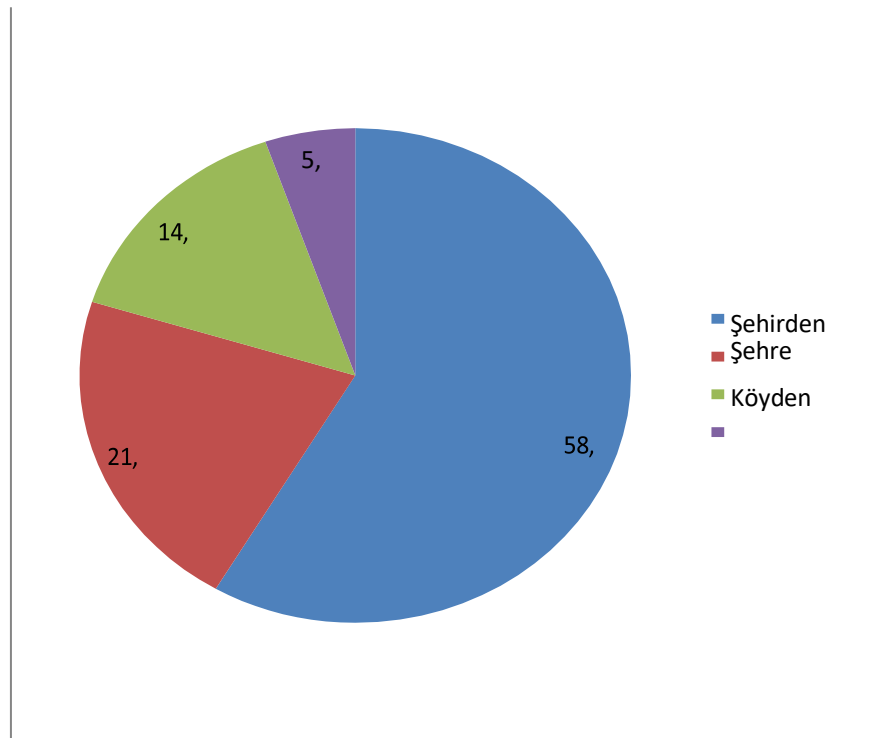
Castles'e göre (2002: 14), ekonomik değişim, siyasal mücadelelere ve çatışmaların sebep olduğu göç olgusunun biçim değiştirerek varlığını sürdüreceğini öne sürmektedir.

Değişimin uzantısı olarak çağdaş göçlerin karakteristiğinde önem kazanan beş temel eğilimin; göçün küreselleşmesi, hızlanması, farklılaşması, kadınsallaşması ve giderek siyasallaşmasının önem kazandığından, değişen dünya dinamikleri içinde göç hareketlerinin çok boyutlu ele alınması gerekmektedir.

1.3.3 Türkiye’de Göç Politikaları

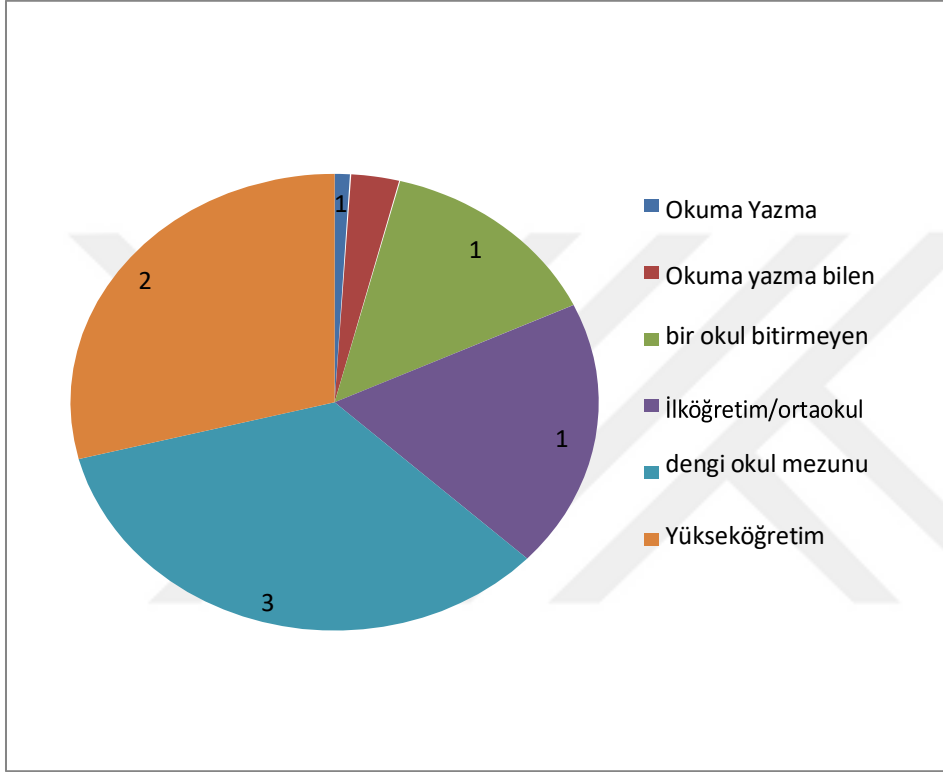
Türkiye’de göç hareketleri, 1950’lere kadar yoğunlukla siyasal, 1960- 1980 tarihleri arasında kentleşmenin de etkisiyle öncelikle ekonomik nedenlere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Tarihsel süreçte küreselleşmenin de etkisiyle 1980’lerden itibaren tüm dünyayı saran uluslar arası göç boyutunu kazanmıştır.

Cumhuriyet tarihimizin başlarında, Osmanlı Devleti’nden geriye kalmış dil, din, soy ve akrabalık ilişkilerimiz bulunan coğrafyadan gelenlere kucak açmış olup 1960’lardan itibaren de özellikle işgücü göçü çerçevesinde göç veren bir ülke, kaynak ülkelerle hedef ülkeler arasındaki köprü vasıflı coğrafi yapısıyla transit ülke ve son dönemde gerçekleşen ekonomik, sosyal ve siyasi gelişme ve değişimlerle hedef ülke olma tecrübeleriyle bu birikimini zamanla daha çok zenginleştiren bir ülkeye dönüşmüştür. Gelişme ve değişimle ortaya çıkan bu tabloya eşlik edecek hukuki ve kurumsal zemin ise 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla tesis edilmiştir (www.goc.gov.tr, 2017).

Tablo 1.3-1 Göç eden nüfusun yönü

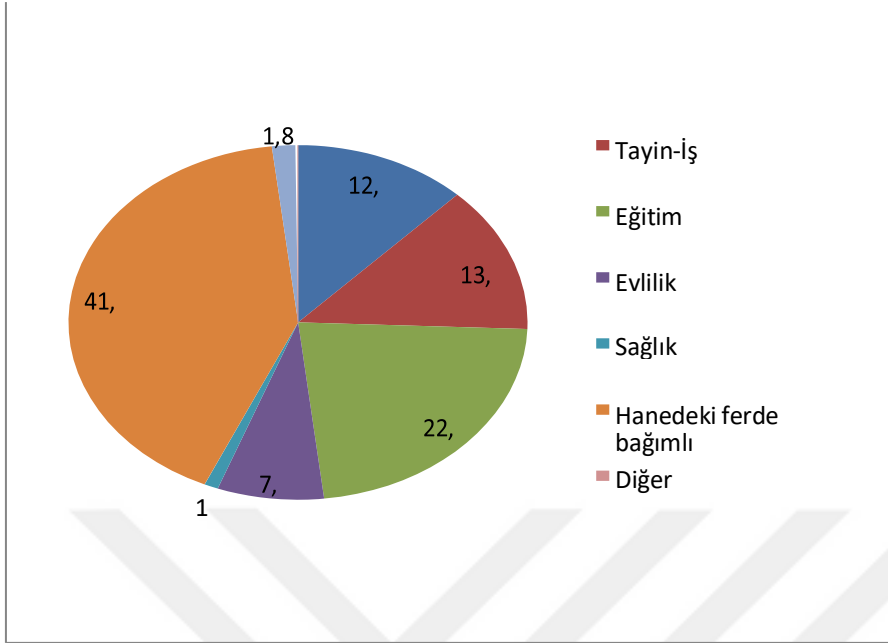
Özellikle 1960'lardan sonra sıkça şikayet konusu olan köyden kente göç yönünde önemli değişiklikler olmuştur. Tablo 1.2'de görüleceği gibi göçün yönü değişmiş artık göçler şehirden şehre göç boyutu hız kazanmıştır.

Tablo 1.3-2 Göç eden nüfusun eğitim durumu

Göç kararını veren bireylerin eğitim durumlarını içeren veriler, eğitilmiş nüfusun göç eyleminde daha aktif olduğunu ortaya koymaktadır. Bu konuda eğitimin uzantısı olarak istihdam seçenekleri, tayin, hane halkının göç etme kararının etkili olduğu söylenebilir. Bununla birlikte eğitimsiz bireylerin göç hareketlerine katılma konusunda oldukça sınırlı düzeyde kaldığı görülmektedir.

Tablo 1.4-2'de görüleceği üzere, göç eden nüfusun dünyadaki gelişime paralel olarak Türkiye'de de nitelikli/eğitilmiş personel yönünde ağırlıklı olarak artmıştır.

Tablo 1.3-3 Göç etme nedenine göre göç eden nüfus ve oranı

Tablo 3’de iller arasında bir yıllık göçün nedenlerine bakıldığında, eğitime dayalı göçün (%23) ve hanedeki bir ferde bağımlı göçün (%41) nedenleri olarak öne çıkmaktadır. Buna karşılık iş bulmak amaçlı göç oranının (%12) kaldığı görülmektedir.

Bu kapsamda savaşlar, ekonomik ve siyasi nedenler ve doğal afetler başta olmak üzere pek çok öznel nedenler günümüzde sınır ötesi göç hareketlerini gündemde tutmaktadır. Bu bağlamda “vatandaşlık” kavramının bileşenleri doğrultusunda kapsayıcı ve bütünlüyci uluslar arası hukuk kuralları önem taşımaktadır.

1.3.4 Türkiye’de Göç Politikalarının Gelişimi

Türkiye’de göç yönetiminden sorumlu kurum İç İşleri Bakanlığı, teşkilatlanması içinde yer alan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’dür. İç ve dış göç politikalarının anılan kurum eliyle yürütüldüğü süreç içerisinde, göç politikalarından bağımsız düşünülemez bir hal almıştır.

Tarihsel süreç içinde Türkiye’de sanayileşmeye bağlı kentleşme sürecinin tetiklediği göç hareketleri, özünde daha iyi bir hayat için arayış sürecinin tezahürü denilebilir. Türkiye’nin göç alanında mevzuat geliştirme ihtiyacının ortaya çıkışı ve göç yönetimi

konusundaki yaklaşımı 4 başlıkta ele alınacaktır. Birinci süreç 1923-1950 dönemini içeren Zorunlu Göç Dönemi; 1950-1980 dönemini içeren Emek Göçü Dönemi, 1980 ve sonrası dönemi Yerel ve Küresel Değişimler Dönemleridir. Tarihsel perspektiften bakıldığında, söz konusu dönemlerin kentleşmenin basamakları ile örtüştüğü görülmektedir.

1.3.4.1 1923-1960 zorunlu göç dönemi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte etnik ve dini unsurlar doğrultusunda göç hareketlerinin başladığı, iskan durumu sayesinde ülke nüfusunun yaklaşık olarak üçte birinin yer değiştirdiği göç hareketleri gözlenmiştir. Söz konusu yer değiştirme sonucu oluşan sevk ve iskânlar, Anadolu'nun günümüz etnik ve dinsel dağılımının ana belirleyicilerindendir (Dündar, 2007: 244).

Ülkede “ulus devlet” oluşturma hedefi çerçevesinde ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması amacıyla izlenen nüfus politikalarının yasal düzenlemeler içinde 31/05/1926 tarih ve 885 sayılı İskân Kanunu dikkati çekmektedir. Söz konusu kanunda yer alan düzenlemelerle, “Türk harsına” (kültürüne) dâhil olmayanlar yanında, anarşistler, casuslar, Çingeneler ve memleket haricine çıkarılmış olanların ülkeye kabul edilmeyeceği hükme bağlanarak 1934 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. Cumhuriyet döneminin önemli göç hareketinden bir diğerini ise, Balkan ülkeleri arasında gerçekleştirilen nüfus mübadelesi oluşturmaktadır. Aynı süreçte toplumun homojenleştirilmesi ve ekonomik kalkınmada önemli bir unsur olarak tarımda gereken işgücünü sağlamak, göçmenlerin yerleştirilmesinde belli hususları göz önünde bulundurularak muhacirlerin yerleştirilmesi sırasında birtakım aksaklıklar yaşanmasına rağmen, hükümet yerleştirme faaliyetleri için önemli bir kaynak harcamıştır (Arı, 1992: 77). Aynı dönemde, zorunlu yer değiştirmeleri ve ikameti kapsayan İskân Kanunu ile, iktisadi kalkınmayı sağlamanın yanında “milli kimlik” oluşturma amacının korunduğu görülmektedir.

1.3.4.2 1960-1980 Emek Göçü Dönemi

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak tarımda makineleşme ve işgücü fazlalığı doğrultusunda, kırdan kente kitlesel göç hareketleri, emek göçü dalgası olarak değerlendirilmektedir. Aynı dönemde, Cumhuriyet'in ilk yıllarında izlenen nüfus

politikaları, kalkınmanın önünde bir engel olduğu kabul edilmiş ve bu kapsamda nüfus ve aile planlaması kavramları gündeme gelmiştir (Arı, 1992: 28).

1961 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın ilk beş yıllık kalkınma planında kırsal nüfusun kentlere kaydırılması yöntemiyle dengeli kentleşmenin önemi dikkati çekerken, ikinci beş yıllık planda büyük kentlerin de büyümesinin teşvik edildiği görülmektedir (Üner, 1983: 64). Esasen kalkınma politikalarında aile planlaması ve nüfus konusu, sosyal ve ekonomik kalkınmanın önemli faktörler olarak benimsendiği dikkati çekmektedir.

Bu dönemin bir diğer önemli göç hareketi ise, Avrupa'ya işçi göçüdür. 1961 yılında Türkiye ve Almanya ile yapılan antlaşma doğrultusunda başlayan dış göç, 1973'de resmi olarak durdurulmuştur. Devamındaki süreçte ise, "Aile Birleşmelerinin" gündeme geldiği görülmektedir.

Bu dönemin en temel iki unsurunun, tarımda makineleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan iş gücü fazlalığının kentlere yönelmesi ile yaşanan yoğun iç göç hareketleri; bir diğeri ise Avrupa'ya işçi göçünü içeren dış göç hareketleridir. Söz konusu göç hareketleri konusunda izlenen politikaların planlı ve kalkınmaya etkisi konusunda aynı paralellikte ilerlemediği değerlendirilebilir.

1.3.4.3 1980 Sonrası Uluslararası Göç

Küreselleşmenin her sektörde oluşturduğu erişim kolaylığı doğrultusunda, ulaşım ve iletişim alanındaki çeşitlilik, bireylerin hareket özgürlüğünü de kolaylaştırmıştır. Özellikle uluslararası boyutta hız kazanan göç hareketleri, ülkelerin de uluslararası göç politikaları geliştirmelerini zorunlu hale getirmiştir.

Türkiye mültecilerin hukuki durumları hakkında 1961 yılında yürürlüğe giren "Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme" doğrultusunda ülkenin bulunduğu coğrafi durumdan dolayı kavrama sınırlama getirerek sadece Avrupa'dan gelen göçmenlere mülteci statüsü vermiştir. Bununla birlikte; Avrupalı olmayan göçmenleri sığınmacı olarak kabul ederek Avrupalı olmayan sığınmacılar geçici koruma altına

alınarak Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) bu sığınmacıları üçüncü bir ülkeye yerleştirene kadar Türkiye’de kalmalarına izin verilmiştir. Zira, 1980’lerden sonra özellikle Ortadoğu ve Uzak Afrika ülkelerinden yabancı akımına uğrayan Türkiye, 1994 tarihinde “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” çıkarılarak, sığınmacı ve mülteci statüsünün belirlenmesine dair yetki İçişleri Bakanlığına devredilmiştir (İçduygu, 2004, s. 77). Bu kapsamda Afrika, Asya ve Ortadoğu ülkelerinden çok sayıda sığınmacı kabul edilmiştir (İçduygu, 2004: 76).

Göç mevzuatı hakkında en temel yasal düzenleme, İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunudur. 11.04.2013 tarih ve 28615 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren kanun; yabancıların Türkiye’ye giriş, kalış ve ülkeden çıkış hususları, Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulamasına ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.

Genel itibarıyla; 1980’li yılların başından itibaren Türkiye, hem “göç alan”, hem de başka ülkelere gelen göçmenler için “geçiş ülkesi” haline gelmiştir. Türkiye’ye yönelik göç hareketleri; sığınmacı, mülteci, transit göçmen, kaçak işçi olmak üzere her konuma sahip göçmenler için hem göç alan, hem göç veren, hem de geçiş ülkesi konumundadır. Günümüz dünyasında göç hareketlerinin ulus ötesi boyut kazanması ile birlikte uluslararası göç kavramı öne çıkmıştır.

2 . BÖLÜM GÖÇÜN DEĞİŞEN YÜZÜ : SURIYE GÖÇÜ VE YANSIMALARI

Coğrafi anlamda yer değiştirme olarak ifade edilen göç süreci ile, göç eden bireylerin geldikleri yerlerden kültürlerini ve alışkanlıklarını da geldikleri yere getirdikleri kabul edilmektedir. Bu durum, göç sürecinin ilk aşamalarında etkisini yoğunluklu olarak gösterirken ilerleyen süreçte; göç edilen yerdeki koşullara bağlı olarak edinilen alışkanlıklar ve tecrübeler doğrultusunda kimi zaman geçmiş birikimleri değişmekte, kimi zaman etkisi azalmakta, bazen de pekişerek daha belirgin hale gelebilmektedir.

Toplumda üretilen mal ve hizmetlerin bireyler arasındaki dağılım oranları değişkenlik kazanmaktadır. Toplumsal rantın paylaşımı, beklentileri karşılamadığı takdirde, içinde bulunulan toplumun farklı sosyo ekonomik düzeyinde bulunan kesimler arasındaki uçurum, kesimlerin birbirinden kopmalarına neden olmakta ve yabancılaşmayı beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda özellikle göç hareketleri ile, dahil oldukları yeni çevrelerinde sosyo-kültürel değişmelere neden olan göçmenler, süreç içinde kendileri de değişmektedir. Buna göre “itici” veya “çekici” nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göç, toplumsal yapıda sosyal, kültürel, ekonomik ve politik değişimlere neden olmaktadır” (Durugönül, 1997: 95).

Bu değişim sosyal yönü ile kır kökenli insanın çeşitli konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimleri, sosyal ve siyasal değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşirken, ekonomik yönü ile, bireyin kentte veya kente özgü istihdam alanlarında çalışarak geçimini sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşmektedir (Erkut, 1991: 7).

Gerek iç göç sürecine katılan, gerekse dış göç yoluyla kentlerde, münhasıran gecekondu alanlarında yaşayan bireylerin kentte kalış süreleri arttıkça, kültürel bütünleşmenin artması beklenirken, tersine gelişmeler mümkün olabilmektedir. Bu durumda; sürdürülebilir gelişmeyi sağlamaya yönelik toplum kalkınmasının gerçekleştirilmesi bağlamında koruyucu önleyici politikaların gerekliliği bir kez daha öne çıkmaktadır.

Günümüzde ülkelerin en temel sorunlarından biri olarak tanımlanan göç hareketleri, uluslararası göç hareketleri olarak varlık göstermektedir. Bu noktada ekili göç politikalarının toplumsal düzlemde yarattığı etkileri analiz edebilmek için kullanılan dinamikler, hem mevcut durumun korunması, hem de göç eden kesimin toplumsal uyumu konusunda büyük önem taşımaktadır. “Daha iyi bir hayat” başlığı altında çıkılan yolun, ulaşılan yerde “herkesinki gibi bir hayata” dönüşmesi beklentisi, gerçekte hem göç sürecine katılan bireylerin, hem de ülke politikalarının uzantısı olarak değerlendirilebilir. Sosyal ve ekonomik gelişmişlik ölçütleri içinde yürütülen hizmetler, birey bazında çekici olmakta ve hedef ülke haline gelmektedir. Hedef ülke açısından ise, etkili göç yönetim politikalarını kapsamaktadır.

Bu bölümde; göç hareketlerinin değişen yüzü olarak sınır ötesi göçün kent üzerindeki yansımaları değerlendirilmiştir. Söz konusu değerlendirmenin barınma, işgücü, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve yerel yönetimler boyutunu içeren temel hizmetler kapsamında ele alınması ön görülmüştür.

2.1 Göç ve Yerel Yönetim İlişkisi

Genel itibariyle iticilik-çekicilik ilişkisi çerçevesinde gerçekleşen göç hareketlerinin doğal bir sonucu olarak, bireylerin coğrafi mekân değiştirme eylemi ekonomik, kültürel, siyasi ve sosyal boyutlarıyla toplum yapısında değişime neden olmaktadır. Göç sürecine katılım kararında öncelik, bireylerin ekonomik refah düzeyinin iyileştirilmesidir. Gidilmesi düşünülen yerde elde edilmesi beklenen gelir, bulunulan yerdeki gelirden fazla olduğunda göç olgusu gerçekleştirilmektedir.

Yoğun göç hareketlerine maruz kalan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme süreçleri ele alındığında, gelişmiş ülkelerde sanayileşme ile örtüşen dengeli kentleşme süreci yaşanırken, gelişmekte olan ülkelerde kırdan kente akan yoğun nüfus akımına karşılık sanayileşmenin önünde ilerleyen dengesiz kentleşme sürecinin yaşandığı görülmektedir. “Bu şekilde gerçekleşen göç hareketleri sonucu kentlerde yoğunlaşan nüfus; bir yandan işsizlik, konut, ulaşım, sağlık, eğitim v.b. konularda problemler yaşarken, diğer taraftan da yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntı ve çatışmalarla karşı karşıya kalmaktadır. (Bayhan, 1996: 183).

Günümüzde göç hareketlerinin “kırdan kente” boyutunun değişerek kentler, ülkeler hatta kıtalararası boyutlara ulaştığı görülmektedir. Söz konusu eylem, bireylerle birlikte kültürel, ekonomik ve toplumsal birikimlerin de taşınması anlamına gelmektedir. Ki bu durum; hem göç veren hem de göç alan kentlerin toplumsal, kültürel ve ekonomik boyutlarda erozyona uğramasına neden olabilmektedir.

Günümüz göç hareketleri doğrultusunda transit ülke olma konumundan hedef ülke konumuna gelen Türkiye’de, yerel yönetimlerin etkin bir politika gösterme yönünde büyük bir çaba sarfettikleri görülmektedir

Bilindiği üzere toplumların gelişmişlik ölçütlerinden birisi de kentleşme oranıdır. Buna karşılık az gelişmiş ülkeler bazında kentleşmeden söz edilirken “çarpık, hızlı, aşırı, sahte, dengesiz” şeklindeki betimlemelerle karşılaşılmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken esas sorun; söz konusu ifadelerin olumsuz değer yargılarını taşıdığı yönündeki eleştirilerden ziyade, çeşitli nedenlerle kentlerde artan yoğun nüfusun yol açtığı sorunların makro düzlemde tanımlanması ve çözüm geliştirilmesidir.

2.2 Dış Göç Hareketleri Bağlamında Suriye Göçü

Türkiye’de kentleşme sürecine paralel olarak ilerleyen göç hareketlerinin 1950’li yıllardan itibaren hız kazandığı görülmektedir. Konu hakkındaki istatistiki veriler, göç hareketlerine bağlı olarak nüfusun özellikle belli yerlerde yoğunlaşmasıyla iç göç hareketlerinin yönünün, geri kalmış bölgelerden batı bölgelere doğru gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Aynı yıllarda iç göç hareketleri doğrultusunda tanımlanan gecekondulaşma, işsizlik ve yabancılaşma ana başlıkları altında yaşanan temel sorunlar, günümüzde yaşanan dış göç sonrasında geçerliliğini sürdürmektedir.

Mevcut çalışmalar göstermektedir ki, 1960’lı yıllarda “Altın Yıllar”ını yaşayan göç hareketlerinin 1970’li yıllarda azalarak devam ettiği, ve bu azalışın sonraki dönemlerde de devam ettiği görülmektedir. 2000’li yıllara geldiğimizde ise; yalnızca Türkiye açısından değil, tüm dünyada göçün en belirgin haliyle dış göç ya da diğer bir ifadeyle uluslararası göç olarak gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu kavram, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla hedef ülke açısından önemli sorunları ihtiva etmekle birlikte, toplumsal kabul ve uyum çalışmaları ile bilhassa güvenlik açısından tedbirleri de gerektirmektedir.

Yoğun göç dalgaları ile karşı karşıya kalan kentler, mevcut alt yapısı ve kapasite ile ihtiyaca cevap veremediğinden çarpık kentleşme meydana gelmiştir. Geçmişten günümüze göç hareketlerinin değişen yüzü sınır ötesi göç kavramına dönüşmüşse de, kent düzleminde yansımaları değişmemiştir. Sınırlarda konuşlandırılan Geçici Barınma Merkezleri veya kamplardan ayrılan “Geçici Koruma” statüsündeki Suriyelilerin kentlerde yaşadıkları sorunlar, yukarıda sözü edilen başlıkların devamı niteliğindedir.

2.2.1 Suriyeli Göçmenlerin Hukuki Statüsü

Suriye’de yaşanan göç hareketleri değerlendirmeye alındığında; nedenleri itibariyle iç savaş nedeniyle yaşanan zorunlu göç olduğu, coğrafi boyutuyla dış göç olduğu, akım şekli olarak da kitlesel boyutta olduğu değerlendirilmektedir.

Türkiye’ye yönelik yaşanan kitlesel dış göç hareketlerine katılan Suriyelilerin hukuki hakları bağlamında hangi statüde değerlendirilecekleri önem kazanmıştır. Nitekim mülteciler hakkında uluslararası yükümlülükler, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol kapsamında belirlenmiştir. Türkiye’nin ortaya koyduğu “coğrafi çekincesi” doğrultusunda yalnızca Avrupa’dan gelen kişileri “mülteci” statüsünde kabul etmekte, Avrupa ülkeleri dışından gelenleri ise “sığınmacı” olarak değerlendirilmektedir.

Bu doğrultuda; Suriyeli bireylere mülteci statüsü verilmesi mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte, 13.10.2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliğinin 3 üncü maddesinin (1)inci fıkrasının (f) bendinde tanımlanan “Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma (goc.gov.tr, 2017) olarak tanımlanmıştır. Buna göre Suriyeli bireylerin yasal statüleri, “Geçici Koruma Statüsüne Sahip Bireyler” olarak belirlenmiştir.

2.2.2 Suriyeli Göçmenlerin Barınma Gereksinimi

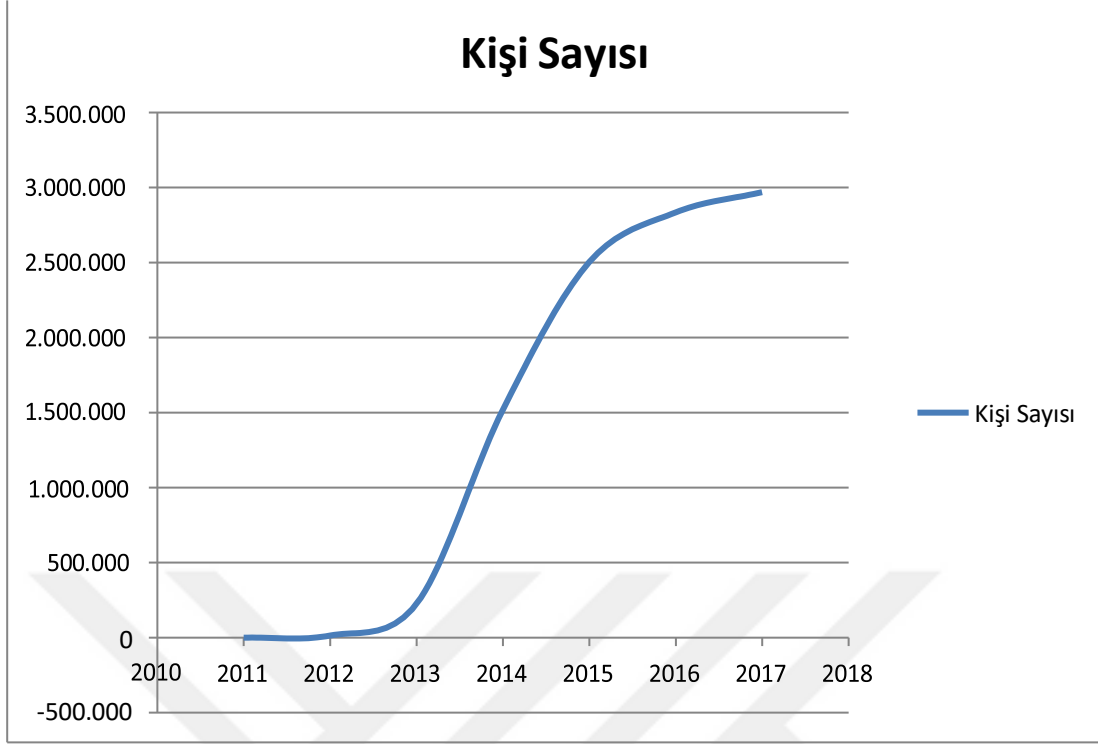
Göç hareketleri sonucu ortaya çıkan sorunların başında şüphesiz barınma ihtiyacı gelmektedir. Temel ihtiyaçlardan biri olarak barınma işlevini gören konut, bireyin barınma ihtiyacına cevap vermekten öte, kaliteli bir yaşam imkânını da sunan yapıları ifade etmektedir. Çoğu kez ülkenin gelişmişlik düzeyinin yansıması olarak değerlendirilebilecek konut ihtiyacı, bireylerin barınma ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğu devlet açısından bir görev iken, vatandaş açısından bir hak olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda göç olgusunun konut politikalarını yönlendiren önemli bir unsurdur.

Sanayileşmeyle birlikte, bir taraftan kentte nüfus yoğunluğu artış gösterirken, diğer taraftan toplumsal hareketlilik ve toplumsal iş bölümünün gelişmesi; tarım dışı ekonomi ve çok kültürlü heterojen bir sosyal yapı ile sosyal değişimin yaşandığı bir sürece girilmiştir (Karaman, 2003: 109).

Özellikle göç hareketleri ile artan konut ihtiyacı ve buna karşılık geliştirilen konut politikaları, kent dışındaki yapısal değişimlere neden olmuş ve nihayetinde çarpık kentleşmelere neden olmuştur. Bugün kentleşme adına yürütülen politikaların en temel konularından biri de “konut ve konut politikalarını” oluşturmaktadır. “Kalkınma sorununun bir uzantısı olarak ulusların yaşam kalitesinin yükseltilmesinde konuta sahip olmak kadar konutların nitelikleri de önemlidir. Dolayısıyla kötü konut koşulları, beslenme, hijyen ve nihayetinde düşük yaşam düzeyinin en açık göstergesidir” (Samsunlu, 2007: 357). Bu nedenle kalkınmanın bir parçası olarak konut politikaları, kalkınma stratejilerinden bağımsız düşünülmemelidir.

2.2.2.1 Barınmanın yeni adı: Geçici Barınma Merkezleri

2011 yılında Ortadoğu’da “Arap Baharı” olarak adlandırılan ve beraberinde Suriye’de ortaya çıkan kriz ve iç çatışmalar, dolaylı olarak Türkiye ve civar bölge ülkelerini de önemli ölçüde etkilemiştir. Bu süreçte hiçbir ayırım gözetmeksizin açık kapı politikası izleyen Türkiye, Suriyelilerin statüsünü “geçici koruma” olarak belirlemiştir (AFAD, 2017).

Tablo 2.2-1 Yıllara göre Suriye göçü.

Tablo 2.2-1’de görüldüğü üzere, 2012 yılında Türkiye’ye göç ile gelen Suriyeli sayısı 14.237 kişi iken, 2014 yılında büyük bir ivme kazanarak 1.519.286 kişiye ulaşmış, söz konusu sayı 2017 yılında 2.969.669 kişiye ulaşmıştır. Suriyelilerin barınma ihtiyacının karşılanması konusunda geçici barınma merkezlerinin yetersiz kalması kaçınılmazdır. Mart 2017 tarihi itibarıyla Türkiye’ye sığınan ve resmi rakamlarla sayısı 3 milyona yaklaşan Suriyelilerin 255.339’u geçici kamplarda yaşarken 2.714.330 Suriyeli kentlerde yaşamaktadır (goc.gov.tr, 2017).

Acil ve Afet Yönetimi Başkanlığının verilerine göre Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Kahramanmaraş, Mardin, Hatay, Adana, Adıyaman, Osmaniye ve Malatya’da bulunan toplam 10 ilde 22 Geçici Barınma Merkezi bulunmaktadır. Türk mühendisleri tarafından geliştirilen ve acil durumlarda sağlanan geçici barınma hizmetlerinde yeni bir standart oluşturan “Afet Geçici Kent Yönetim Sistemi AFKEN)” yazılımı ile koordine edilen AFKEN, 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından En İyi Kamu Hizmet Ödülü’ almıştır (AFAD, 2017).

Şekil 2.2-1 Şanlıurfa-Harran Geçici Barınma Merkezi

AFAD barınma merkezlerinde, market, ısınma, güvenlik, ibadet, altyapı, haberleşme, itfaiye, tercümanlık, psiko-sosyal destek ve bankacılık hizmetleri de verilmekte olup, misafirlerin çamaşırhane, bulaşikhane ve duş ihtiyaçları da karşılanmaktadır. Barınma merkezlerinde insani ihtiyaçların dışında Suriyeli misafirlerin sosyal ihtiyaçlarına yönelik eğitim ve mesleki kurs faaliyetleri de yürütülmektedir. Dinlenme merkezleri, çocuk ve oyun parkları, televizyon odaları ve internet hizmetleriyle Suriyeli misafirlerin boş zamanlarını değerlendirmeleri sağlanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti, Suriyeli sığınmacılara sunduğu yüksek standartlar bakımından; BM başta olmak üzere uluslararası camiada öncü ve model bir ülke konumuna ulaşmıştır (AFAD, 2017).

2.2.2.2 Suriye göçü ve kentte yaşam

Sınır illerinde yaşanan yoğun göç akımına karşılık geçici sığınmacı statüsündeki Suriyelilerin kamp dışında yaşamaya başlamaları ile birlikte, ikamet konusunda özellikle Geçici Barınma Merkezlerinin bulunduğu illeri tercih ettikleri görülmektedir. Suriyelilerin kentlerdeki ikametlerinde, akrabalık bağlarının bulunduğu illeri tercih ettikleri görülmektedir. Yapılan çalışmalarda görülmektedir ki, birden fazla Suriyeli aile bir araya gelerek bir konutu kiralarak yaşamını idame etmeye çalışmaktadır. Yoğun konut ihtiyacının baş göstermesi ile kira bedellerinin yüksek oranda artması, sağlıksız fiziki koşullarda kentte yaşamını sürdürmeye çalışan Suriyeli ailelerin barınma ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yerel ve ulusal düzeyde çözüm arayışları devam etmektedir. Mevcut veriler doğrultusunda Suriyeli nüfusun en yoğun olarak yaşadığı il İstanbul iken, Kilis’de yaşayan Suriyeli nüfus, yerli nüfustan daha yüksek bir orana ulaşmıştır.

Kentte yaşam tercihi, başta konut ihtiyacı başta olmak üzere yiyecek, giyecek, ısınma, eğitim, sağlık gibi pek çok insani ihtiyacın karşılanması konusunda pek çok temel ihtiyacın karşılanması hususunu gündeme getirmektedir. Bu noktada, başta kamu kurum ve kuruluşları olmak üzere, belediyeler ve sivil toplum kuruluşları başlıca müracaat birimlerini oluşturmaktadır.

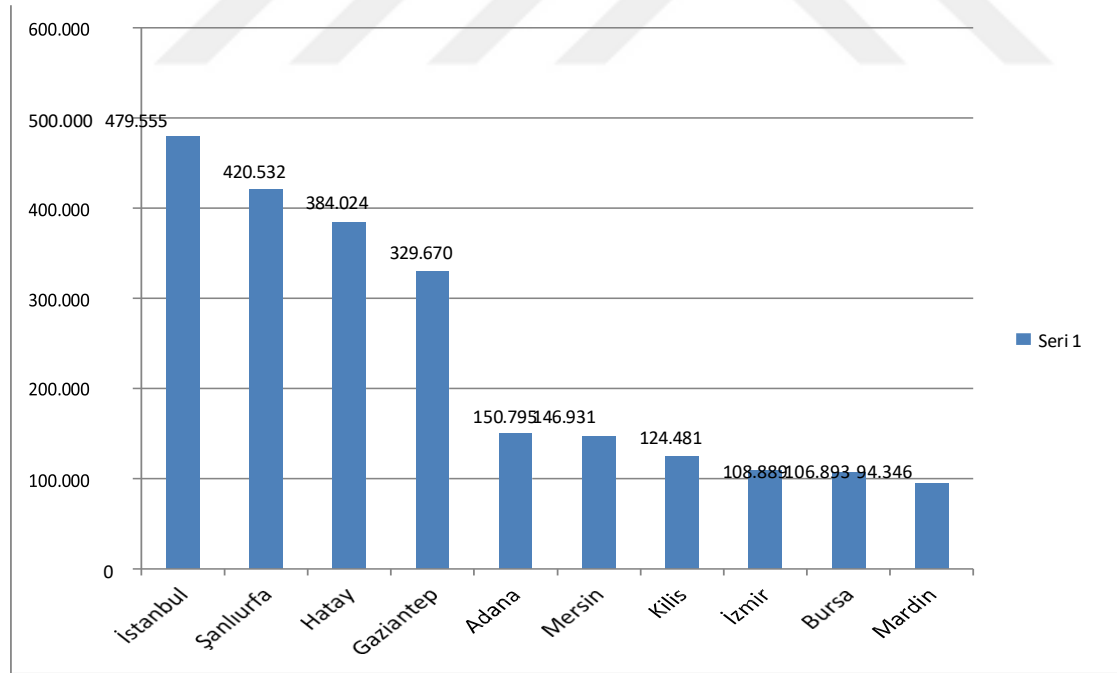
GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

İL SIRA	ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 25.04.2019 (ALFABETİK)									
	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	
	TOPLAM	3.605.615	82.003.882	4,40%		TOPLAM	3.605.615	82.003.882	4,40%	
1	ADANA	235.732	2.220.125	10,62%	42	KAHRAMANMARAŞ	87.407	1.144.851	7,63%	
2	ADYAMAN	24.476	624.513	3,92%	43	KARABÜK	793	248.014	0,32%	
3	AFYONKARAHİSAR	6.399	725.568	0,88%	44	KARAMAN	771	251.913	0,31%	
4	AĞRI	1.032	539.657	0,19%	45	KARS	170	288.878	0,06%	
5	AKSARAY	2.861	412.172	0,69%	46	KASTAMONU	1.467	383.373	0,38%	
6	AMASYA	690	337.508	0,20%	47	KAYSERİ	77.703	1.389.680	5,59%	
7	ANKARA	90.829	5.503.985	1,65%	48	KIRIKKALE	1.499	286.602	0,52%	
8	ANTALYA	1.672	2.426.356	0,07%	49	KIRKLARELİ	2.723	360.860	0,75%	
9	ARDAHAN	137	98.907	0,14%	50	KIRŞEHİR	1.338	241.868	0,55%	
10	ARTVİN	36	174.010	0,02%	51	KİLİS	115.172	142.541	80,80%	
11	AYDIN	7.650	1.097.746	0,70%	52	KOCAELİ	56.241	1.906.391	2,95%	
12	BALIKESİR	4.372	1.226.575	0,36%	53	KONYA	106.160	2.205.609	4,81%	
13	BARTIN	132	198.999	0,07%	54	KÜTAHYA	784	577.941	0,14%	
14	BATMAN	22.256	599.103	3,71%	55	MALATYA	29.664	797.036	3,72%	
15	BAYBURT	25	82.274	0,03%	56	MANİSA	13.596	1.429.643	0,95%	
16	BİLECİK	594	223.448	0,27%	57	MARDİN	87.504	829.195	10,55%	
17	BİNGÖL	948	281.205	0,34%	58	MERSİN	202.117	1.814.468	11,14%	
18	BİTLİS	946	349.396	0,27%	59	MUĞLA	14.466	967.487	1,50%	
19	BOLU	2.366	311.810	0,76%	60	MUŞ	1.382	407.992	0,34%	
20	BURDUR	8.404	269.926	3,11%	61	NEVŞEHİR	9.542	298.339	3,20%	
21	BURSA	169.062	2.994.521	5,65%	62	NİĞDE	4.461	364.707	1,22%	
22	ÇANAKKALE	5.448	540.662	1,01%	63	ORDU	665	771.932	0,09%	
23	ÇANKIRI	548	216.362	0,25%	64	OSMANİYE	48.662	534.415	9,11%	
24	ÇORUM	2.574	536.483	0,48%	65	RİZE	905	348.608	0,26%	
25	DENİZLİ	12.399	1.027.782	1,21%	66	SAKARYA	15.856	1.010.700	1,57%	
26	DIYARBAKIR	33.526	1.732.396	1,94%	67	SAMSUN	5.649	1.335.716	0,42%	
27	DÜZCE	1.719	387.844	0,44%	68	SİİRT	3.989	331.670	1,20%	
28	EDİRNE	957	411.528	0,23%	69	SİNOP	128	219.733	0,06%	
29	ELAZIĞ	13.481	595.638	2,26%	70	SİVAS	3.988	646.608	0,62%	
30	ERZİNCAN	99	236.034	0,04%	71	ŞANLIURFA	444.923	2.035.809	21,85%	
31	ERZURUM	1.115	767.848	0,15%	72	ŞIRNAK	15.062	524.190	2,87%	
32	ESKİŞEHİR	4.535	871.187	0,52%	73	TEKİRDAĞ	13.747	1.029.927	1,33%	
33	GAZİANTEP	429.302	2.028.563	21,16%	74	TOKAT	1.007	612.646	0,16%	
34	GİRESUN	150	453.912	0,03%	75	TRABZON	3.102	807.903	0,38%	
35	GÜMÜŞHANE	96	162.748	0,06%	76	TUNCELİ	60	88.198	0,07%	
36	HAKKARİ	5.356	286.470	1,87%	77	UŞAK	2.324	367.514	0,63%	
37	HATAY	430.357	1.609.856	26,73%	78	VAN	2.129	1.123.784	0,19%	
38	İĞDIR	90	197.456	0,05%	79	YALOVA	3.663	262.234	1,40%	
39	ISPARTA	6.749	441.412	1,53%	80	YOZGAT	4.279	424.981	1,01%	
40	İSTANBUL	548.483	15.067.724	3,64%	81	ZONGULDAK	560	599.698	0,09%	
41	İZMİR	142.354	4.320.519	3,29%						

Tablo 2.2-2 Suriyeli göçmenlerin illere göre dağılımı

Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin kent bazındaki dağılımları değerlendirildiğinde, %93.50 ile en yüksek oranın Kilis ilinde olduğu görülmektedir. Buna mukabil %24.8 oranı ile Hatay ilinin takip ettiği görülmektedir. Devamında ise; %20.9 oranı ile Şanlıurfa ili takip etmektedir. Tabloda 2.2-2’de dikkat çeken dağılımın özellikle Kilis, Hatay ve Şanlıurfa illerinin öncülük ettiği, devamında Gaziantep, Mardin ve Adana illerinde yoğunluğun yüksek oranda bulunduğu tespit edilmiştir. Diğer illerde ise belirgin bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir.

Mevcut göstergeler doğrultusunda, Suriyeli geçici sığınmacıların ikamet tercihlerinde, kentlerdeki yerleşim ve istihdam olanaklarının tercih konularında bir diğer seçeneği oluşturduğu görülmektedir. Zira yapılan araştırmalarda, toplumsal yapının ve kültürel dokunun kolaylaştırıcı etkileri ortaya konulmaktadır. Özellikle kurumsal hizmetlerden yararlanma sürecinde büyük güçlülere neden olan “dil” unsuru, toplumsal yaşamda da geçerliliğini korumaktadır. Bu nedenle sosyal ağların güçlü olduğu yerleşim bölgeleri, ikamet tercihlerinde de etkili bir unsur olduğu görülmektedir.

Tablo 2.2-3 Suriyeli göçmenlerin ilk 10 ile göre dağılımı

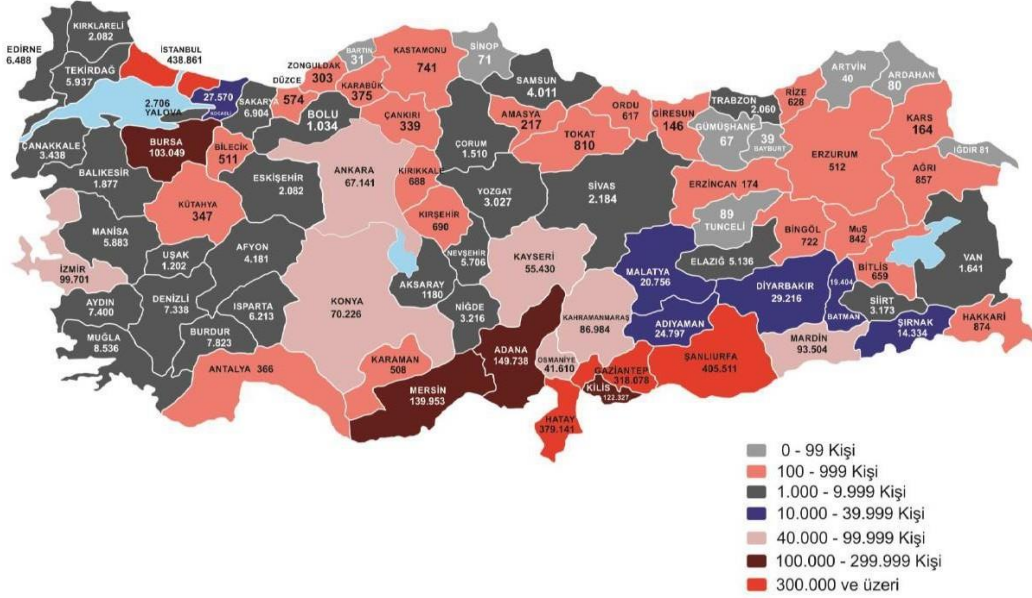
İl bazında yaşayan Suriyeli nüfusun illere göre dağılımına bakıldığında, en yüksek oranda İstanbul ilinin bulunduğu, devamında ise Şanlıurfa, Hatay ve Gaziantep illerinin takip ettiği görülmektedir. Burada Avrupa'ya geçiş, istihdam olanakları ve kültürel dokunun ikamet tercihlerinde etkili olabildiği söylenebilir.

Savaş nedeniyle Türkiye'ye sığınmak üzere gerçekleşen yoğun göç akımı ile konut talepleri artmış, buna bağlı olarak Suriyeliler kötü ve yetersiz şartlarda hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar.

Konut ihtiyacına ilişkin merkezi yönetimin ve yerel yönetimlerin artan hizmetleri karşılama konusunda arayışları devam etmektedir. Söz konusu arayışlara alternatif olarak TOKİ tarafından yaptırılan boş konutlara Suriyelilerin yerleştirilebileceği şeklinde açıklamalar yapılmıştır (www.hürriyet.com-Erişim Tarihi:10.07.2016).

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) tarafından yayınlanan Ocak 2015 tarihli "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri" başlıklı raporda, şehir merkezlerinde yaşayan Suriyeliler hakkında yapılan değerlendirmede; "düşük kira ödemek için genellikle kenar mahalleleri tercih ettikleri, halihazırda olumsuz koşullarda olan evlerde birkaç aile birlikte kalabildikleri; bu durum ise öncelikle çarpık yapılaşma ve gecekondulaşmayı teşvik ettiği" belirtilmiştir. Söz konusu raporun devamında ise, çarpık kentleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan çarpık yapılaşmanın toplumsal sorunlara zemin hazırladığı vurgusu yapılmıştır.

Aynı raporda; Suriyelilerin kamp dışında ikamet etmesiyle başlayan süreçte, en görünür etkinin konut kiralarındaki artış unsuru dikkat çektiği belirtilmektedir. Söz konusu kira bedellerinin yüksek olması, toplumsal kabul unsurunun negatif geri bildirim olarak değerlendirilebileceği gibi aynı zamanda fırsat olarak da düşünülebilir. (ORSAM, 2014: 16-17).

Tablo 2.2-4 Türkiye genelinde il düzeyinde Suriyeli nüfus durumu

Suriyelilere ilişkin niceliksel veriler doğrultusunda konut ihtiyacı, yalnızca barınma işlevini yerine getirmekle kalmayıp aynı zamanda yaşanan yerleşim bölgesi ve yaşam biçimine göre toplumsal sorunları da beraberinde getirmektedir. Kentte yaşayan Suriyeli nüfusun düşük kira ödemek amacıyla genellikle merkeze uzak yerleşim yerlerinde yaşamaları, gecekondulaşma oranının artmasına neden olmaktadır.

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) finansmanı ile yürütülen “Suriye Krizinin Etkilerinin Azaltılması Projesi” kapsamında gerçekleştirilen Altyapı Analizi ve Planlama Desteği analiz çalışmasına göre, Şanlıurfa ilinde yaşayan Suriyeli nüfusun sadece %20'sinin ek konut ihtiyacı doğurduğu varsayımına göre 9,728 yeni konutun gerekli olduğu tespit edilmiştir (www.gap.gov.tr, 2017). Aynı ihtiyaç talebi Gaziantep ili için, Suriyeli nüfusun sadece %20'sinin ek konut ihtiyacı varsayımı ile 10,549 yeni konut gerektiği tespit edilmiştir.

Görüldüğü üzere ülke genelinde hasıl olan konut ihtiyacının tespiti ve yerleşim alanlarının planlanması büyük önem taşımaktadır.

2.2.3 Ekonomik Etkileri Bağlamında Suriye Göçü

Türkiye yürüttüğü “açık kapı politikası” sonucunda Suriyelilere geçici koruma statüsü vermiştir. Suriye’de siyasal istikrar ve barış ortamı tekrar tesis edilinceye kadar “misafir” konumunda barınmaya devam etmektedirler.

Geçici koruma ilkeleri kapsamında uygulanan açık kapı politikası, zorla geri göndermeme, kayıt yaptırmak üzere yetkili birimlere başvuruda bulunulması ve kampların sınırları içinde destek olmayı kapsamaktadır.

Buna göre, ülkemizde bulunan Suriyelilerin için belirlenen hukuki statü doğrultusunda ekonomik dinamiklerin, riskleri ve fırsatları bir arada taşıdığı görülmüştür (Oytun ve Gündoğar, 2015: 18-20).

2.2.3.1 Suriyeli göçmenlerin çalışma durumları hakkındaki yasal durum

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun, 91 inci maddesinde tanımlanan “geçici koruma” statüsündeki bireylerin hak ve yükümlülükleri; 22 Ekim 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Söz konusu yönetmelikte tanımlanan sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetler”in sağlanabileceği konusunda düzenleme yapılmıştır. 15 Ocak 2016 tarihli resmi gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve Suriyelilere çalışma hakkı tanıyan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmeliğe göre; çalışma izni ve istihdam kotası şu şekilde düzenlenmiştir. Çalışma izni konusundaki düzenleme ile;

- a. Yabancıların geçici koruma kapsamında olduğunu belirten resmi belgesi bulunmalıdır. Bu noktada yabancı kimlik numarası önem taşımaktadır. Söz konusu kimlik numarası, verilerin toplanması ve analizi bakımından da önemlidir.

b. Geçici koruma sağlanan yabancılara çalışma izni alabilmeleri için süre sınırlılığı getirilmiştir. Buna göre geçici koruma altına alınmasına müteakip altı ay sonra çalışma izni alabilmek üzere başvuruda bulunabilecektir.

c. Geçici koruma sağlanan yabancıya çalışma izninde başvuruda bulunabilmek için belirlenen asgari altı ay süre sınırlılığı, çalışma süresi konusunda da azami bir (1) yıl olarak belirlenmiştir.

ç. Yabancı çalıştıracak işveren tarafından kayıtların e-Devlet üzerinden yapılması ön görülmüştür.

d. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacaklar başvurularını valiliklere yapmaları ve çalışma izninden muaf tutuldukları belirlenmiştir.

e. Mevsimlik tarım veya hayvancılık işlerinde çalışacak geçici koruma sağlanan yabancılara Bakanlık tarafından il ve kota sınırlaması getirilebilecektir.

f. Bakanlığa çalışma izin başvuruda bulunan; sağlık meslek mensuplarının Sağlık Bakanlığından, eğitim meslek mensuplarının ise Milli Eğitim Bakanlığından veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından ön izin almaları gerekmektedir.

g. Geçici koruma sağlanan yabancılara yasal olarak belirlenen asgari ücretin altında bir ödeme yapılamayacağı hükme bağlanmıştır.

Geçici koruma statüsünde bulunan bireylerin istihdam alanında çalışma izinlerine yönelik düzenlemeye göre; istihdama katılma koşulları, süresi, başvuru birimleri, sektörel bazda belirlenen izin koşulları ve ödenecek minimum tutarı hükme bağlanmıştır. Yapılan düzenleme doğrultusunda kayıt dışı istihdamın ve haksız rekabetin önlenmesi önem taşımaktadır.

İstihdam kotası kapsamında ise;

a. Geçici koruma sağlananların sayısı işyerinde çalışan Türk vatandaşı sayısının % 10'unu geçemez.

b. Toplam çalışan sayısı 10'dan az olan işyerlerinde, en fazla bir geçici koruma sağlanan yabancıya çalışmasına izin verilebilir.

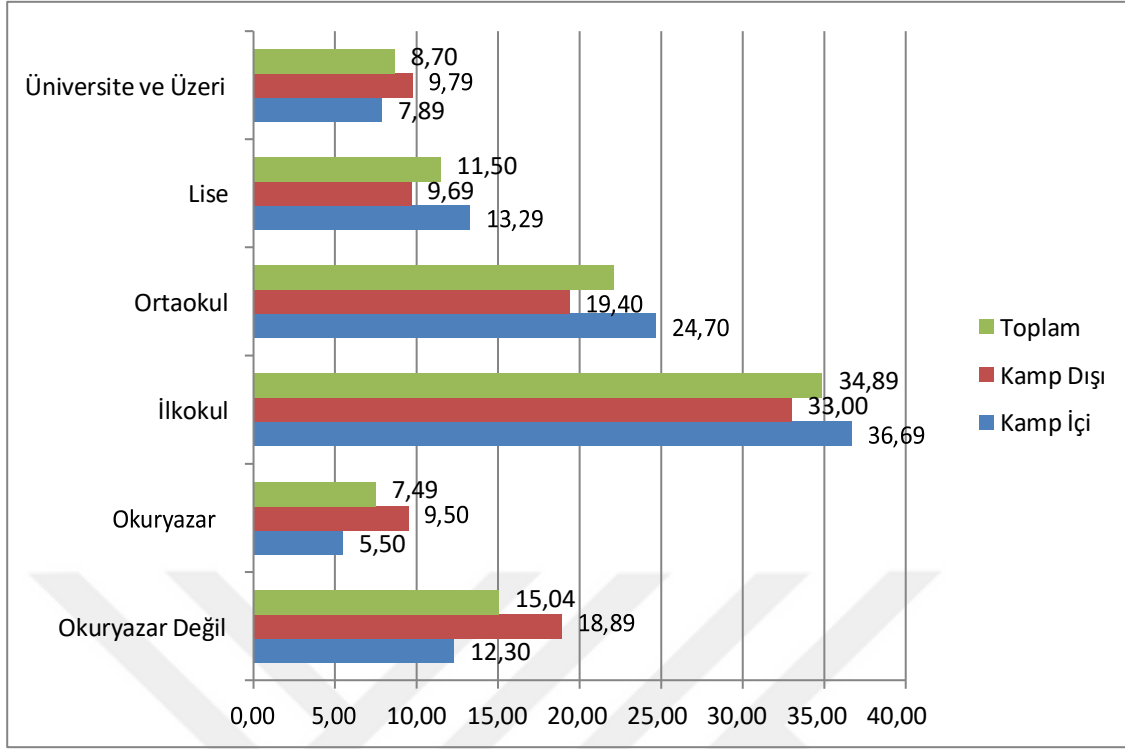
c. Çalışma izni başvurusu tarihinden önceki dört haftalık süre içerisinde yabancının çalıştırılacağı işi yapacak aynı nitelikte Türk vatandaşı bulunamadığının belgelendirilmesi halinde istihdam kotası uygulanmayabilir.

İstihdam kotası hakkında belirlenen standart ile; işyerlerinde çalıştırılacak yerel halkın doğal olarak öncelikli tutulduğu ancak belirlenen koşullar çerçevesinde geçici koruma altındaki bireylerin çalıştırılma durumlarının mümkün olabileceği görülmektedir.

2.2.3.2 İş gücü piyasası ve Suriyeli Göçmenlerin çalışma durumu

Suriye göçü ile Türk Ekonomisinin zarar gördüğü algısına ilişkin yapılan saha araştırmalarında, halkın %70,8'sinin zarar gördüğü algısını taşıdığı, %60 oranında bir kitlenin ise Türkiye'de yoksullara karşın Suriyelilere yardım yapılmasına itiraz ettikleri (Erdoğan, 2015: 26) belirlenmiştir. "Suriyelilere yönelik olumsuz tepkinin başında Suriyeliler ile yerel halk arasında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunların" (Oytun ve Gündoğar, 2015: 16) geldiği görülmektedir.

Göçün toplumsal etki boyutunda kabul ve uyum sürecinin zayıf yönlerini oluşturan bu durum; Suriye'den göç eden bireylerin yarısından fazlasının kadın ve çocuklardan oluşması, gelenlerin büyük çoğunluğunun vasıfsız birer tüketici olması veya iş arayıp da çalışma izni bulamamaları ve hiçbir gelire sahip olmamaları nedenleriyle ekonomik anlamda büyük bir yük teşkil etmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye Ekonomi Politikaları Vakfı (TEPAV) tarafından yapılan çalışmada, son dönemde yaşanan gelişmelerin Türkiye ekonomisini dört şekilde etkilediği vurgulanmaktadır. Bunlar; ticaret hacminin azalması, ülkemizi ziyaret eden turist sayısında gerileme yaşanması, taşımacılık sektörü ile emlak piyasasının olumsuz yönde etkilenmesi şeklinde belirlenmiştir (Bilgiç, 2012: 28).

Tablo 2.2-5 Suriyeli göçmenlerin eğitim durumu

Suriyelilerin eğitim durumu ile ekonomik gelişmenin etkileri boyutuna ilişkin değerlendirmede; yaklaşık %35 oranında ilkokul mezunu oldukları görülmektedir. Bu durum, kalifiye olmayan iş gücü oranında artışın meydana geldiğini göstermektedir. Özellikle kamp dışında hayat sürdüren Suriyelilerin nitelikli iş gücüne sahip olmamaları, kayıt dışı istihdam adına da tercih edilebilirliklerini arttırmaktadır. Bu süreçte ucuz işgücü yoğunluk kazanmakta, “kaçak Suriyeli çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet ortaya çıkmaktadır” (Oytun ve Gündoğar, 2015: 9). Gün geçtikçe yaygınlaşan bu eğilimin ülke ekonomisi açısından olumsuz bir durum olacağı değerlendirilmektedir.

Sınır ötesi göçün ekonomik etkileri değerlendirildiğinde; “kayıt dışı ekonomi”, “ucuz iş gücü”, “çocuk işçiliği” kavramları öne çıkmaktadır. Özellikle düşük eğitim seviyesi, kalifiye olmayan iş gücü oranında artış meydana gelmiştir. Bu durum, yerel halk tarafından tedirgin edici ve öfkeye sebep olabilecek bir unsur olma özelliğini taşımaktadır. Zira ILO’nun “Küresel İstihdam Eğilimleri ve Sosyal Görünümü 2015” raporu doğrultusunda, %56 oranında Suriyelinin gittikleri ülkelerde günlük, haftalık, mevsimlik gibi düzensiz işlerde ve kayıt dışı olarak çalıştıklarını ortaya koymaktadır (Nakleden Cem Kılıç, “10 Suriyeli işçinin 9’u kaçak çıktı...”, Milliyet, 27.1.2015).

Kamp dışında yaşamı tercih eden Suriyelilerin kent yaşamındaki ekonomik faaliyetler, kaçak ve güvencesiz iş gücü unsuru taşımaktadır. Belirtilen özelliklerde çalışma oranı, kadın ve çocuklar açısından daha yüksek oranlarda seyretmektedir. ORSAM Raporuna göre mevsimlik tarım işçiliği ve inşaat sektöründe ucuz işgücü olarak varlık gösteren Suriyeliler, aynı zamanda söz konusu iş gücünün ucuzlaması sonucunu doğurmuş, işten çıkarılma konusunda da aynı güvensiz ortamın öznesi olarak varlık göstermiştir.

Suriyelilerin çalışma hayatında varlık göstermeleri, hukuki zemini olmayan bir boyutta ilerleme kaydetmektedir. Gerek eğitim durumları, gerekse yaş ve cinsiyet durumları bağlamında büyük bir oranını yoksul kesimi oluşturduğu Suriyelilerden eğitim çağındaki çocukların da ucuz işgücü olarak varlık gösterdiği görülmektedir.

Günümüzde Suriyeli göçmenler Türkiye’de denklemin etkilenen tarafından etkileyen tarafına gelmişlerdir (Karaca, 2013: 72). Temel ihtiyaçların karşılanması hususunda artan talep, bir taraftan konut fiyatlarında olmak üzere temel gıda ihtiyaçlarında artışa neden olurken iş gücü piyasasında kaçak iş gücü istihdamını da arttırmaktadır. Söz konusu durum, sendikal faaliyetlerle elde edilen kazanımların da makro boyutta fiilen zayıflamasına neden olabilmektedir.

Genel itibariyle, Suriyeli sığınmacılar için harcanan para 4,5 milyar doları bulmuştur. Bunun yanı sıra 2014 Kasım ayı içinde açıklanan rakamlar ile işsizlik oranı 10,1 ile çift haneye ulaşmıştır. Bu yükselişte Suriyelilerin iş gücü piyasasına girişinin etkisinin olması ihtimal dâhilindedir. Bütün bu durumlar göz önüne alındığında, düşük ücret ile çalışan Suriyelilerin bölgede yaşayan yerel halkla karşı karşıya gelmesi ve yerel halkın Suriyelilere karşı oluşturduğu algı sonucu küçük çapta çatışmalar kaçınılmaz olacaktır (Oytun ve Gündoğar, 2015: 17–19).

2.2.3.3 İş gücü piyasası bağlamında riskler ve avantajlar

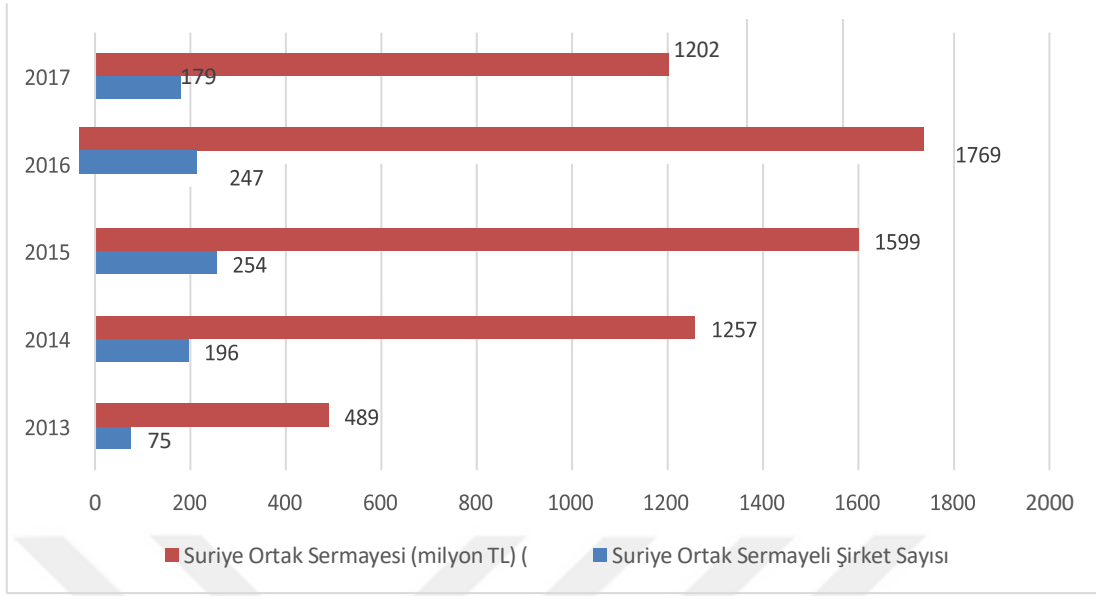
Hiç şüphe yok ki; yoğun göç akımı ile Türkiye'ye gelen ve ülke genelinde ikamet eden Suriyeli geçici sığınmacıların iş gücü piyasasında varlık göstermeleri riskleri ve avantajları da beraberinde getirmiştir.

İçişleri Bakanlığı Araştırma ve Etütler Merkezi tarafından yayınlanan Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri 2015 başlıklı raporda, Suriye sığınmacıların Türkiye'ye ekonomik etkileri belirlenmiştir. Raporda; göçün ekonomik alanda yansımalarının risk ve fırsatların iç içe geçtiği vurgulanmaktadır. Bu durumun yansıması olarak artan kira talebi ile kiralık ev bulmanın zorlaştığı ve bedellerinin yükseldiği, kaçak işçi çalıştırmanın yaygınlaştığı, böylece haksız rekabetin ortaya çıktığı, ücretlerin düşmesine neden olduğu, düşük ücretler karşılığında kaçak işçi çalıştırılması nedeniyle yerel halkın iş imkanlarının zorlaştığı iddialarının yayıldığı, sınır illerde enflasyon artışına neden olduğu belirlenmiştir.

Aynı raporda göçün avantajları ise; özellikle sınır illerindeki işgücü açığını kapatması bölgedeki yatırıma olumlu katkı sağlamıştır. Nitekim yatırım konusunda özellikle Suriyeli sermayenin Mersin ve Gaziantep cazibe merkezi haline gelmiştir. Ancak aynı durumun risk unsuru oluşturduğu vurgulanmıştır.

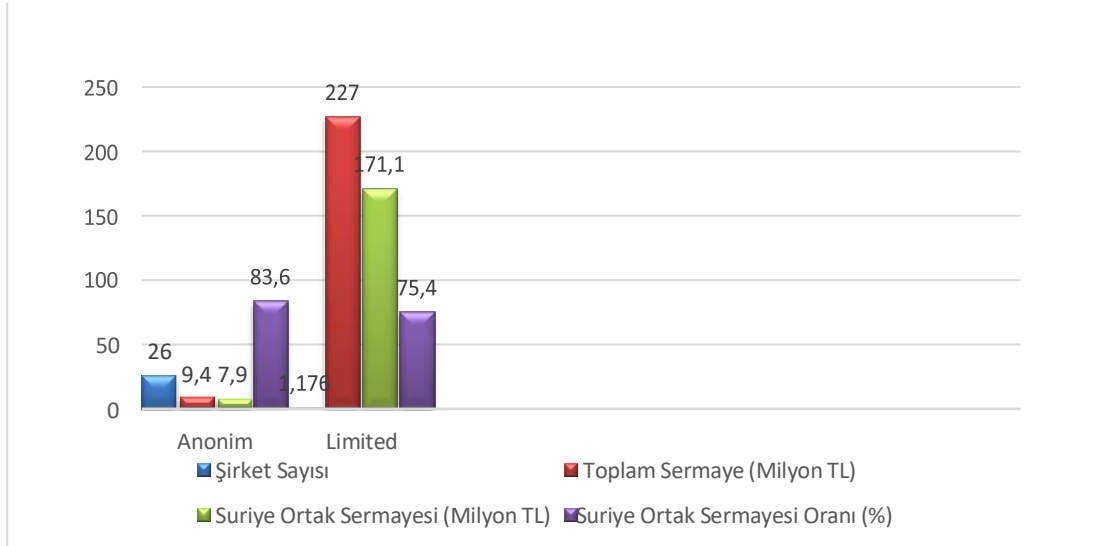
Suriyelilerin ekonomiye etkileri değerlendirildiğinde, özellikle kayıt dışı ekonominin yansımaları ortaya çıkmaktadır. Ancak yapılan hukuki düzenlemelerle ekonomik yaşama entegrasyon ve istihdam alanında ivme sağlanabileceği ön görülmektedir.

Kentlerde varlık gösteren Suriyeli nüfusun, iş piyasasındaki etkinlikleri hakkında TEPAV tarafından yayınlanan Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteninde yayınlanan verilere göre; 2010-2012 döneminde 278 olarak varlık gösteren Suriye ortak sermayeli şirket sayısı 2017 yılı sonuna kadar 6.589' a ulaşmıştır. Yalnızca 2017 yılı içinde 1.202 adet şirket kurulmuş olup, Suriye ortaklı şirketlerin toplam Suriye ortak sermayesi 179 milyon TL'dir. Mevcut veriler doğrultusunda şirket kurma ve Suriye ortak sermaye miktarında görülen ivmenin 2017 yılında düşme eğilimine girdiği görülmektedir.

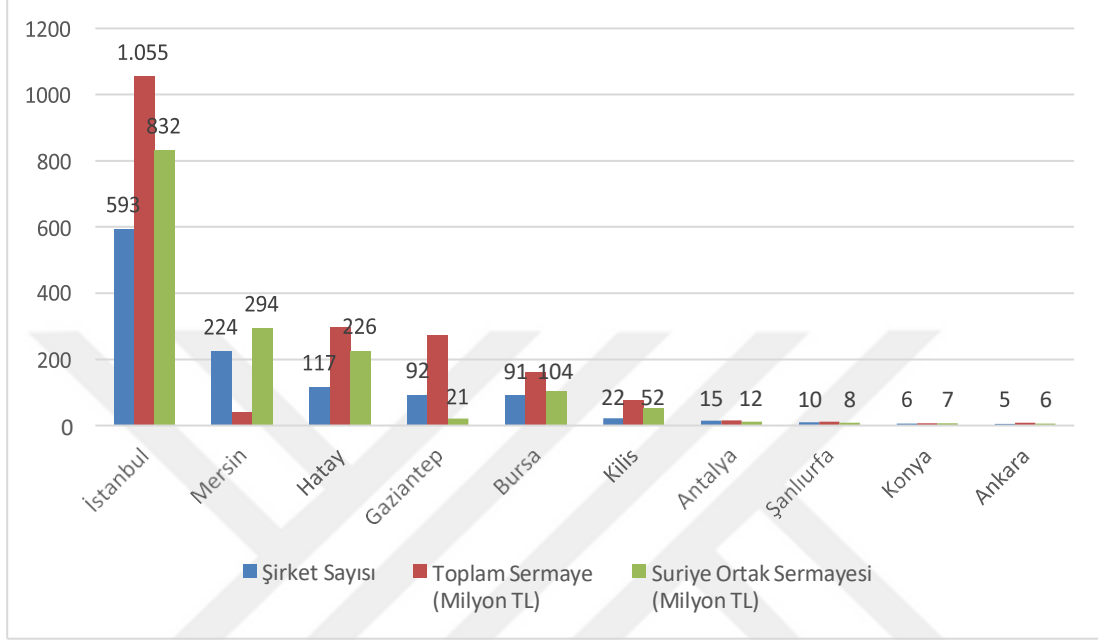
Tablo 2.2-6 Suriye ortak sermayeli kurulan şirketlerin sayısı ve Suriye ortak sermayesi miktarı (Milyon TL) (2013-2017)

Tablo 2.2-6’da görüldüğü gibi, 2010-2017 arasında 6589 adet Suriyeli şirket kurulmuş ve Suriye ortaklı şirketlerin toplam Suriye ortak sermayesi 179 milyon TL’dir. 2017’de Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı, 2016’ya göre yüzde 31,9; Suriye ortak sermayesi ise yüzde 27,5 azalmıştır.

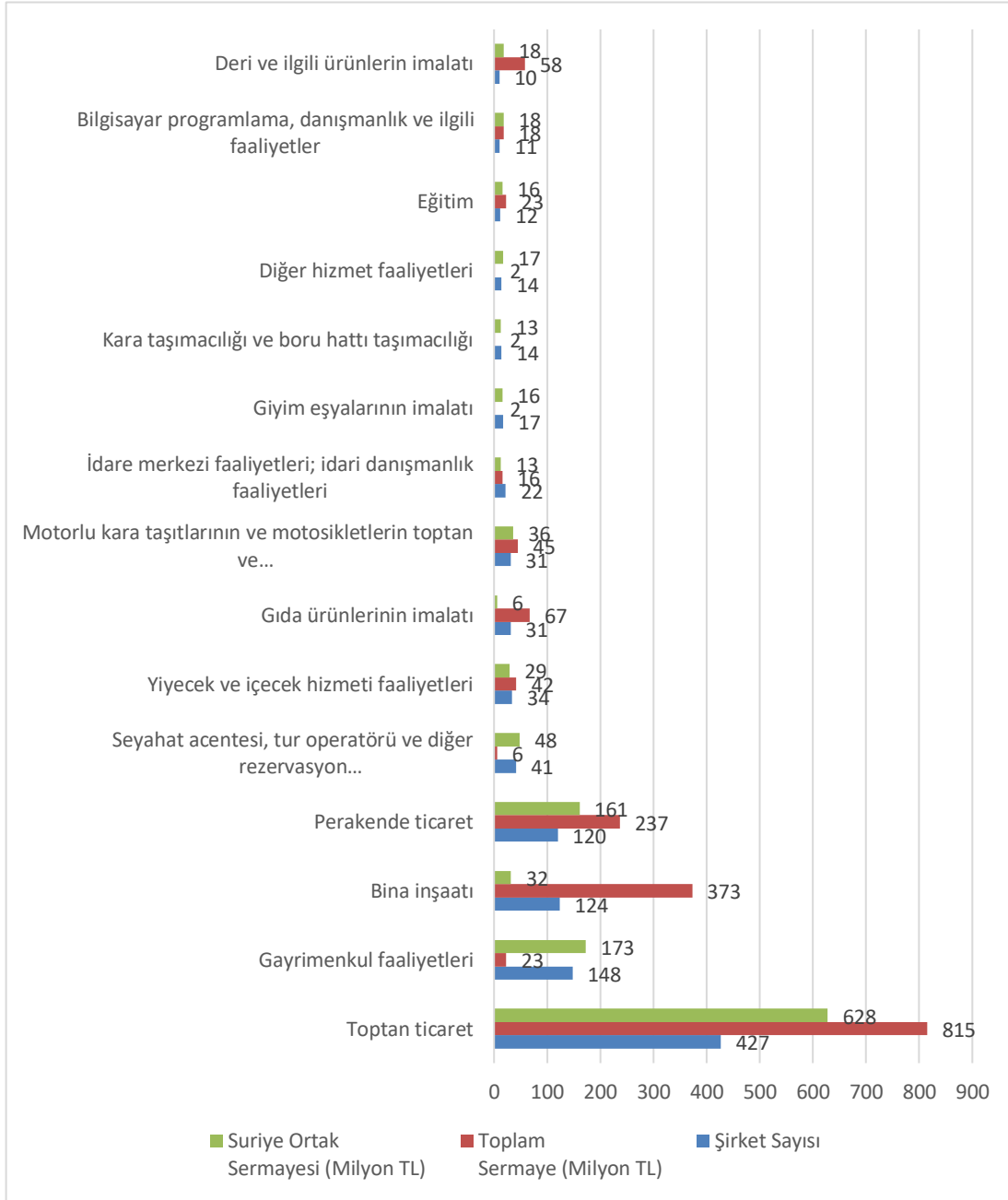
Tablo 2.2-7 Suriye ortaklı kurulan yabancı sermaye şirketlerinin genel görünümü

Tablo 2.2.7’de görüldüğü gibi 2017 yılında yabancı ortak sermayeli kurulan 6.731 şirketin, 1.202’si (yüzde 17,9) Suriye ortak sermayeli olup yabancı ortak sermayesinin yüzde 3,2’sini oluşturmaktadır.

Tablo 2.2-8 Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı en fazla olan ilk 10 il

Tablo 2.2-8’de görüldüğü gibi Ocak – Aralık 2017’de Suriye ortak sermayeli şirketlerin en yüksek olduğu illerin başında İstanbul gelmektedir. Bununla birlikte, Kilis ve Mersin’de kurulan yabancı ortak sermayeli şirketlerin yarısından fazlası Suriye ortak sermayeli şirketlerdir. Suriye ortak sermayeli kurulan şirketlerin yabancı ortak sermayeli şirketler içindeki payı Kilis’te yüzde 78,6 ve Mersin’de yüzde 64,7’dir.

Tablo 2.2-9 Suriye ortak sermayeli kurulan şirketlerin en çok faaliyet gösterdiği ilk 15 sektör (2017)

Tablo 2.2.9’de yer alan veriler sektör bazında incelendiğinde, Suriye ortak sermayeli şirketlerin 2017 yılında en çok “toptan ticaret” sektöründe kurulduğu görülmektedir. Suriye ortak sermayesi dikkate alındığında ise yine “toptan ticaret” sektörü ilk sırada gelmektedir. Söz konusu verilerden anlaşılacağı üzere, Suriyeli nüfusun yoğun olduğu illerde iş piyasasına katılımın da yoğun olduğu görülmektedir.

2.3 Suriye Göçü ve Eğitim

Suriye göçü ile, ülkeye gelen geçici sığınmacı bireylerden özellikle eğitim çağındaki bireylerin eğitim ihtiyacının karşılanması konusu önemli bir çalışma alanını teşkil etmektedir. Gerek uluslararası mevzuatta, gerekse ulusal mevzuatta her çocuğun eğitim hakkından yararlandırılması konusunda devletlere yükümlülük verilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesinin 28inci maddesi, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesinin 22nci maddesinde ve TC Anayasasında eğitim hakkının bireyler için bir hak olduğu, öte yandan devletler için de yükümlülük olduğu hususu hüküm altına alınmıştır.

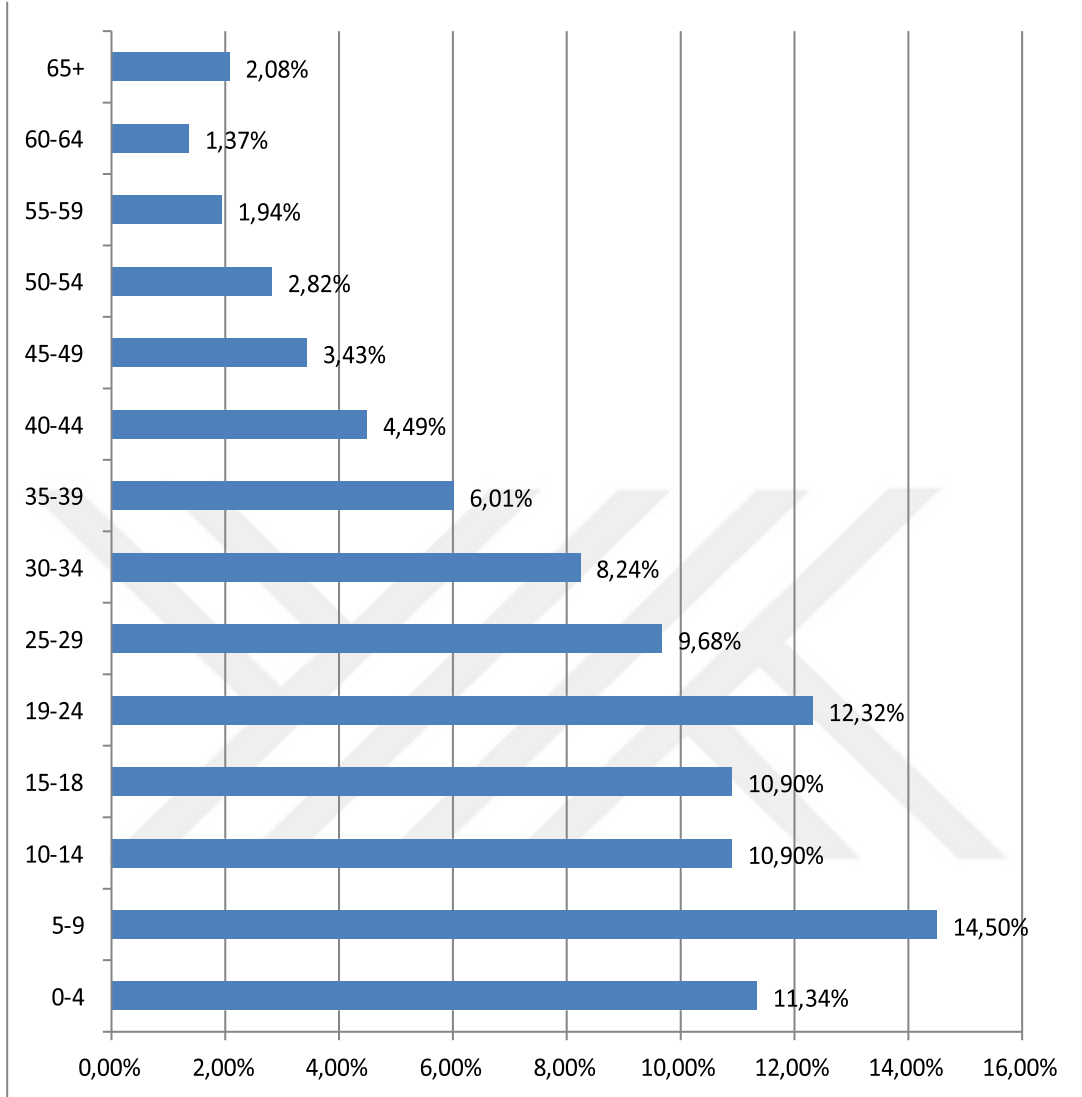
Ekim 2014'te yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği doğrultusunda Suriyelilerin sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerine erişim hakkı hüküm altına alınmıştır. Anılan yönetmeliğin 28inci maddesi ile, eğitim faaliyetlerinin Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) kontrolünde ve sorumluluğunda yürütüleceği hükme bağlanmıştır. Buna göre, yasal olarak oturma izni bulunan ve kayıt işlemleri tamamlanmış olan Suriyelilerin, devlet okullarında ücretsiz olarak eğitime erişimleri sağlanabilmektedir. Ancak yapılan çalışmalar göstermektedir ki, söz konusu yasal düzenlemelerin, Suriye göçü sonrasında ülkeye gelen çocukların eğitim hizmetlerinden yararlandırılması konusunda yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır.

Söz konusu hukuki düzenlemelere ek ilave olarak MEB tarafından yayımlanan 2014/21 sayılı Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri başlıklı genelge kapsamında, Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri belirli bir standart esasına bağlanmıştır.

Konu hakkındaki değerlendirmelerde, 18 yaş altı çocukların eğitim sürecine katılmasının önemi kadar, yetişkinlerin de özellikle dil eğitimi ve meslek edindirme çalışmalarından yararlandırılmasının, toplumla kaynaşma, uyum ve iletişim açısından önemi anlaşılmaktadır.

2.3.1 Eğitim Konusunda İhtiyaç Analizi

Eğitim ihtiyacının karşılanması konusundaki mevcut durum analizinde, geçici sığınma altında bulunan Suriyelilerin yaş durumları önemli bir veri oluşturmaktadır.

Tablo 2.3-1 Suriyeli göçmenlerin yaş dağılımı

Tablo 2.3.1’de geçici koruma altına alınan Suriyelilerin yaş dağılımlarına göre, nüfusun yaklaşık %50’sini 18 yaş altı nüfusun oluşturduğu görülmektedir. Bu durum, eğitim hizmetlerinin öncelliğini ortaya koymak açısından büyük önem taşımaktadır. Eğitim çağındaki çocukları da kapsayan bu oranın büyüklüğü ele alındığında, eğitim konusunun önemliliği bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Suriye’den göç hareketlerinin başladığı ilk süreçte eğitim ihtiyacına yönelik kamplarda başlatılan eğitim faaliyetleri, ilerleyen süreçte göç sürecine katılan nüfusun hızla artmasıyla birlikte kurumsal düzenleme ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

2.3.2 Eğitimde Alternatif Çözüm: Geçici Eğitim Merkezleri

Okul çağındaki Suriyeli çocukların eğitimleri konusunda faaliyet gösteren Geçici Eğitim Merkezlerinde, Suriye müfredatı doğrultusunda Arapça eğitim verilmektedir. Gerek kamplarda, gerekse kamp dışında faaliyet gösteren bu merkezler, sivil toplum kuruluşları (STK) aracılığıyla varlık göstermiştir. İlköğretim ve ortaöğretim hizmetlerinin verildiği merkezlerin finansmanı ise STK'lar tarafından karşılanmaktadır. Dünya eğitim literatüründe ilk olan modelin geliştirilmesinde, MEB ve uluslararası kuruluşlar görev almıştır. Eğitim hizmetinin erişilebilir hale gelmesi ve kapsayıcılığını arttırmak amacıyla 21 ilde hizmet veren UNICEF tarafından destekli 400'ün üzerinde Geçici Eğitim Merkezi'nde 325.000 Suriyeli öğrenci eğitim almaya devam etmektedir (UNICEF, 2017).

Şekil 2.3-1 Geçici Barınma Merkezlerinde Eğitim

Gerek kamplarda, gerekse kamp dışında faaliyet gösteren Geçici Eğitim Merkezinde yürütülen eğitim faaliyetleri karşılaştırıldığında, kamplardaki okul çağındaki nüfusun hemen hemen tamamının okullaştığı görülürken, kamp dışında okullaşma oranının ancak dörtte bir düzeyinde kaldığı görülmektedir. Bu durumun nedenleri üzerinde pek çok unsurun etkili olduğu söylenebilir. Zira ucuz iş gücü olarak çocuk işçiliği, çocuğun eğitim yaşamını sonlandırmaya neden olmaktadır.

2.3.3 Kamp Dışında Eğitim Süreci

Eğitim konusunda ilk kurumsal düzenleme, MEB tarafından çıkarılan 2014/21 sayılı Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri başlıklı genelge ile gündeme gelmiştir. Söz konusu hukuki metin ile, Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetlerin kapsamı ve içeriği konusunda standart oluşturulduğu görülmektedir. Aynı genelgede “Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi” (YÖBİS) ile Suriyeli öğrenciler Geçici Eğitim Merkezlerine veya MEB’in okullarına kayıt yaptırılabilir. Sistem aracılığı ile eğitime devam eden çocuk sayısı ortaya çıkmaktadır. Nitekim okullaşmayan nüfusun ileriki dönemde toplumsal ve ekonomik pek çok sorunu da beraberinde getirebileceği değerlendirilmektedir. Mevcut durumda, ailelerin Geçici Eğitim Merkezlerini tercih ettikleri görülmektedir. Bu durumun, toplumsal kabul ve iletişim konusunda yaşanan güçlüklerin uzantısı olarak kabul edilebilir. Ayrıca Suriyeli ailelerin yeterince bilgi sahibi olmaması da bu yaklaşıma neden olabileceği değerlendirilmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verileri doğrultusunda, okul çağındaki 5-18 yaş arası Suriyeli sayısı 912.044’tür. MEB’in Şubat 2016 verilerine göre ise 5-18 yaş arası okul çağındaki Suriyelilerin toplam sayısı 834.833 olup bu sayının ancak 311.256’sı Geçici Eğitim Merkezleri (GEM) ve devlet okullarında eğitim gördüğü, 523.583’ünün ise okullaşmadığı saptanmıştır. Söz konusu rakamlardan da anlaşıldığı üzere Suriyelilerin eğitiminde kısa, orta ve uzun vadeli planların yapılmasının önemi dikkati çekmektedir. Bu durumda, okul çağındaki Suriyelilerin eğitime katılım oranının yetersiz düzeyde kaldığı söylenebilir.

Eğitim ihtiyacının karşılanması konusunda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerek kamp içinde, gerekse Geçici Eğitim Merkezlerinde yürütülen hizmetlerde Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine dahil edilmesini ve uyum sürecinin hızlandırılması açısından önemlidir.

Suriyeli çocukların eğitim sürecine katılması konusunda MEB'in temel yaklaşımı; 1. sınıf ve okul öncesindeki çocukların Türk Eğitim Sisteminde yer alan çocuklarla birlikte sisteme dahil edilmesi yönündedir. Bu durum; çocukların kaynaştırma yöntemi ile ön yargıların ortadan kaldırılması ve dil iletişim açısından da önem taşımaktadır.

Eğitim konusunda MEB tarafından yürütülen hizmetler yanı sıra işbirliği içinde bulunan UNICEF'in 2015 yılı verilerine göre "Toplam Suriyeli çocukların %64'ü eğitim-öğretim hizmetlerinden mahrumdur. Bu oran geçici barınma merkezlerinin dışındaki Suriyeliler için %74'tür (UNICEF, 2015,s. 21-22). Buna ilişkin BMMYK da Türkiye'deki çocukların kayıp jenerasyon olma riskini vurgulamıştır" (UNHCR, 2014: 25).

Şekil 2.3-2 Geçici Barınma Merkezinde Eğitim

AFAD'ın verilerine göre 2017 Aralık itibariyle 170.267 Geçici Eğitim Merkezlerinde 170.267 çocuk eğitim hizmeti alırken devlet okullarında okuyan çocuk sayısı 350.493 olduğu belirlenmiştir. Söz konusu rakamlar doğrultusunda, kamp dışında yaşayan Suriyeli nüfusun Aralık 2017 verileri doğrultusunda 3.381.005 olduğu, bu nüfusun ancak 228.546'sının Geçici Barınma Merkezlerinde kaldığı değerlendirildiğinde (AFAD, 2017), eğitim hizmetlerine katılan nüfusun oldukça sınırlı düzeyde kaldığı görülecektir.

2.3.4 Eğitimde Dil, Müfredat ve Personel Sorunu

Geçici Eğitim Merkezlerinde verilen eğitim Arapça olup, uygulanan müfredatta belirli bir standart olmamakla birlikte Suriyeli sivil inisiyatifin katılımıyla belirlenen Suriye müfredatı kullanılmaktadır. Bu durum, eğitim sürecinde Suriyeli çocukların dahil olduğu müfredat programının standardize edilmemiş olması, verilen sertifikaların geçerliliği ve denkliğinde de çeşitli sorunlara sebebiyet verecektir.

Öte yandan, dil eğitimi de bir diğer sorun başlığını oluşturmaktadır. MEB'e bağlı devlet okullarında verilen örgün eğitimin Türkçe olması, kamp dışında yaşayan Suriyeli ailelerin eğitim çağındaki çocuklarını devlet okullarına gönderme konusunda çekincelere neden olabilmektedir.

Bununla birlikte, bir diğer sorun alanı da personel durumudur. Nitekim Geçici Eğitim Merkezlerinde gönüllü olarak görev yapan Suriyeli öğretmenlerin farklı mağduriyetlere sebebiyet verilmemesine yönelik ekonomik desteklemeler yönündeki düzenlemelerin gerekliliği göz ardı edilmemelidir.

2.3.5 Eğitim Sürecinde Yetişkinler

Suriyeli yetişkinlerin iletişim sorunlarını ortadan kaldırmak ve toplumsal yaşamın içinde varlık gösterebilmeleri için olmazsa olmaz unsur, hiç şüphesiz iletişim sorunudur. Dil problemini aşabilmek için Halk Eğitim Merkezlerinde ücretsiz verilen Türkçe dil kursları önemli bir ihtiyaca cevap verir niteliktedir. Zira, kültürel ve toplumsal uyum açısından dil bariyerinin aşılması büyük önem taşımaktadır. Kurumsal hizmetlerden yararlanma konusundaki hizmetlere erişim, ihtiyaçların karşılanmasında tercüman kullanmadan aracısız hizmet alımını sağlamak amacıyla da dil bariyerinin aşılması yönünde hizmetlerin gerekliliği öne çıkmaktadır.

Şekil 2.3-3 Yetişkinlere Eğitim Çalışmaları

Yetişkinlerin eğitim faaliyetlerine ilişkin Geçici Barınma Merkezlerinde yürütülen çeşitli oryantasyon programları çerçevesinde “Yabancı dil, bilgisayar okuryazarlığı, halı dokuma gibi çeşitli sertifika programlarında 225 bin Suriyelinin eğitim kurslarına katılmıştır” (AFAD, 2017).

Özellikle kamp dışında yaşayan Suriyelilerin ekonomik yaşamın aktif üyesi haline gelebilmeleri amacıyla meslek edindirme kursları, bir diğer önemli unsurdur. Nitekim; üretken bireylerin meslek edindirmeleri amacıyla eğitimle vasıflı iş gücü haline gelmesi başlı başına önemli iken, aynı zamanda toplumsal kabul ve çeşitli yanlış algıların evrilmesi açısından da değerlidir. Bütün bu kazanımların ötesinde; savaşın getirdiği travmaların giderilmesi ve sağlıklı bireyler haline gelebilmeleri yönünde de yetişkinlerin eğitimi, olmazsa olmaz unsurdur. Yetişkin eğitimi konusunda kurumsal kapasitenin artırılması amacıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, AFAD ve sivil toplum kuruluşlarının eşgüdümü çerçevesinde oryantasyon programlarının oluşturulması, yaygınlaştırılması ve ücretsiz hizmet vermesi yakın gelecekte ortaya çıkacak sorunların giderilmesi açısından da önem teşkil edecektir.

2.3.6 Suriye Göçü ve Sağlık

Suriye göçü ile yaşanan kitlesel göç akını, en temel hizmetlerin başında gelen sağlık hizmetlerinde talebin olağanüstü biçimde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Konu hakkında yapılan yasal düzenlemelerle sağlık hizmetine erişim konusunda kolaylık sağlanmışsa da, sorunun hizmet alanlardan ziyade hizmet veren kurumlar ve çalışan sağlık personeli açısından ek yük getirdiği görülmüştür.

Ulusal sağlık politikalarının temel hedefi olarak sağlıklı birey ve sağlıklı toplum anlayışına paralel olarak herkes için eşit, adil, kaliteli, çağdaş ve sürdürülebilir sağlık hizmeti ilkesi çerçevesinde yürütülecek sağlık politikaları, sahada Suriyeli bireyleri de kapsayan göç politikalarında da öne çıkmaktadır.

Gerek kamplarda yaşayan Suriyelilerin, gerekse kamp dışında yaşayan Suriyelilerin yararlandırılacağı sağlık hizmetleri, Geçici Koruma Yönetmeliğinin 27nci maddesi ile düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme uyarınca, Suriyelilerin temel ve acil sağlık hizmetlerine ve bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlara da ücretsiz erişimi hususları belirlenmiştir. Uygulamada, ikinci ve üçüncü basamaktaki sağlık hizmet giderleri, Genel Sağlık Sigortası kapsamında Sosyal Güvenlik Başkanlığı tarafından karşılanmaktadır. Söz konusu uygulama ile, Suriyelilerin sağlık hizmetlerine erişiminin yasal düzenleme ile mümkün hale gelebildiği anlaşılmaktadır.

2.3.6.1 Sağlık Hizmetleri ve Yeni Açılım : Göçmen Sağlık Merkezleri

Suriyeli geçici sığınmacıların sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaları konusunda getirilen yasal düzenlemeler ve buna ilişkin sayısal veriler, sağlık hizmetleri konusunda ihtiyaç sahiplerinin erişilebilirliğinin sağlanabildiğini göstermektedir. Nitekim Sağlık Bakanlığının verilerine göre; 2012-2016 yılları arasında 20 milyon 252 bin 984 poliklinik hizmeti verildiği, yaklaşık 1 milyon kişinin sağlık kuruluşlarında yatarak tedavilerinin sağlandığı, 800 binden fazla kişinin ameliyat edildiği ve 177 bin 568 doğum gerçekleştirildiği tespit edilmiştir (www.saglik.gov.tr, 2016). Söz konusu sayısal verilerin büyüklüğü göstermektedir ki; sağlık hizmetleri ister ihtiyaç sahipleri için olsun, ister hizmet sunucuları için olsun, planlı ve sistemli koordinasyon gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2.3-4 Geçici Barınma Merkezlerinde Sağlık Hizmetleri

Yönetmeliğin öngördüğü biçimde, Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen sağlık hizmeti, Eylül 2015 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma Altına Almanlara Verilecek Sağlık Hizmetlerine Dair Esaslara Ait Yönerge doğrultusunda Türkiye Halk Sağlığı Kurumu bünyesinde oluşturulan Göç Sağlığı Hizmetleri Daire Başkanlığı uhdesine verilmiştir. Söz konusu düzenleme, ihtisaslaşmış bir yapılanma oluşturması açısından önem teşkil etmektedir. Aynı düzenlemede, Geçici Göçmen Merkezlerinin işlevi belirlenmiştir. Bu doğrultuda merkezin çalışma alanında birinci kademe teşhis, tedavi ve rehabilitasyon hizmetleri ile birlikte aşı ve diğer koruyucu sağlık hizmetleri ile üreme sağlığı hizmetleri, yaş ve cinsiyet gruplarına yönelik izlem ve taramalar (gebe, lohusa, yeni doğan, bebek, çocuk vb.), sağlık eğitimleri (hijyen, anne sütü, sağlıklı beslenme vb) yer almaktadır.

Sağlık Bakanlığı tarafından Eylül 2015’de yapılan yasal düzenleme ile hizmet etmeye başlayan Göçmen Sağlığı Merkezlerinin öne çıkan iki işlevi dikkati çekmektedir. Söz konusu düzenlemelerin ilki, geçici korunan bireylerin her 4000-7000 Suriyeli nüfus için göçmen sağlığı merkezi açılması konusunda planlamadır. Nüfus büyüklüğü baz alınarak yapılan düzenlemenin, kaynak kullanımı açısından da önemli olduğu değerlendirilmektedir. Özellikle sağlık hizmetlerinin sunumunda yaşanan dil farklılığı, tanı teşhis tedavi süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Göçmen Sağlığı Merkezlerinde gerekli fiziki ve teknik donanım yanı sıra hizmet sunumunu kolaylaştırmak için, uygun niteliklere sahip tercüman bulundurulması, dil bariyerinin aşılmasında önemli bir gelişmedir.

Söz konusu merkezlerde uygulamaya ilişkin dikkati çeken bir diğer düzenleme ise; hizmet sunumunda "Muayene Bilgi Yönetim Sistemi" yazılımı kullanılması unsurudur. Bu durum, verilerin istatistikî analizi ve stratejik planlarda önemli bir veri kaynağı olabilecek bir öneme haizdir.

2.3.6.2 Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar

Suriye krizinin sebep olduğu göç akını; temel ihtiyaçların karşılanması konusunda ivedi çözümlerin getirilmesini zorunlu hale getirilmiştir. Bu ihtiyaçların en başında yer alan sağlık ihtiyacının karşılanması konusunda, Geçici Barınma Merkezlerinde erişim sağlanmıştır. Sektörel koordinasyonun sağlanması ile, sağlık hizmetleri koruyucu ve tedavi edici boyutlarıyla sağlanabilmiştir. Bununla birlikte kamp dışında yaşayan bireylerin ise, gerekli prosedürleri tamamlaması gerekliliği mevcuttur. Sağlık hizmetlerine erişim konusunda, kamp dışında yaşayan birey kayıt yaptırmaları halinde sağlık hizmetleri ve ilaç temininin mümkün olabildiği, aksi takdirde söz konusu hizmetlere erişimleri mümkün olamamaktadır. Sağlık hizmetine erişim konusunda kayıtlı olma zorunluluğu, hizmet alınan birimlerde yapılacak kapasite düzenlemesi açısından da önemlidir.

2.3.7 Suriye Göçü ve Sosyal Hizmetler

Suriye göçü kapsamındaki sosyal hizmet çalışmalarının hukukî dayanağı olarak, Geçici Koruma Yönetmeliğinin 30 uncu maddesinde yer alan düzenleme doğrultusunda hizmetler yürütülmektedir. Anılan yasal düzenlemede, "Sosyal yardım ve hizmetler" uyarınca; ihtiyaç sahiplerinin sosyal yardımlardan yararlandırılacağı hüküm altına alınmıştır.

Aynı maddenin devamında ise; ihtiyaç sahibi yabancıların sosyal hizmetlere erişimleri mümkün hale getirilmiştir. Konu hakkında ilgili Bakanlık (Mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından belirlenecek usul ve esaslara bağlı olduğu belirlenmiştir. Bakanlığın çalışma alanında yer alan çocuk, engelli, kadın, ve yaşlı bireyler olmak üzere ihtiyaç sahibi tüm bireylerin hizmetlerinden yararlandırılması konusunda eşgüdüm sağlandığı görülmektedir.

Suriye krizinin başladığı süreçten itibaren yoğun kitlesel göç akımı ile ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişilerin en temel ihtiyaçları arasında yer alan sosyal hizmet uygulamalarının geçici barınma merkezlerinde ve kamp dışında yürütülen hizmetlerle etkin bir şekilde yürütüldüğü görülmektedir.

2.3.7.1 Geçici Barınma Merkezlerinde Yürütülen Sosyal Hizmetler

Yaşadıkları iç savaş nedeniyle yoğun bir travmaya maruz kalan Suriyelilere yönelik psiko-sosyal destek hizmetleri (Mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının taşra teşkilatını oluşturan İl Müdürlükleri aracılığıyla verilmektedir. Yaşanılan travma ve kayıplara bağlı olarak yas süreci, endişe, stres, gibi sosyal ve psikolojik sorunların tespiti ve giderilmesi konusunda UNICEF Türkiye Temsilciliği ve AFAD işbirliğinde gerçekleştirilen Aile Eğitim Programı uygulanmaktadır. Kurumlar arası işbirliği çerçevesinde yürütülen program hakkında, Arapça olarak hazırlanan eğitim materyalleri ile sağlıklı yaşam, ergen sağlığı, evlilik, aile hayatı gibi temel konular hakkında bilinçlendirme çalışmalarının yapıldığı görülmüştür (www.aile.gov.tr). Aynı program kapsamında sağlık, hukuk, eğitim-iletişim, medya ve iktisat da olmak üzere 26 konuda basılan kitap aracılığıyla Suriyelilerin toplumsal yaşama uyumlarının kolaylaştırılması ön görülmüştür. Üniversite mezunu Suriyelilerin eğitici eğitimi ile eğitim çalışmaları yürütülmektedir. Geçici Barınma Merkezlerinde yürütülen bu çalışmalar, yeni durumun neden olduğu sorunların azaltılması ve yeni yaşam düzeninin entegrasyonu açısından ivme olarak değerlendirilmektedir.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda farkındalıklarının artırılmasına yönelik çalışmalar kapsamında ise, geçici barınma merkezlerinde hizmet veren ve hizmet alan Suriyeli kadınlara yönelik farkındalık çalışmaları ve eğitim faaliyetleri yürütülmüştür. Bu kapsamda; ilgili Bakanlık tarafından şiddet mağduru kadınların kurumsal hizmetlerden yararlandırılması mümkün hale gelmiştir.

Geçici Barınma Merkezlerinde çocuklara yönelik psiko-sosyal çalışmalar kapsamında ise, başta kreş hizmeti olmak üzere sanatsal ve sportif çalışmalar yürütülmektedir. Refakatsiz çocuklara ilişkin sunulan hizmetler kapsamında, kurumsal bakım hizmetlerinde farklı bir ihtisaslaşmaya gidilerek münhasır kuruluşların açılması sağlanmıştır. Suriyeli çocukların toplumla entegrasyonu doğrultusunda yürütülen çalışmalarda sivil toplum kuruluşlarının katkısı ve kurumlar arası işbirliği önem kazanmıştır.

2.3.7.2 Çocuk Destek Merkezleri

Sınır ötesi göç sürecine katılıp, refakatsiz ve ailesinden ayrı düşmüş Suriyeli çocukların bakım hizmetleri, Geçici Koruma Yönetmeliğinin 23 üncü maddenin (3)üncü fıkrasında, özel ihtiyaç sahiplerinin geçici barınma merkezlerinde bakımlarına öncelik verilmesi hususu ile hüküm altına alınmıştır. Söz konusu yasal düzenlemenin (4)üncü fıkrasında, münhasıran refakatsiz çocuklara vurgu yapılarak, esas olarak (Mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinesinde barındırılacağı belirlenmiştir. Söz konusu hukuki düzenleme doğrultusunda; 2015 yılında yürürlüğe giren (Mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Refakatsiz Çocuklar Yönergesi uyarınca, geçici koruma sağlanan refakatsiz çocuklardan 0-12 yaş aralığındaki çocuklar Çocuk Yuvaları ve/veya Çocuk Evlerine; 13-18 yaş aralığında öz bakımını yapabilen, engeli bulunmayan ve istismar mağduru olmayan çocuklar ise, (Mülga) Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile AFAD işbirliğinde geçici barınma merkezlerinde oluşturulan çocuk koruma birimine yönlendirilmektedir (www.aile.gov.tr, 2017). Bu noktada, münhasıran refakatsiz çocuklara yönelik hukuki düzenlemeler yanında, yatılı kurum bakımı ihtiyacı bulunan engelli ve yaşlı Suriyelilerin, talepleri değerlendirilmektedir.

Kurumlar tarafından yürütülen hizmet değerlendirildiğinde, öncelikle olarak barınma ihtiyacının karşılanması önem teşkil etmektedir. Barınma ihtiyacı gerek kamplarda, gerek geçici korunma merkezlerinde, gerekse göç eden bireylerin kendi iradeleri ile olsun; sürdürülebilirliği unsurunun ihtiyaca cevap verir nitelikte olması elzemdir.

2.3.7.3 Geçici Barınma Merkezi Dışında Yaşayan Suriyelilere Yönelik Yürütülen Sosyal Hizmetler

Geçici Barınma Merkezlerinde yaşamını sürdürmeyen Suriyelerden engelli ve yaşlı bireylerin talep etmeleri halinde huzurevleri ve bakım rehabilitasyon merkezlerinden yararlandırılmaları sağlanmaktadır. Konu hakkında herhangi bir sınırlama olmamakla birlikte, kültürel değerlerin de etkisi ile, yaşlı ve engelli bakımında kurumsal hizmetleri tercih etmedikleri görülmektedir. Özellikle yaşlısına ve engellisine aile içinde bakım hizmeti sağlama konusundaki yaklaşım ağırlık kazanmaktadır.

Kamp dışında ikamet eden Suriyelilere yönelik yürütülen bir diğer önemli hizmet ise, Kasım 2016'da tüm ülke çapında yaygınlaştırılan "Yabancılara Yönelik Sosyal Uyum Yardım Programı" kapsamında SUY programıdır. Söz konusu program kapsamında geçici barınma merkezleri dışında ikamet eden ve "99" ile başlayan kimlik numarasına sahip Suriyeli ve diğer tüm yabancılar faydalanabilmektedir. 2016 yılında başlatılan Sosyal Uyum Yardımı kapsamında yaklaşık 1 milyon 170 bin kişiye aylık 120 TL ödeme yapılmıştır (www.aile.gov.tr, 2017).

Ülke çapında 2003 yılından bu yana uygulanan sosyal yardım programından Şartlı Eğitim Yardım (ŞEY) Programından 2017 Mayıs tarihi itibarıyla Türkiye'deki yabancıların da yararlanması mümkün hale gelmiştir.

Bununla birlikte; ihtiyaç halinde mevzuatın ön gördüğü koşullar çerçevesinde Suriyeli geçici sığınmacılara da sosyal yardımlar sağlandığı görülmektedir. Bu noktada kamu eliyle yürütülen sosyal hizmetlerde, Türk vatandaşları ile bir farkın bulunmadığı, ihtiyaç halinde mevcut hizmetlerden eşit biçimde faydalanabildikleri anlaşılmaktadır.

2.3.8 Suriye Göçü ve Yerel Yönetimler

Suriye'den ülkemize gerçekleşen kitlesel göç akımı, hiç şüphesiz yerel yönetimler üzerinde büyük bir yük teşkil etmiştir. Sayısı 4 milyona yaklaşan Suriyeli nüfusun geçici barınma merkezlerinden ayrılarak kentlere yayılmasıyla birlikte, yoğun nüfus akımlarına maruz kalan kentlerde, yerel yönetim hizmetleri ile öncelikli ihtiyaçların giderilmesine çalışılmaktadır. Suriyeli nüfusun illere göre dağılımları değerlendirildiğinde, en yüksek nüfus büyüklüğünün İstanbul ilinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, %93.50 oranındaki nüfus büyüklüğü ile Kilis ili, yerel nüfusun sayısından daha yüksek oranda Suriyeli nüfusun ikamet ettiği il olarak dikkat çekmektedir. Ülke geneline yayılan nüfusun büyüklüğü arttıkça yerel yönetim hizmetlerinin de aynı derecede büyüyeceği yönündeki yaklaşım, ne yazık ki başta kaynak yetersizliği olmak üzere alt yapı, konut, çevre sorunları gibi en temel hizmetlerde de yetersizliklere neden olmaktadır.

Ülkelerinde çıkan savaş nedeniyle göç sürecine katılan ve dezavantajlı bireyler konumunda bulunan Suriyelilerin, geçici barınma merkezlerinde tüm ihtiyaçları ücretsiz olarak sağlanırken, kentte yaşamaya başlamalarıyla birlikte bu durum tersine dönmektedir. Kentte yaşayan geçici sığınmacıların, başta barınma olmak üzere giyecek, yiyecek, ev

eşyaları, sağlık, eğitim gibi en temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunda müracaat mercii olarak belediyeler öne çıkmaktadır. Belediyeler; sınırlı bütçeleri ve mevcut personel durumu ile talebi karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır. Söz konusu taleplerin karşılanamadığı durumlarda ise, çeşitli yardım kampanyaları, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Geçici Barınma Merkezlerinde Suriyeli nüfusun ancak %8 oranında ikamet ettiği hususu değerlendirildiğinde; kentlerin karşı karşıya kaldığı göç akımının büyüklüğü daha iyi anlaşılacaktır. Bu noktada Belediyelerin görev ve sorumluluklarının yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı önemlidir.

Kentlerde yaşayan Suriyeli nüfusa bakıldığında, özellikle kampların bulunduğu kentler başta olmak üzere, yoğun nüfus akımı ile konut, alt yapı hizmetleri, içme suyu, atık su, ulaşım, eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal hizmetler alanında acil ihtiyaçlar gündeme gelmiştir. Yerel yönetimlerin karşı karşıya kaldığı ihtiyaçların giderilmesi konusunda kaynak yetersizliği, sorumlulukların yeniden gözden geçirilmesi hususunu gündeme getirmiştir. Merkezi yönetimin göç yönetimi konusunda aldığı kararların yerel düzeyde yansımaları hakkındaki veriler, konunun önemini ortaya koyar niteliktedir. Zira, yerel yönetimlerin yürüttükleri hizmet alanlarında yaşanan ek maliyetlerin giderilmesi konusunda yeni düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanununun “Belediyenin görev ve sorumlulukları”nı içeren 14 üncü maddede, göçmenlere yönelik uyum çalışmalarından söz edilmektedir. Söz konusu düzenleme ile, yerel toplumda göçmenlere karşı olumsuz bakış açılarını gidermek, güvenlik riskini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yürütülmesine vurgu yapılmaktadır. Göçmenlerin toplumsal huzursuzluğa neden olduğu, kaynakların göçmenler için kullanıldığı, ücretsiz konut verildiği, burs sağlandığı gibi gerçek dışı bilgilerin düzeltilerek toplumsal dayanışmayı sağlayacak çalışmalara öncelik verilmesi önemlidir. İlgili mevzuatta düzenlenen “Herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisidir” yaklaşımının içerdiği aidiyetlik unsurunun öne çıkacağı uygulamalar önem kazanacaktır. Toplumsal kabul ve uyum çalışmaları kapsamında, yerel halkla göçmen nüfusun birlikteliğini kapsayan çalışmaların kamuoyu düzeyinde de paylaşılması ve dayanışma ruhunun oluşması açısından da önem kazanmaktadır.

Uyum sürecinin hukuki, ekonomik ve sosyo-kültürel ölçüt olarak değerlendiren Fielden'e göre; hukuki statüleri yasayla belirlenmiş göçmenlerin ekonomik yaşamın aktif bir üyesi haline gelebilecek bir yaşamın maliyetini karşılayabilecek bir işinin olmasıdır. Bir diğer unsur olan sosyo-kültürel ölçüt çerçevesinde göçmenin ayrımcılık yaşamadan ve aracı kişi ve kurumlara ihtiyaç duymadan kendi kültürel değerlerini yaşayarak mevcut yapıya katkıda bulunmasıdır (Fielden, 2008: 3). Uyum çalışmalarında önceliğin, yerel halka birlikte toplumsal normlar çerçevesinde barış içinde bir arada yaşamamanın kurallarını içeren bir süreç olduğu göz ardı edilmemelidir.

Uyum çalışmalarının etkin şekilde uygulandığı birimler olarak yerel yönetimlerde, mali kaynak yanı sıra personel kaynağının da güçlendirilmesi önemlidir. Farklılaşan ihtiyaçlar doğrultusunda hizmetlerin ihtisaslaşması yanında tercümanlık hizmetlerinin de sağlanması, hak temelli yaklaşımın uzantısı olarak değerlendirilmektedir.

3 . BÖLÜM

SURİYELİ GÖÇMENLERE YÖNELİK SOSYAL YARDIM POLİTİKALARINDA KEÇİÖREN BELEDİYESİ ÖRNEĞİNDE ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER

Bu bölümde araştırmanın metodolojisi, araştırmanın bulguları doğrultusunda, Keçiören Belediyesi tarafından Suriyeli bireylere yönelik yürütülen sosyal yardım hizmetleri hakkında çalışmanın sonuçları ve değerlendirmeler yer almaktadır.

Çalışma kapsamında; Keçiören İlçesinin sosyo-ekonomik yapısına ilişkin istatistiki veriler, Keçiören Belediyesi tarafından ilçe bünyesinde yürütülen sosyal yardım hizmetleri, Suriye göçü ile başlatılan yeni hizmetler mercek altına alınmıştır. Konuya ilişkin Belediye yetkilileri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda içerik analizi yapılmıştır.

3.1 ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

2010 yılında Suriye’de yaşanan siyasi krizin uzantısı olarak açık kapı politikası izleyen Türkiye, 2011 Nisan ayından itibaren ilk göç dalgası ile 500 bin Suriyeliye misafirlik etmiş, ilerleyen zaman içinde bu sayı, 4 milyona yaklaşmıştır.

Suriye’de yaşanan iç savaştan kaçarak ülkemize sığınan Suriyeli göçmenlerin, Geçici Barınma Merkezlerinden ayrılarak kentlerde ikamet etmeye başlamalarıyla birlikte, yerel yönetimlerin hizmet alanı içerisinde yeni bir ihtiyaç grubu olarak “kent mültecileri” olarak varlık göstermeye başlamıştır.

Ülkemizde iç göç hareketlerinin neden-niçinleri değerlendirilirken sıkça kullanılan “kentlerin çekiciliği, kırsal iticiliği” söyleminin, günümüzde Suriye göçü konusunda kullanılması mümkündür.

Yerel yönetimlerin kent düzleminde yürüttüğü hizmetleri yerine getirme sorumluluğuna ilaveten kente gelen yeni ihtiyaç grubu, böylesine bir göçe hazırlıklı olmayan belediyelerin maliyetlerini arttırarak, hizmetlerin etkin bir şekilde sunumu konusunda çeşitli sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. İlk yönetim kademesi olan yerel yönetimler, göçle kente gelen bireylerin temel ihtiyaçlarının karşılanması yanında

barınma, işsizlik, ulaşım, çevre sorunları gibi pek çok konuda ihtiyaçların giderilmesine ilişkin yeni politika ve yaklaşımlar geliştirmektedir. Bu çerçevede, ulaşılan kaynaklardan derlenen bilgilere önceki bölümlerde yer verilmiş olmakla birlikte, Suriyeli göçmenlere ilişkin merkezi yönetimin konuşlandığı başkent Ankara Keçiören İlçesinde uygulanan sosyal yardım politikaları hakkında bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Haziran 2018 verilerine göre Ankara ilinde yaklaşık 100 bin Suriyeli nüfus bulunmaktadır. Toplam nüfusun yüzde 1.81 oranına tekamül ettiği gerçekliğinden hareketle, Suriyeli göçmenlerin yoğunluklu olarak ikamet ettiği üç büyük ilçeden biri olarak Keçiören İlçesinde belediye tarafından yürütülen sosyal yardım politikalarının, yerel yönetim uygulamaları açısından önemli ve anlamlı bilgileri ortaya koyacağı değerlendirilmektedir.

Araştırmanın temel amacı, Geçici Barınma Merkezinde misafir edilen Suriyeli göçmenlerin, kentlerde yaşamaya başlaması sonucu yerel yönetimlerin yeni bir ihtiyaç grubuna yönelik sosyal yardım politikalarının mahiyeti, kapsamı ve stratejilerinin değerlendirilmesidir.

Yerel yönetimlerin tüm dezanatajlı bireylere yönelik geliştirdiği sosyal yardım politikaları doğrultusunda, uygulamada yaşanan güçlükler ve çözüm yolları, iyi uygulama örneklerinin yaygınlaştırılması konusunda uygulayıcılara örnek teşkil edebilecektir.

Yerel yönetimlerin uyguladıkları kentsel politikaların bir çoğu, Suriyeli göçmenler üzerinde doğrudan veya dolaylı olarak etki etmektedir. Bu çalışmada; Keçiören Belediyesi tarafından Suriyeli göçmenlere yönelik yürütülen sosyal yardım politikaları kapsamında kurumlararası işbirliği ve koordinasyon çalışmaları mercek altına alınmış ve bu politikaların iyi uygulama örneği olarak diğer belediyelere de fikir verebileceği düşünülmektedir.

3.2 ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE SINIRLILIKLARI

Araştırmanın evreni; Türkiye'deki tüm yerel yönetimlerdir. Bu çerçevede, araştırmanın amacı doğrultusunda, Suriyeli nüfusun Türkiye'deki iller bazında dağılım surumları, bu nüfusa ilişkin kentte yürütülen kamusal hizmetler ile Keçiören Belediyesi tarafından yürütülen hizmetler incelenmiştir.

Çalışma kapsamında; Suriyeli göçmenlere yönelik yürütülen sosyal yardım hizmetlerine ilişkin kavramsal çerçeveyi oluşturmak amacıyla Suriye göçü ile birlikte merkezi yönetimin kurumlar tarafından eğitim, sağlık, istihdam, sosyal hizmetler alanında yürütülen çalışmalarına yer verilmiştir.

Çalışmada; hem nicel hem de nitel veri toplama ve analiz yöntemi benimsenerek, Keçiören Belediyesi tarafından yürütülen sosyal yardım hizmetlerine ilişkin veriler; Belediye Başkan Yardımcısı ve Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğünde çalışan iki personelle yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerin yanı sıra; Keçiören Belediyesi 2015-2019 Yılı Stratejik Planı ile 2017 Yılı Faaliyet Raporundan elde edilen verilere dayanmaktadır.

Araştırmayı sınırlayan en temel etmenlerden biri, araştırma sürenin sınırlı olmasıdır. Görüşmecilerin bilgi paylaşımı konusunda, Suriyeliler ve sosyal yardımlar konusundaki kamuoyununun yanlış bilgi ve hassasiyet durumu gözeticilerle genel yaklaşımlar üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte, konu hakkında yazılı kaynaklarda herhangi bir bilgiye yer verilmemiş olması da, araştırmayı sınırlayan bir diğer etmendir.

3.3 ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışma, karma yöntem yaklaşımı üzerine yapılandırılmıştır. Özellikle sosyal araştırmalarda kullanılmak üzere 1990'lı yılların başından itibaren kullanılmaya başlayan karma yöntem, araştırmacının bir çalışma veya birbirini izleyen çalışmalar içerisinde nitel ve nicel yöntem, yaklaşım ve kavramları birleştirmesi olarak tanımlanır (Creswell, 2003; Tashakkori ve Teddlie, 1998; Johnson ve Onwuegbuzie, 2004). Karma yöntemle yapılan araştırma doğrultusunda, farklı yöntemler kullanarak olayları bir çerçeve içerisinde analiz etme ve bir araya getirmektir. Karma yöntem yaklaşımı üzerine yapılandırılan araştırmanın temel ilkesi, farklı yöntem, strateji ve yaklaşımları kullanarak çoklu veriler toplamalı olarak değerlendirilmektedir (Johnson, B. & Turner, L. A. 2003: 297-399).

Öte yandan, Creswell (2006) karma yaklaşımın temel önermesini, "nicel ve nitel yaklaşımları birlikte kullanmak, her iki yaklaşımı tek başına kullanmaya oranla araştırma

problemlerini daha iyi anlamamızı sağlar.” şeklinde ifade etmiştir. Araştırmacıların ilk aşamada büyük çaplı projelerde nicel verileri toplayıp, ikinci aşamada nitel veri ve tekrar üçüncü aşamada nicel verileri toplayabilmesine olanak sağlayan karma yöntem araştırması nitel ve nicel araştırma arasında bir köprü kurulmasına yardımcı olmaktadır (Onwuegbuzie ve Leech, 2004:791).

Bu çalışmada; araştırmanın ilk aşamasında literatür taraması yöntemi ile Keçiören İlçesi hakkında sosyo-ekonomik yapıya ilişkin demografik veriler aktarılmıştır. Suriye göçü ile başlatılan yeni uygulamalar hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

İkinci aşamada ise; yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile sosyal yardım politikaları Keçiören Belediyesi örneği çalışma konusu kapsamında Mart 2019 tarihinde 5 Belediye yetkilisinden randevu talebinde bulunulmuş, görüşmeyi kabul eden 1 Belediye Başkan Yardımcısı, 2 Sosyal Yardım İşleri Başkanlığı çalışanı ile yüzyüze görüşme yapılmıştır. Görüşme talebinde bulunulan iki yetkiliden ise randevu talebine cevap alınamadığından görüşme gerçekleştirilememiştir. Görüşmelerin tamamı Belediye yetkililerinin makam odalarında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında, deneklere araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formu doğrultusunda Suriyeli göçmenlere yönelik kent yaşamında ne tür hizmetlere ihtiyaç bulunduğu, ne türlü hizmetlerin geliştirilmesi gerektiği, söz konusu hizmetlerin toplumsal uyum konusunda etkileri vb. sorular sorulmuştur.

Belediye yetkilileri yapılan bireysel görüşmelerde odak sorular şu şekildedir:

1. Suriyeli göçmenlerin sosyal yardım hizmetleri konusunda Belediyeden talepleri nelerdir?
2. Suriyeli göçmenlerin uyum süreci içinde Belediyelerin uyguladığı sosyal yardım politikasının rolü nedir?

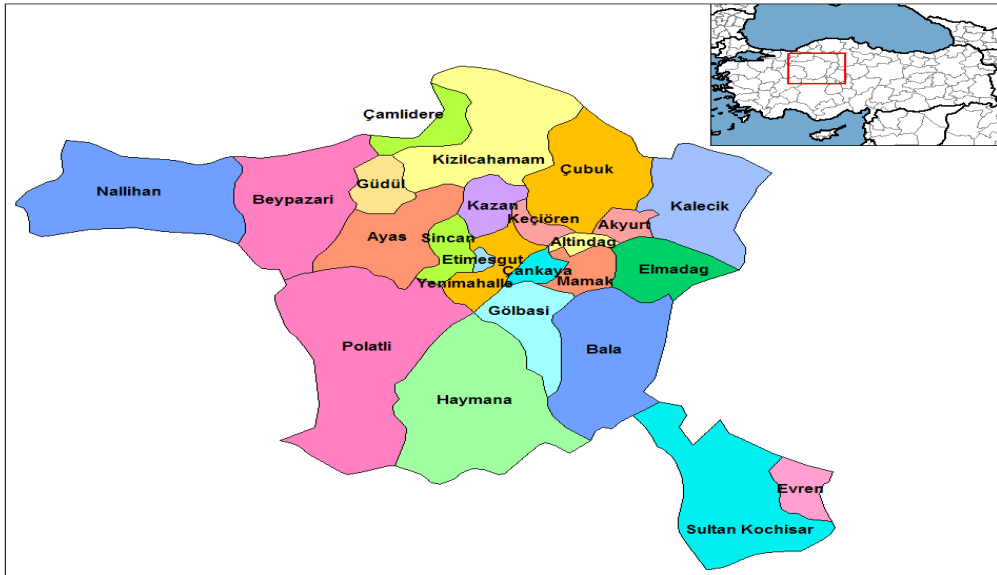
Bu araştırmada, yerel yönetimlerin tanımlanmış sorumluluk alanları içerisinde yer alan bölgelerde ikamet eden tüm vatandaşlara hizmet sunma sorumluluğundan hareketle, yeni hemşehriler olarak göçmenlere yönelik sosyal yardım politikaları konusunda genel tutumları ve görüşlerinin ele alınması düşünülmektedir.

3.4 Keçiören İlçesi Hakkında Temel Bilgiler

Keçiören İlçesine ait temel bilgiler aşağıda özetlenmiştir.

3.4.1 Çalışmanın Alanı

Çalışma, Ankara ilinin Keçiören İlçesinde gerçekleştirilmiştir. Türkiye nüfusunun %6,5'ini barındıran Ankara İli, yıllık nüfus artış hızı ile Türkiye ortalaması olan %1,37'nin üzerinde seyretmiştir. 2016 yılı sonu nüfus verilerine göre Çankaya, Keçiören, Yenimahalle, Mamak, Sincan, Etimesgut ve Altındağ'dan oluşan en büyük yedi ilçenin toplam nüfusu, Ankara nüfusunun %84 ünü barındırmaktadır. Bu bağlamda, merkez ve çevre ilçeler arasında dengesiz bir nüfus dağılımı mevcuttur (TÜİK, 2016).

Şekil 0-1 Ankara İli ve ilçeleri haritası

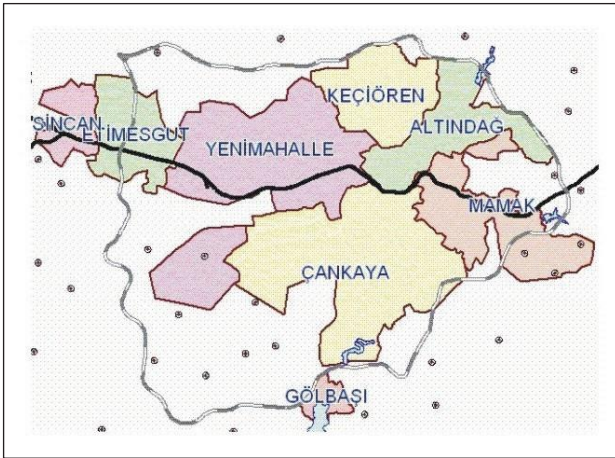
3.4.2 Keçiören İlçesi Mekan ve Yüzölçümü

Keçiören İlçesi; 1920'li yıllara kadar tarım hayvancılık ve buna bağlı ticaretin yapıldığı otel-kent görünümünde olup, Cumhuriyet döneminde planlı bir şehir kurma gayretleri devamında hızlı bir kentleşme olgusu içinde yoğun bir göç akımına maruz kalmıştır. 1923-1930 yılları arasında çekim merkezi haline gelmeye neden olan inşaat, ticaret ve hizmet sektöründeki gelişmelere bağlı olarak gecekondulaşma olgusu ile tanışan ilçe, yoğun göç akımı doğrultusunda, uzun yıllar kırsal nitelikli küçük bir yerleşme olarak kaldıktan sonra 1950'lerden sonra Keçiören bölgesinde bağ evleri yerlerini "apartman"lara

terk etmeye başlamıştır. İlçe sınırları içinde yer alan Aktepe gibi kamuya ait bölgelerde yaşanan hızlı gecekondulaşma olgusu karşısında Aktepe Gecekondulaşma Önleme Planları çözüm konusunda etkili olamamıştır. Süreç içerisinde; Ankara kent alanının genişlemesi ile genellikle orta gelir grubunun yerleştiği bir semt haline gelmiştir. 1953 yılında Altındağ ilçesi sınırlarına dahil edilen Keçiören ve Bağlum, 1966 yılında Ankara Belediyesi'nin sınırları içerisine alınarak semt haline getirilen Keçiören, ülkemizde yerel yönetimin yeniden düzenlenmesi sonucunda Ankara'nın metropol il merkezi haline getirilip Büyükşehir Belediyesi statüsü kazanmasıyla 30 Kasım 1983 tarih ve 2983 sayılı kanunla ayrı bir ilçe haline getirilmiştir. Ankara Belediyesi de Büyükşehir Belediyesi olarak yapılandırılmış ve 24 Mart 1984 yerel seçimleriyle resmi kuruluşu tamamlanmıştır. İlçenin sınırları ise İçişleri Bakanlığı'nın 13/81 sayılı kararıyla tespit edilmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı 8 metropol ilçe (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan, Yenimahalle) arasında yer almaktadır.

Keçiören İlçesi, Ankara'nın kuzeyinde merkeze 3 km. uzaklıkta, doğu ve kuzeydoğusunda Pursaklar, doğu ve güneydoğusunda Altındağ, güney ve batısında Yenimahalle, kuzeybatısında Kazan, kuzey ve kuzeydoğusunda Çubuk ilçeleriyle komşudur. yükseklik olarak 1075 rakıma sahiptir. Keçiören İlçesinde yer alan 51 mahallenin %90'ından fazlası çevre yolunun güneyinde yer alırken, %10'a yakın bir kısmı Bağlum bölgesinde bulunmaktadır.

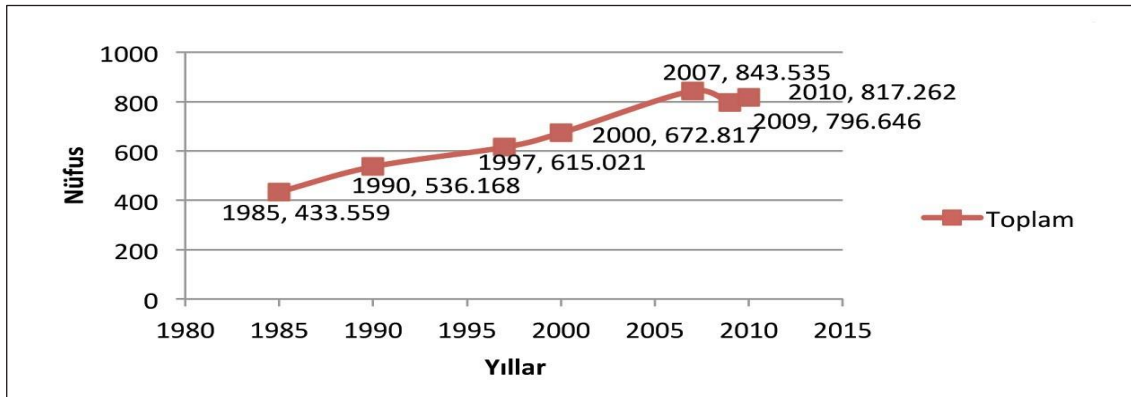
Belediye sınırları içinde 43 mahallesi, Keçiören ilçesi sınırları içinde kalan Alacaören, Kılıçlar, Gümüşoluk, Kösrelilik, Kurusan, Saray, Sarıbeyler köyleri ve Bağlum Beldesi ile toplam 156 km²'lik hizmet alanına sahiptir. (<https://www.kecioren.bel.tr/kecioren.html>).

Şekil 0-2 : Keçiören İlçe haritası

3.4.3 Demografik Özellikleri

Keçiören İlçesi, nüfus büyüklüğü itibarıyla Ankara'nın en kalabalık ve yoğun ilçelerinden biridir. Nitekim 1985 yılında 433.559 olan ilçe nüfusu, 2012 yılı verilerine göre 415.085 erkek ve 425.724 kadından oluşan 840.809 kişiye ulaşarak yaklaşık otuz yıl içerisinde iki katına çıkmıştır. Ankara İli merkez ilçe içinde yer alan Keçiören İlçesi; 2016 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 445.701 erkek nüfus, 457.864 kadın nüfus ile toplam 903.565 nüfusa sahiptir.

Tablo 0-1 Keçiören İlçesi Nüfus Dağılımı

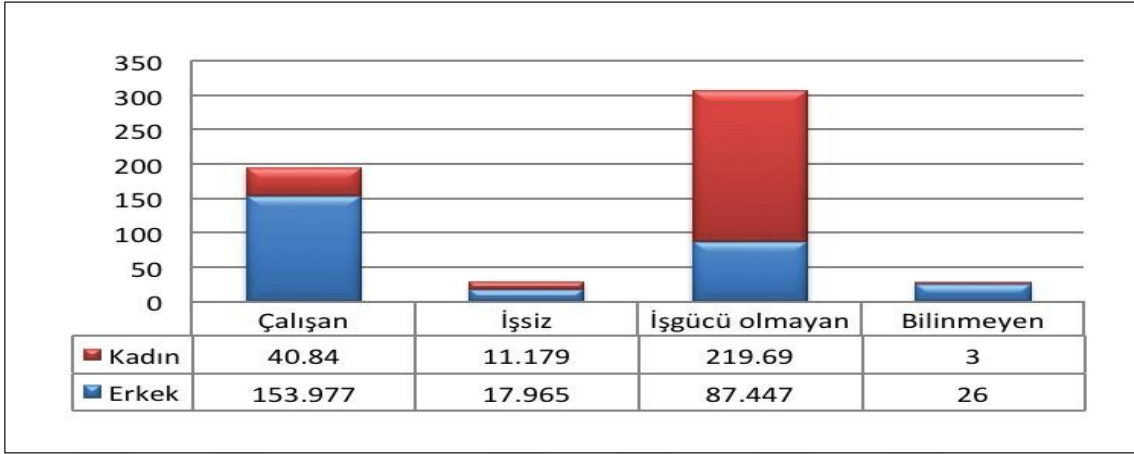
Keçiören İlçe nüfusunun yıllara göre artış seyrettiği, bu konuda iç göç dinamiklerinin etkili olduğu değerlendirilmektedir. Yıllara göre metropol ilçe belediyeleri arasında yer alan Keçiören İlçesi, 2016 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre 903.565 nüfusa sahiptir.

ANKARA İLÇELERİ NÜFUS TABLOSU									
Keçiören	848.305	Yenimahalle	591.462	Sincan	484.694	Altındağ	359.597	Polatlı	117.393
Çankaya	914.501	Mamak	568.396	Etimesgut	469.626	Pursaklar	123.857	Gölbaşı	115.924

Tablo 0-2 Ankara ilçeleri nüfus durumu

Tabloda görüldüğü üzere Keçiören İlçesi nüfusu en yüksek ikinci ilçe durumundadır.

3.4.4 Nüfusun İş gücü Durumu

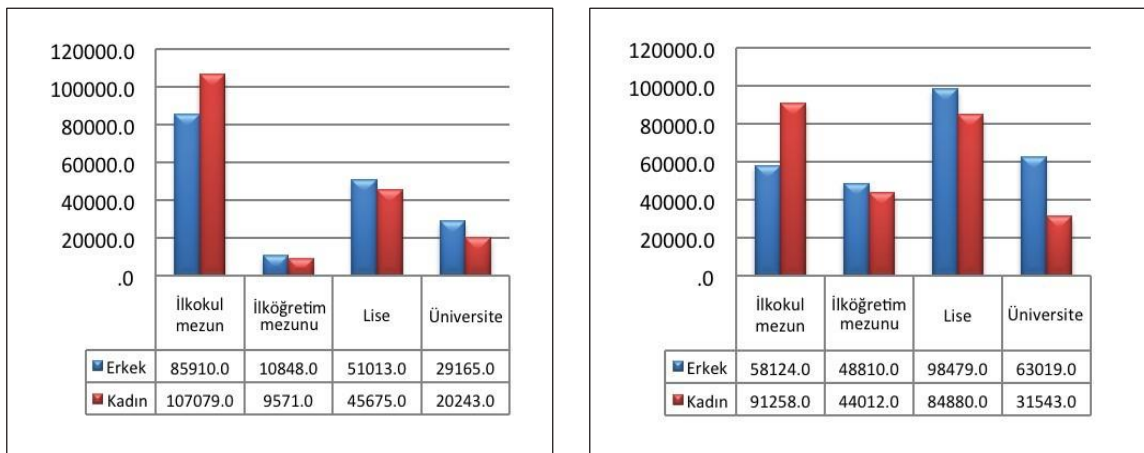

Tablo 0-3 Nüfusun İş Gücü Durumu

Keçiören nüfusu iş gücü durumu dağılım grafiğinde görüldüğü üzere; çalışan nüfusun 194.817 kişiden oluştuğu; bu sayının 153.997 kişinin erkek nüfustan oluştuğu görülmektedir. Bu durumda kadın nüfusun sınırlı düzeyde çalışan nüfus içinde yer aldığı söylenebilir.

Tabloya göre iş gücü olmayan nüfusun 307.137 kişinin 219.69'unu kadın nüfusun oluşturması, kadınların çalışma yaşamına katılımının düşük düzeyde kaldığını göstermektedir. Bu durumda bağımlı nüfus oranının yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

3.4.5 Nüfusun Eğitim Durumu

Tablo 0-4 2000-2010 yılları arasında Keçiören ilçesi nüfusunun eğitim durumu değişimi

Keçiören İlçesi nüfusunun eğitim durumuna ilişkin 2000-2010 yıllarına ilişkin karşılaştırmalı tablolarda, geçen 10 yıllık süre içerisinde eğitim sürecine katılan nüfusta büyük bir artış olduğu görülmektedir. İlçede yaşayan nüfusun eğitim sürecine katılımı konusunda cinsiyet durumuna bakıldığında ise, kadın ve erkek bireylerin paralel düzeyde aşama kaydettiği söylenebilir.

Tabloda dikkat çeken bir diğer husus da; ilköğretim mezunu nüfusta belirgin bir artış gözlenmesidir. Söz konusu artış oranlarında, erkek nüfusun üniversite oranındaki yükselişi, kadın nüfusun aynı hızda kaydedemediği görülmektedir.

Okuryazar durumu	Toplam nüfusa oranı	Ankara	Toplam nüfusa oranı	Keçiören	Toplam nüfusa oranı
Okumayazma Bilmeyen	3,86%	107.207	2,34%	17.761	2,31%
Okumayazma bilen	93,66%	4.341.440	94,79%	731.898	95,05%
Bilinmeyen	2,48%	131.312	2,87%	20.330	2,64%
Toplam	100,00%	4.579.959	100,00%	769.989	100,00%

Tablo 0-5 Keçiören okuryazar durumlarına göre nüfus dağılımları

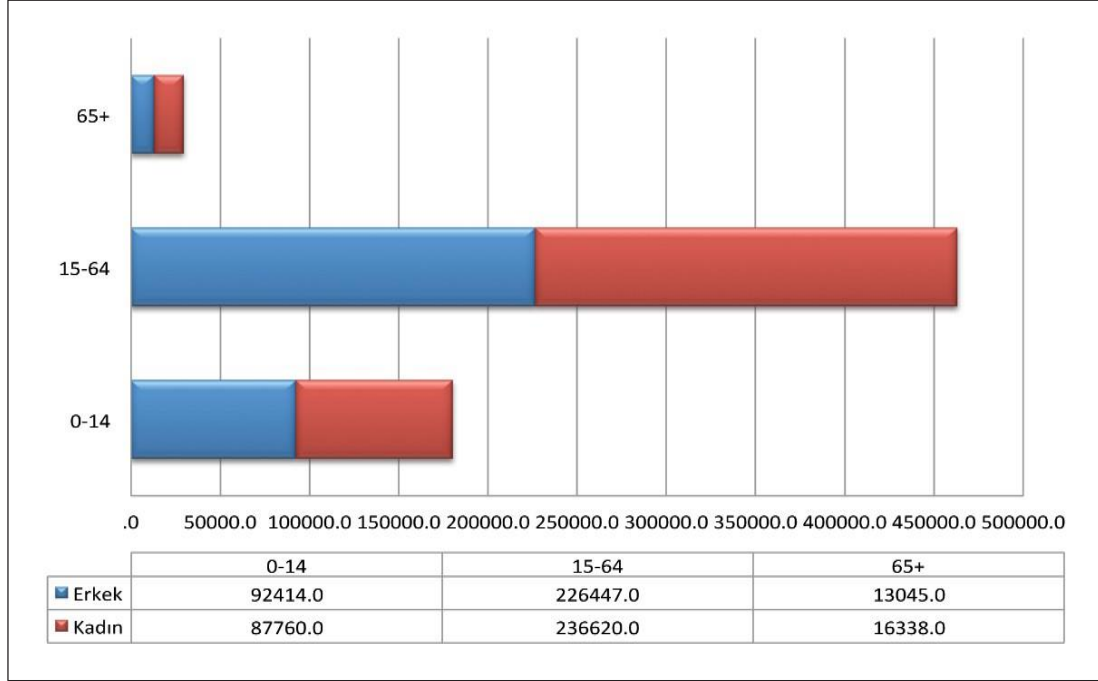
Okuryazarlık durumunu gösteren tabloya göre; Türkiye nüfusunun % 3,86'sının okur-yazar olmadığı, buna karşılık Keçiören İlçe nüfusunun % 2,31'inin okur-yazar olmadığı görülmektedir. Okur-yazarlık oranı, Türkiye ve Ankara ortalamasının üzerindedir.

PARAMETRELER	ANKARA	KEÇİÖREN	ANKARA'NIN TÜRKİYE'YE ORANI	KEÇİÖREN'İN ANKARA'YA ORANI
Kurum Sayısı	2.292	344	3,70%	15,01%
Derslik Sayısı	32.125	3.868	5,71%	12,04%
Öğrenci Sayısı	945.420	150.559	5,39%	15,93%
Öğretmen Sayısı	63.180	8.411	7,23%	13,31%
Nüfus	5.045.083	848.305		
Öğrenci Sayısının Toplam Nüfusa Oranı	18,74%	17,75%		

Tablo 0-6 Keçiören ilçesi Türkiye ve Ankara ile karşılaştırmalı eğitim kriterlerini gösterir tablo

Öğrenci sayısının toplam nüfus oranını gösteren tabloya göre Türkiye nüfusunun % 22,87'si öğrenci iken, Ankara daki oran % 18,74 Keçiören İlçesinde ise % 17,75 olduğu görülmektedir.

3.4.6 Nüfusun Yaş Aralığı Durumu

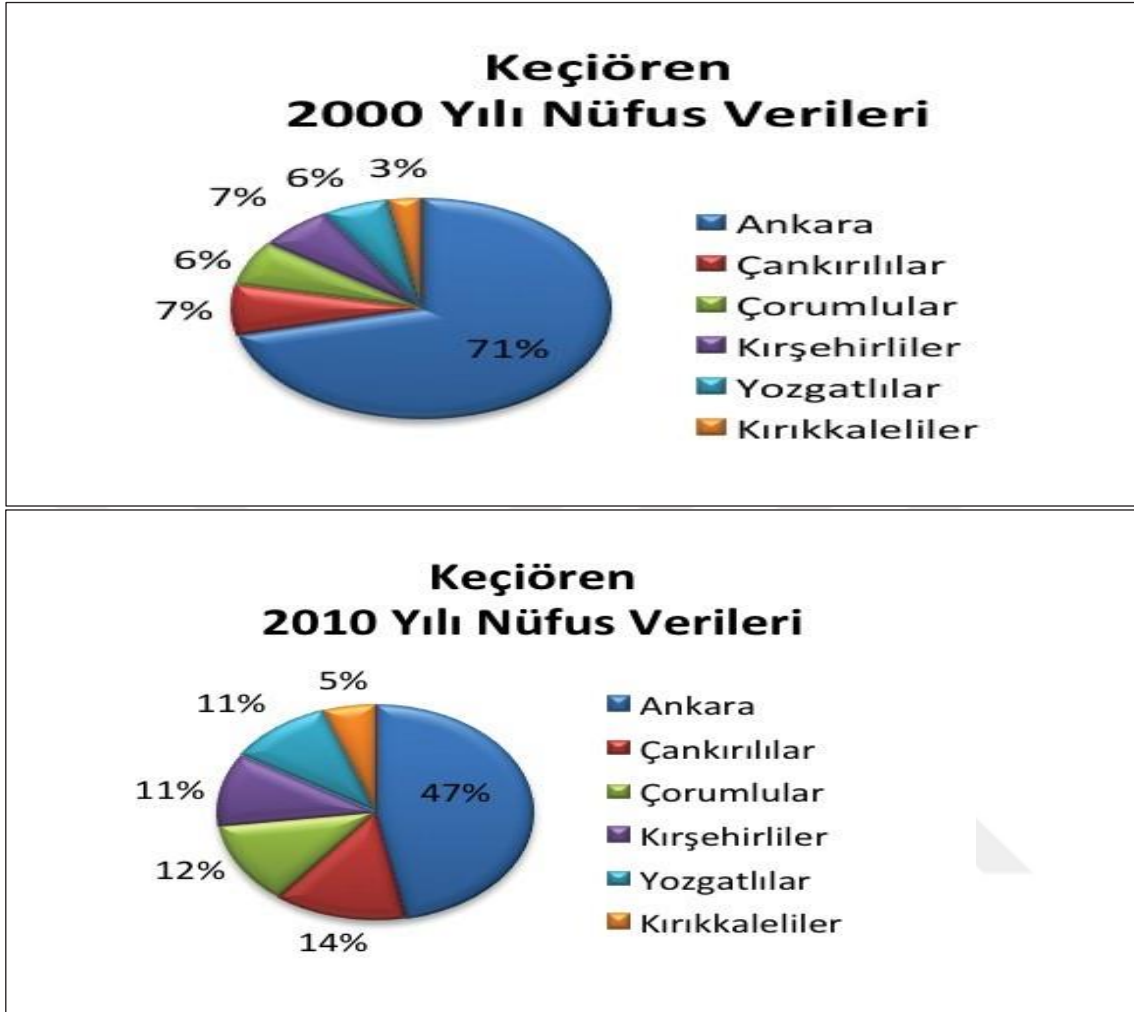

Tablo 0-7 Keçiören nüfusun yaş-cinsiyet özellikleri dağılımı

Tabloya göre nüfusun yaş ve cinsiyet durumu değerlendirildiğinde; nüfusun 15-64 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Nüfusun cinsiyet dağılımına bakıldığında ise, 0-14 yaş grubunda erkek nüfusun yüksek olduğu, buna karşılık 14-64 yaş aralığında kadın nüfusun yüksek olduğu görülmektedir.

Aynı tabloda, orta yaş nüfus oranının yüksek bir oranda bulunduğu, yakın gelecekte yaşlı nüfus oranında da artış gözleneceğine ilişkin bir projeksiyon söylenebilir.

3.4.7 Nüfusun Göç Durumu

Tablo 0-8 2000-2010 yıllarında Keçiören nüfusunun doğum yerine göre dağılımı.

Keçiören İlçesinin 2000 ve 2010 yılı nüfus verileri doğrultusunda, ilçenin çevre illerden göç aldığı görülmektedir. İlçenin 10 yıllık süreç içindeki yoğun bir şekilde göç akımına maruz kalması, ilçenin kültürü ve kimliği üzerinde de önemli bir etkisinin olduğunu göstermektedir.

3.4.8 Kültürel ve Toplumsal Yapı Durumu

Keçiören İlçesinde yaşayan nüfusun genel özellikleri itibariyle; il nüfusu içinde önemli paydağa sahip olduğu, yoğun göç hareketlerine maruz kalmakla birlikte eğitim oranında önemli bir ivme kaydettiği, nüfusun 15-64 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Yıllar itibariyle çevre illerden aldığı göç hareketleri, ilçenin kültürü ve kimliği üzerinde etkisini gösterdiği değerlendirilmektedir. Nitekim istihdama katılan kadın nüfusun düşük seviyede kaldığı görülmüşse de, özellikle meslek edindirme kursları, hemşehrilik duygusunu ve toplumsal dayanışma ruhunu ön plana çıkaran

kuruluşlar aracılığıyla, nüfusun beklentilerine cevap verilmeye çalışıldığı değerlendirilmektedir.

Kullanma Amacına Göre	Kullanıcı Birim
Güçsüzler Yurdu Kampüsü (7 katlı 176 yatak Kapasiteli)	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
	Huzurevi Müdürlüğü
Osman Gazi Sosyal Yaşam Tesisleri (5Katlı 100 Yatak Kapasiteli)	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Çocuk Danışma Merkezi(ÇODAM)	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Mahalle Konakları	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Emekliler Platformu	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Sosyal Yardım Birimi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Engelli Birimi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Gönüllü Akademisi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Kadın Danışma Merkezi	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Sosyal Paylaşım Mağazası	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Togem	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Güngörmüşler Konağı 1	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü
Güngörmüşler Konağı 2	Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü

Tablo 0-9 Keçiören Belediyesi uhdesinde hizmet veren sosyal hizmet kuruluşları.

Belediyeye bağlı olarak faaliyet gösteren sosyal hizmet kuruluşları ile çocuk, kadın, engelli, yaşlı olmak üzere tüm bireylere yönelik sosyal hizmet çalışmaları yürütülmektedir.

Keçiören Belediyesi teknolojik altyapı bilişim alanında sunulan hizmetler kapsamında; hizmetlerin kayıt altına alınması sağlanırken diğer taraftan elektronik ortamda başvuruda bulunarak talep ve isteklerini bildirimleri sağlanmıştır.

Söz konusu hizmetlerden; yardıma ihtiyacı olan vatandaşların bilgilerinin toplandığı ve arşivlendiği Sosyal Yardım Programı, Yonca Yaşam Merkezi üyelerinin kayıtlarının tutulduğu, düzenlenen kurs ve etkinliklerin takibinin yapıldığı Yonca Yaşam Merkezi, Metin Alagöz Gençlik Merkezi, Emekliler Platformu Sistemi, Gönüllü Akademisine vatandaşların kurumsal web sitemiz üzerinden başvuru yapmalarını sağlayan Gönüllü Akademisi Sistemi, KOSGEB programına başvurmak isteyen vatandaşların online başvuru yapmasını sağlayan 1071 Kadın İş Hayatına Katılıyor Başvuru Sistemi, vatandaşlara yönelik yapılan anketlerin online olarak takibini sağlayan Memnuniyet Anketi Takip Sistemi ile belediye hizmetlerini vatandaşlara sunmaktadır.

2013 yılı bütçe giderlerinin toplam harcama içindeki bütçe içindeki paylarına bakıldığında, Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü'nün oranının %2,01 olduğu görülmüştür.

3.4.9 Keçiören Belediyesinin Sosyal Yardım ve Hizmetlere İlişkin Genel İlkeleri ve Politikası

Keçiören Belediyesi 2015-2019 yılı Stratejik Planında, vizyonunu “Katılımcı ve şeffaf bir yönetim anlayışı ile; dünya standartlarında hizmet vermek ve belediyecilikte öncü olma anlayışımızı devam ettirmek.” şeklinde tanımlanmıştır (Keçiören Belediyesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu, 2016: 90).

Bu kapsamda, hizmetlerin sunumunda şeffaflığa özen gösterme, ilkeli davranma, ulaşılabilir olma, verimliliği gözetme, katılımcılığı sağlama, ekolojiye önem verme, samimi davranma, öncü olma, sosyal belediyeciliği önemseme başlıkları altında temel değerlerini belirlenmiştir.

Stratejik Planın “Vatandaş Memnuniyeti Değerlendirmesi” başlığı altında, yerleşme vurgusu yapılmıştır. Artan kent nüfusunda ön görülen müşterek ihtiyaçların yeterli görülmediği; günümüz yönetim anlayışıyla belediye hizmetlerinde vatandaş memnuniyeti vurgusu yapılmıştır.

2015-2019 Dönemi Stratejik Amaç Ve Hedefler kapsamında belirlenen amaçlardan; *“AMAÇ 3: Dezavantajlı kesimlere yönelik faaliyetler ile onların yaşam kalitelerini artırarak kent yaşamına katılımlarını sağlamak”* ifadesi ile, belediye hizmetlerinde kapsayıcı yaklaşım ortaya konulduğu görülmektedir.

Söz konusu amaca ulaşmak için belirlenen hedefler ise;

- *Hedef 3.1: Keçiören'de istihdama destek vermek üzere istihdam kaynaklı başvurular etkin bir şekilde değerlendirilerek başvuruların %60'ının istihdama dönüşmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.*
- *Hedef 3.2: İhtiyaç sahibi, korumasız ve dezavantajlı vatandaşların ambulans hizmeti ve evde dış tedavisi ile ilçede ikamet edip vefat eden vatandaşların cenaze hizmetlerine yönelik taleplerini karşılayacak şekilde çalışmalar yürütülecektir.*
- *Hedef 3.3: İhtiyaç sahibi, korumasız ve dezavantajlı kesimlere ulaşılarak her yıl bunların %35'ine yardım ve bakım hizmetleri sunulacaktır.*

Belirlenen hedefler doğrultusunda Hedef 3.1'e yönelik 2009-2014 döneminde %40 düzeyinde istihdama yönlendirme konusundaki çalışmaların 2015-2019 stratejik planı ile %60'a çıkarılması hedeflenmiştir. Hedef kapsamında;

- *İş talepleri düzenli bir şekilde değerlendirilecek.*
- *İş yeri sahipleri ile etkili iletişim kullanılacak.*
- *Hemşeri memnuniyeti gözetilmesi esas alınmıştır.*

Hedef 3.3'e ilişkin çalışmalar kapsamında; ihtiyaç sahibi dezavantajlı bireylere yönelik hali hazırda sunulan yardım ve bakım hizmeti sayısı 12.363 olduğu belirtilerek; sosyal yardımlar kapsamında planlanan çalışmalar şöyle sıralanmıştır:

- Kuru gıda yardım paketi, çocuk bezi, giysi, kırtasiye yardımı, sıcak yemek yardımı, muhtelif ev eşyası vb aynı yardımlar ile ihtiyaçların belirli bir süre karşılanması;
- Emekli bireylere rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunarak aktif emekliliğe ilişkin sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlenmesi,
- 6-14 yaş grubu çocuklara yönelik danışmanlık hizmeti, drama, akıl oyunları, gitar, resim ve seramik çalışması vb atölye çalışmalarla yoksulluktan kaynaklanan suçların ortadan kalkmasına destek verilerek toplumsal barışın tesisi için yaşam desteği sağlanması,
- Sosyal ve ekonomik yoksunluk içerisinde bulunan 60 yaş ve üzerindeki yaşlıların tespiti ile bakımlarının sağlanması, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları karşılanması,
- Engelli bireylerin tıbbi tedavileri konusunda nakil hizmeti, engelli hakları konusunda bilgilendirme, psikolojik destek, hukuki destek ile sosyal yardım

hizmeti, koltuk değneği, baston, tekerlekli sandalye, havalı yatak v.b. tıbbi cihaz yardımı ve hizmetleri sunmak,

- Şiddete maruz kalan kadın ve çocuklarına yönelik hukuki süreç, barınma, sosyal, psikolojik, ekonomik, sağlık ve eğitim alanında destek sağlamak,
- Kadının istihdamı ve ihtiyaç duyduğu hizmetler hakkında danışma ve yönlendirme işlemlerinin sağlanması, imkânlar dahilinde meslek edindirme kurslarına katılımlarının sağlanması,
- Ankara dışından gelen hasta, hasta yakınları ve öğrencilere geçici olarak barınma, beslenme ve rehberlik hizmeti sağlamak.

Ayrıntılı şekilde tanımlanan hedefler kapsamında ise;

- *Hemşeri memnuniyeti gözetilecek.*
- *Yardım ve bakım hizmetlerinde etkinlik sağlanacak.*
- *Sosyal belediyeçilik özelliği ön planda tutulacak*
- *Yardım ve bakım hizmetlerinde maliyet etkin yöntemler geliştirilecek.*

Keçiören Belediyesinin 2017 yılı Faaliyet Raporu doğrultusunda Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü ödenek toplam harcama içindeki payı 9.896.901,00TL'dir. Bu rakamın toplam bütçe içindeki oranı % 2,45'dir.

Keçiören Belediyesi 2015-2019 yılları Stratejik Planında yer alan hedeflere ilişkin olarak, 2017 yılı Faaliyet Raporunda yer alan gerçekleşme durumlarını içeren göstergelerde, sosyal yardım hizmetleri alanında planlamanın üstünde performans sağlandığı görülmektedir.

Sosyal yardım hizmetlerinin kapsamı ve faaliyetlere bakıldığında; etkinlik ve sosyal belediyeçilik yaklaşımı vurgulanmakla birlikte, göç ve göçmen kavramları ile ilgili bir düzenlemeye rastlanılmamıştır.

3.5 Keçiören İlçesindeki Suriyeli Göçmenlere Genel Bakış

Türkiye'nin nüfus yoğunluğu en yüksek illerinden biri olarak Ankara'nın nüfusu yaklaşık 5.5 milyon iken nüfus büyüklüğü itibariyle ikinci sırada yer alan Keçiören İlçesinin nüfusu, 2018 yılı verileri doğrultusunda 909.787 kişidir. Bu nüfusun %49,04'ünü erkek, %50,96'sını ise kadın nüfus oluşturmaktadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2018 verileri doğrultusunda, Ankara'da yaklaşık 100

bin Suriyeli göçmen ikamet etmektedir. İlde yaşayan toplam nüfusa oranı değerlendirildiğinde, yaklaşık %2'lik oran teşkil ettiği görülmektedir.

Suriyeli nüfusun ilçe bazında oranlarına bakıldığında ise; en yüksek oranla Altındağ İlçesi ilk sırada yer almaktadır. Suriyelilerin Altındağ İlçesini tercih etmelerinin gerekçesi olarak; barınma ihtiyacını gidermeye yönelik ucuz konut bulma olanaklarının etkili olduğu değerlendirilmektedir. Keçiören İlçesinde ise, ikamet eden Suriyeli nüfusun yerleşim yeri tercihlerinin de Altındağ İlçesi ile sınır bölgede yoğunlaşmaktadır. 1984 yılında Altındağ İlçesinden ayrılarak ilçe statüsü verilen Keçiören İlçesinde yaşayan Suriyeli göçmen sayısı 2589 kişi olup, Suriyeli göçmen sayısı (<https://www.bik.gov.tr/130-bin-misafirimiz-var/>), Keçiören nüfusunun %2'sine tekâmül etmektedir. Mevcut veriler doğrultusunda, Keçiören İlçesinde yaşayan Suriyeli nüfus ile Ankara İlinde yaşayan nüfus oranı birbirine paralel düzeydedir.

İlçede Suriyeli nüfus hakkında risk haritası ve ihtiyaç analizi bulunmamaktadır. Ancak kamu kurum kuruluşları ve sivil toplum örgüt eliyle yürütülen çalışmalar kapsamında Suriyeli göçmenlere yönelik sektörel düzeyde hizmet sunumu mevcuttur.

3.5.1 Keçiören Belediyesi Tarafından Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yürütülen Hizmetler

Keçiören Belediyesi tarafından yürütülen hizmetlerin tümünde “herkes yaşadığı beldenin hemşehrisidir” yaklaşımı doğrultusunda kapsayıcı bir politika anlayışı izlendiği görülmektedir. Bu yaklaşımın uzantısı olarak, Belediye tarafından yürütülen meslek kurslarında göçmenlere kontenjan ayrılması, özel ihtiyaç gruplarına yönelik proje geliştirilmesi, söz konusu projelerde sivil toplum kuruluşları, üniversite, kamu kurum ve kuruluşları ile paydaş çalışmalar yürütülmesi, sosyal belediyecilik anlayışının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Keçiören Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü bünyesinde bulunan Çocuk Danışma Merkezi (ÇODAM), Keçiören Sanat ve Meslek Edindirme Kursları (KEÇMEK), Keçiören Belediyesi Eğitime Destek Merkezi (KEDEM) birimleri ile Keçiören Kaymakamlığı bünyesinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) Koruyucu Önleyici Hizmetleri Birimi ortak çalışmaları kapsamında ilçede yaşayan tüm bireylere yönelik hizmetler yürütülmektedir.

Keçiören Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü tarafından yürütülen hizmetler kapsamında, Keçiören deki bütün ihtiyaç sahiplerine mevcut olanaklar dâhilinde ayni ve nakdi yardım hizmeti verilmektedir. Bu kapsamda, Belediyenin web sayfasında “Sosyal Yardımlardan Kimler Yararlanabilir” başlığı altında; “*Göç sebebiyle ilçemize taşınmış olan ihtiyaç sahibi aileler*” tanımlaması ile, sıralanan diğer ihtiyaç grupları içinde göçmenlere de yer verilmiştir (<https://www.kecioren.bel.tr/BIRIMLERIMIZ-21-mudurluk-faaliyeti.html>).

3.6 Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında Belediye yetkilileri ile Suriyeli göçmenlere yönelik yürütülen sosyal yardım hizmetlerinde izledikleri politikaları konusunda görüşme talebi doğrultusunda ilçede yürütülen sosyal yardım hizmetlerinin, ilçede yaşayan tüm bireylerin yararlandırılması konusundaki hassasiyetleri belirtilmiştir. Bununla birlikte, yeni bir hizmet alanı olarak belediyenin yeni hemşehrileri olarak Suriyelilere yönelik yürütülen hizmetlerde kapsayıcılık unsuru yanı sıra toplumsal uyum çalışmalarının ve ilgili kuruluşlara yönlendirme sürecinin sağlandığına ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir.

Konu hakkında görüşme kapsamında temel hususlar aşağıda sıralanmıştır:

Suriyeli göçmenlerin Geçici Barınma Merkezlerinden ayrılarak kentlerde yaşamaya başlamaları ile yeni bir ihtiyaç grubu ile karşı karşıya kalmaları konusunda belediyenin öncelikli olarak konu hakkındaki mevzuatta belirtilen yükümlülükler çerçevesinde neler yapılabileceği konusunda ihtiyaç grubu konusunda ortak anlayış ve yaklaşım modeli geliştirme anlayışı ile Kaymakamlık başkanlığında, Keçiören Belediyesi yürütücülüğünde, İlçe Nüfus Müdürlüğü, İlçe Sağlık Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Müftülük ve Sivil Toplum Kuruluşlarının katılımıyla Keçiören Meclisi kurulmuştur.

- Her birimin temsilcisi seçilerek Koordinasyon Birimi oluşturulmuştur. Bu sayede, Suriyeli göçmenlerin kurumlara başvuruları halinde seçilen temsilci tarafından hizmet alması sağlanarak hizmetlerde bütünlük esası benimsenmiştir.

- Her ay gerçekleştirilen toplantıda, her birimin temsilcisi tarafından Suriyeli göçmenlerin başvuruları ve yürütülen çalışmalar konusunda komisyon bilgilendirilmiştir.
- Belediye nezdinde yürütülen çalışmalarda koruyucu ve önleyici sosyal hizmet yaklaşımı uygulanmaktadır. Bu kapsamda 2012 yılında belediye tarafından “Sosyal Uyum Kitapçığı” hazırlanmıştır.
- Belediyenin Sosyal Yardım Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen sosyal yardım hizmetleri kapsamında, ihtiyaç sahibi diğer ihtiyaç sahibi bireyler kapsamında, Suriyeli göçmenlerin de giyim, ev eşyası, kuru gıda vb. aynı yardımlardan yararlandırılmaları sağlanmaktadır. Ancak nakdi yardım hizmetleri konusunda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yönlendirme yapılmaktadır.
- Suriyeli göçmenlerin toplumsal uyum çalışmaları konusunda kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşu işbirliğine önem verildiği belirtilmiştir. Bu kapsamda faaliyet gösteren Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi çalışmalarına atıfta bulunulmuştur.
- Belediye olarak Suriyelilere yönelik yürütülen çalışmalarda koordinatör rolü üstlenilmiştir.
- Suriyeli göçmenlere yönelik yürütülen hizmetlerde sistem oluşturmak amacıyla tüm başvurular ve sunulan hizmetler kayıt altına alınmaktadır.
- Suriyeli göçmen kadınlara, yine Suriyeli göçmen kadınlar tarafından eğitim ve farkındalık çalışmaları yürütülmektedir.
- Suriyeli göçmenlerin farklı, dil ve kültüre sahip olmaları, toplumsal uyum konusunda en önemli sorun olarak gösterilmiştir.

Yukarıda belirtilen çalışmalar doğrultusunda oluşturulan sistem dahilinde, Suriyeli göçmenlere yönelik yürütülecek hizmetler, toplumsal uyum çalışmalarını güçlendirmiştir.

Göçmen bireylere yönelik sivil toplum kuruluşları ortaklığı ile yürütülen proje ile; göçmenler, işsiz ve engelli gençlerin meslek kurslarıyla sertifikalandırılarak çalışma hayatına katılımlarını sağlamak amacıyla fırsat eşitliği sağlamak üzere Keçiören Belediyesi, Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Merhamet Adalet Vefa İyilik ve Yardımlaşma Derneği (MAVİDER) işbirliğinde 13 Mart 2017 tarihi itibari ile başlayan

“Elimden Tut Projesi” uygulanmıştır (*Elimden Tut Projesi Hayata Geçti.* http://ekml.meb.k12.tr/tema/icerikler/elimden-tut-projesi-hayata-gecti_3230565.html [E.T. 18 Eylül 2017].

12 ay süreli proje kapsamında, 65 katılımcı Giyim Üretim Teknolojisi, Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri, Bilişim Teknolojileri alanlarından tercih ettikleri bir alanda sertifika programını başarıyla tamamlamıştır (<http://www.kecioren.bel.tr/Bu-Proje-Göçmenlerin-ve-İşsiz-Gençlerin-Elinden-Tutacak.-2371-haber.html>).

Göçmen çocuklara dil eğitiminin yanı sıra psiko-sosyal destek amaçlı ritim, heykel resim, drama kursları düzenlenmektedir.

Kadınlara yönelik Aile Sağlığı ve Planlaması, Kadın Hakları ve Toplumsal Cinsiyet gibi konularda bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları yürütülmektedir.

Belediyeler Kanununun verdiği yükümlülük çerçevesinde, toplumun sosyal ve psikolojik sorunlarının tanımlanması ve çözüm yollarının oluşturulmasında sivil toplum kuruluşlarıyla, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği içine girerek çözümler oluşturulması yükümlülüğü çerçevesinde, Keçiören Belediyesi hizmet binası içinde faaliyet gösteren Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi önemli bir işleve sahiptir.

3.6.1 Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi

Keçiören Belediyesi hizmet binası içerisinde 13.12.2016 tarihinde hizmete açılan Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi, Suriyeli göçmenler olmak üzere tüm yabancı uyrukluların sağlık, eğitim, sosyal yardım, sosyal hizmet ve istihdam gibi çeşitli kamu hizmetlerine erişimini kolaylaştırıcı bir işlev sağlamaktadır.

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi, kurumlararası koordinasyon ve işbirliğinin uzantısı olarak Keçiören Belediyesi, Keçiören Kaymakamlığı, Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ve Avrupa Birliği İnsani Yardım Fonu (ECHO) mali desteği ile hizmete açılmıştır.

Avrupa Birliği İnsani Yardım Fonu tarafından 308 bin 500 EURO bütçe ön görülen Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi; Keçiören ilçe sınırları içerisinde sığınmacıların ve göçmenlerin toplumsal uyumunun sağlanması, sağlık, eğitim, sosyal yardımlaşma

ve istihdam gibi konularda hizmetler sunmak ve kamu hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmak amacını taşımaktadır.

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi, Keçiören Belediyesi binasında hizmet vermektedir. Bu durum; hizmete erişim ve güven duygusunu sağlama konusunda önemli bir rol oynamakla birlikte tüm hizmetler ücretsiz olarak sunulmaktadır.

Merkez tarafından yürütülen hizmetler, hafta içi 09.00 – 16.30 saatleri arasında Arapça tercüman desteği ile verilmektedir. Çarşamba ve Cuma günleri Farsça tercüman desteği sağlanmaktadır.

Merkezde bulunan birimler;

- Eğitim Danışmanlığı
- Hukuk Danışmanlığı
- İş ve Meslek Danışmanlığı
- Psikososyal Destek Danışmanlığı
- Sağlık Danışmanlığı
- Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Danışmanlığı

Keçiören Göçmen Merkezi tarafından hazırlanan Türkçe-Arapça broşür, merkezde yürütülen hizmetlerin kapsamı konusunda açıklayıcı bilgiler verilmektedir. Kurumlararası işbirliği içinde gerekli koordinasyon ve yönlendirmeleri sağlayan merkezde tüm hizmetler ücretsiz olarak verilmektedir.

Şekil 3.6-1 Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi koordinatörü ile yapılan yüzyüze görüşmeler doğrultusunda elde edilen veriler aşağıda sıralanmıştır:

- Merkezde göçmen işlemleri hakkında tüm hizmetlerin ele alındığı bir işleve sahip olduğundan, merkeze gelen Suriyeli göçmen, pek çok farklı konuda hizmet alabilmektedir.
- Süreç; bilgilendirme-yönlendirme-vaka takibi şeklinde ilerlemektedir.
- Mart 2019 tarihine kadar yaklaşık 12 bin kişiye (Suriyeli, Afgan ve Iraklı) hizmet verilmiştir.
- Hizmet sunumunda herhangi bir yaş sınırlaması bulunmamaktadır.
- Kırılgan gruplar içinde yer alan vakaların takibi yapılmaktadır. Bu yöndeki başvuruların toplam başvuru içindeki dağılımının %30 olduğu belirtilmiştir.
- Günlük başvuru sayısı yaklaşık 40 kişi.
- Merkezin açılması ve işletilmesi hakkında taraflarca imzalanan protocol gereği, sürenin dolmasına müteakiben Belediyeye devredilmesi planlanmıştır. Merkezin en güçlü yanı, tercüman hizmeti verilmesi.
- Başvuruların büyük çoğunluğu istihdam odaklıdır.
- Başvurularda istihdama yönelik dil kursu, meslek edindirme kurs

başvurularında yoğunluk bulunmaktadır.

- Merkezde yürütülen çalışmalar kapsamında, il bünyesinde faaliyet gösteren tüm kurum ve kuruluşlarla koordinasyon halinde hizmet verilmektedir.
- Merkeze intikal eden en temel sorunun istihdam konusu olduğu vurgulanmıştır.

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezinde bulunan birimlerin işlevleri hakkında yapılan görüşmede; “Hukuki Danışmanlık Birimi” tarafından yürütülen hizmetler kapsamında;

- Kimlik kartı alma veya kayıt işlemleri konusunda Göç İdaresi İl Müdürlüğü tarafından yürütülen iş ve işlemler hakkında;
- Göçmen ve mülteci hakları konusunda bilgilendirme,
- Sınır dışı edilme kararına itiraz ve devamında üçüncü ülkeye yerleştirilme ve uydu ili başvurularına ilişkin konularda,
- İşyeri açma, sigortasız çalıştırma, iş kazası, ücretlerin ödenmemesi vb. iş hukuku konusunda;
- Aile hukukuna ilişkin evlenme, boşanma, evlat edinme işleri hakkında yasal prosedürler konularında,
- Adli vakalara ilişkin (yaralanma, dolandırıcılık, mala zarar verme vb) soruşturma ve davalara ilişkin konularda,
- Çocuk, kadın, engelli ve yaşlı bireylere yönelik şiddet, ihmal, istismara ilişkin hukuki iş ve işlemler hakkında,
- Başvuruda bulunan bireylere yönelik göçmenlere yönelik hukuki hakları konusunda bilgilendirme, danışmanlık hizmeti,
- Kimlik çıkarma, adli, idari konularında danışmanlık hizmeti ,
- Aile birleşmesi, evlilik, çalışma vb konularda rehberlik ve danışmanlık hizmeti,
- Gayrimenkul alım ve satım işlemleri hakkında,
- Mahkemelere erişim hakkı ve avukat talebi için baroya başvuru vb konularda hizmet verilmektedir.

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezinde yer alan “Sağlık Danışmanlığı Birimi”nin verdiği hizmetler şöyle sıralanmıştır:

- Sağlık hizmetlerine erişim süreçleri, randevu alma, sevk vb. işlemler hakkında,
- Kadın sağlığı, bebek ve çocuk sağlığı konuları hakkında,
- Sağlık raporu ve ilaç temini konularında,
- Kadın ve aile sağlığı eğitimleri vb konularda bilgilendirme ve yönlendirme hizmeti verilmektedir.

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezinde yer alan “Eğitim Danışmanlığı Birimi” tarafından yürütülen hizmetler şöyledir:

- Çocuklar ve yetişkinler için Türkçe dil kursları hakkında,
- Çocukların örgün eğitime erişim konuları, okula kayıt, devamlılık, denklik gibi konularda,
- Yabancı Öğrenci Sınavı (YÖS) hazırlık kursları hakkında,
- Üniversite ve yüksek lisans erişimine ilişkin, üniversiteler için denklik, eğitim bursu vb. konularda,
- Dezavantajlı bireyler için kurs ve eğitim konularında,
- Göçmenlik ve Türk Vatandaşları arasında arabuluculuk yapılması amacıyla düzenlenen arabuluculuk, medyatör eğitimleri konularında bilgilendirme ve yönlendirme işlemleri; göçmen, mülteci çocuk ve gençlere yönelik psiko-sosyal hizmetler hakkında,
- Çocuk korumasına ilişkin ebeveynlerin karşılaştıkları sorunları paylaşabilecekleri ve bu sorunlarla mücadele etme konusunda destek alabilecekleri grup görüşmeleri hakkında,
- Şiddet, istismar, ihmal vb konularda psikososyal destek süreçlerinin takibi hakkında,

- Çocuklara yönelik bireysel destek ve danışmanlık hizmetleri hakkında bilgilendirme ve yönlendirme işlemleri yapılmaktadır.

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezinde yer alan “İş ve Meslek Danışmanlığı Birimi” tarafından yürütülen hizmetler şöyledir:

- Çalışma izin prosedürleri hakkında,
- İş arama ve istihdam süreçleri konularında,
- İş yeri açma ve iş kurma konularında,
- İlgili meslek kurslarına erişim ve yönlendirme hakkında,
- Yetişkinlere yönelik Türkçe dil kursları hakkında bilgilendirme ve yönlendirme işlemleri yapılmaktadır.
- Birim, göçmenlerin iş arama süreçlerine destek olmak amacıyla çalışma yürütülmektedir. Bu kapsamda merkezin en temel fonsiyonu, bilgilendirme konusunda olduğu vurgulanmıştır.
- Başvuruda bulunan göçmenlerin mezuniyet durumlarını gösteren diplomalarını yanlarında getiremediklerinden dolayı konu hakkında yapılacak iş ve işlemler konusunda bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti verilmektedir.
- Başvuru profiline bakıldığında 30 yaş altı ve vasıfsız işçi statüsündeki bireylerde yoğunluk mevcuttur.
- Talepler doğrultusunda KEÇMEK işbirliği ile dil kursları başlatılmıştır. Nitekim göçmenlerin yaklaşık %70’inin Türkçe bilmediği ifade edilmiştir.
- Birime başvuruda bulunan göçmenlerin yoğunluklu olarak Altındağ İlçesi sınırında bulunan Uyanış ve Çaldıran bölgesinde ikamet ettikleri belirtilmiştir.

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezinde yer alan “Sosyal Yardım ve Eğitim Danışmanlığı Birimleri” tarafından yürütülen hizmetler şöyledir:

- Birime başvuruda bulunan göçmenlerin yoğunluklu olarak Yeşilöz Bölgesinden gelmektedir.

- Yardım talepleri hakkında başvurular Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına yönlendirilmektedir.
- Sosyal Uyum Yardımı (SUY) kapsamındaki başvurularda yoğunluk yaşanmakta olup yönlendirme işlemi yapılmaktadır.
- Sağlık, eğitim vb konulardaki başvurular doğrultusunda ilgili kurumlara yönlendirme yapılmaktadır.

Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezinde yer alan “Psikososyal Destek Birimi” tarafından yürütülen hizmetler şöyledir:

- Toplumsal uyum çalışmaları kapsamında başvuruda bulunan kişilere yönelik yerel halkla bir araya gelebilmelerini sağlamak amacıyla gezi, toplantı, söyleşi vb. organizasyonlara katılım sağlanmaktadır.
- Dil kurslarına yönlendirme yapılmaktadır. (KEÇMEK; HEM, STK, özel kurslar)
- Birime başvuruda bulunan kişilere yönelik bilgilendirici, bilinç kazandırıcı eğitimler verilmektedir. Bu konular erken yaşta evlilik, çok eşlilik, eğitime katılma vb.
- İlçede ikamet eden Suriyeli göçmenlerin “kalıcı” olma eğiliminin yüksek olduğu belirtilerek özellikle dil ve uyum çalışmalarına ağırlık verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Merkezde yürütülen çalışmalar kapsamında, sayısal verilere ulaşamamıştır. Bununla birlikte, Ocak 2018 tarihli gazete haberinde danışmanlık ve bilgilendirme çalışmaları konusunda başvurulara ilişkin sayısal bilgiler verilmiştir.

“3.050 göçmen ve mülteciye danışmanlık, bilgilendirme hizmeti verilmiştir. Söz konusu hizmetlerden yararlanmak üzere başvuruda Iraklı birey sayısı 1.539 iken Suriyeli birey sayısı 948, Afganlı birey sayısı 353 ile üçüncü sırayı almıştır” (Göçmen Merkezi Hayatlarını Kolaylaştırdı.

(https://www.kecioren.bel.tr/GOCMEN_MERKEZI_HAYATLARINI_KOLAYLASTIRDI-2693-haber.html [E.T. 16 Ocak 2018].)

Kurumlararası işbirliği ve koordinasyon çalışmaları kapsamında; Keçiören Belediyesi, Keçiören Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, İlçe Sağlık Müdürlüğü, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlüğü, İlçe SGK Müdürlüğü, İlçe Müftülüğü, İlçe Tarım Müdürlüğü, Ankara Yardım ve Dayanışma Platformu (AYDAP), Göçmen Meclisi Temsilcileri, Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), IOM ve Ankara Sosyal

Bilimler Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezinden birer temsilcinin katılımıyla oluşturulan Koordinasyon Kurulu tarafından göçmenler için projeler geliştirilmekte, yürütülen projeler ve süreçler rapor haline getirilerek çözüm yolları bulmaya çalışılmaktadır.

2016 yılında Keçiören Belediyesi hizmet binası bünyesinde faaliyete başlayan Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezi, ihtiyaç sahiplerinin hizmetlere erişim konusunda koordinasyon rolü görmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türkiye’de göç hareketlerinin yapılandırılması konusunda merkezi yönetimin ortaya koyduğu politikalar, yerel yönetimlerin çalışma alanlarını çeşitlendirme ve yenileme ihtiyacı ile kapsayıcı politikaları zorunlu hale getirmiştir.

“Kent havası insanı özgür kılar” özdeyişinin ortaya koyduğu çekicilik, kente göç akımını hızlandırıcı bir etkiye sebep olmuştur. Günümüzde kentin çekiciliği, özellikle istihdam olanaklarının geniş olmasına ilişkin beklentilerin uzantısı olarak değerlendirilmektedir. Özellikle göç olgusunun bileşenlerinin ortaya koyduğu çok boyutluluk, ekonomik nedenler öncelinde sosyal, kültürel ve psikolojik dinamiklerin etkisiyle kente göç sürecini hızlandırmıştır.

Türkiye’de kırdan kente göç hareketleri sonucu kentlerde yaşanan değişim ve çözüm arayışları; Suriye göçü ile farklı yansımalarını kente taşımıştır. Geçici Barınma Merkezlerinden kente göçeden nüfus farklı dil, farklı kültür, farklı yaşam tarzıyla bilhassa yerel yönetimler özelinde belediyelerin önemli bir çalışma alanı olarak varlık göstermiştir.

Türkiye’ye yönelik kitlesel göç akımı, göç yönetimi konusunda yasal düzenlemeler konusunda görev ve yetkilerinin belirlenmesi sağlamış; 2014 yılında çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği ile Suriyelilerin hukuki statüleri de “Geçici Koruma” statüsü olarak belirlenmiştir. Tanımlanan hukuki statü doğrultusunda Geçici Koruma Kimlik Belgesi düzenlenen Suriyelilerin kentte yaşamaya başlaması, özellikle sosyal yardım hizmetlerine olan ihtiyacı arttırmıştır.

Kamu yönetim sistemi içinde ihtiyaca binaen geliştirilen kurumsal hizmetlerin çeşitlendirilmesi ile Geçici Sağlık Merkezleri, Geçici Eğitim Merkezleri, Çocuk Destek Merkezleri gibi ihtisaslaşmış kuruluşlar, ihtiyaca cevap verir görülmektedir.

Söz konusu kuruluşlar, kamu yöneti içinde kurumların ihtiyaç dahilinde geliştirdiği, temelde göç eden nüfusun ihtiyaçlarına cevap vermenin yanında kurumsal yapılanmada da kapsayıcılık unsurunun gerekliliği olarak değerlendirilmektedir. Sayısı 4 milyona yaklaşan Suriyeli nüfusa yönelik makro ve yerel düzeyde ihtiyaç analizi doğrultusunda hizmetlerin karşılanması konusunda teknik, idari ve mali kaynağın geliştirilmesi konusunda, gerek kısa vadede gerekse uzun vadede, sürdürülebilir insani gelişmeyi sağlamaya yönelik politikalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Keçiören Belediyesi örneğinde Suriyeli göçmenlere yönelik yürütülen sosyal yardım politikalarının araştırıldığı çalışmada; belediye tarafından yürütülen hizmetlerin, belediye sınırları içerisinde yaşayan tüm ihtiyaç yönelik olması konusunda kapsayıcı bir politika benimsediği görülmüştür. Özellikle dezavantajlı bireylerin hizmetlere erişimi konusunda başvuru kayıt altına alınması, hizmet sunumu, yönlendirme ve takip işlemlerinin belirli bir sistem dahilinde yürütülmektedir. Bu durum; özellikle kurumlararası koordinasyon ve işbirliği konusunda önem taşımaktadır. Aynı zamanda müracaatların sistem dahilinde kayıt altına alınması ile, mükerrer hizmetlerin önlenmesi de sağlanmış olacaktır. İlçe genelinde yaşayan Suriyeli nüfusun ne kadarının sosyal yardım hizmetlerinden yararlandığı, talepleri, sıklığı, süresi gibi konuların da tespit edilerek projeksiyonlar geliştirilmesi, yine sistem geliştirilmesinin avantajlarını oluşturmaktadır.

Suriyeli göçmenlere yönelik yürütülen çalışmalarda Keçiören Belediyesi tarafından özen gösterilen diğer bir önemli konu, bilgi kirliliği ile mücadele çalışmalarıdır. Zaman zaman medyaya yansıyan ve gerçek dışı bilgilerin yabancı düşmanlığına dönüşmemesi konusunda, Keçiören Belediye tarafından broşür, sosyal uyum kitapçığı hazırlanarak toplumsal barışın ve huzurun korunması için hassasiyet gösterilmektedir. Suriye göçünün başladığı ilk yıllarda hazırlanan Sosyal Uyum Kitapçığı, toplumsal duyarlılığı artırma, dayanışma ve yardımlaşma konusunda önemli bir işlev yerine getirmiştir. Aynı süreçte başlatılan yardım kampanyaları sayesinde toplumla destek mekanizmaları hayata geçirilmiştir.

Kamu hizmetlerinin yereldeki yürütücüsü olarak belediyeler özelinde Keçiören Belediyesinin, insani yaşam standartlarının korunması ve demokrasinin tesis edildiği en temel birim olarak, yürütülen hizmetlerin hak temelli yaklaşımla değerlendirilmesi önemlidir. Dezavantajlı bireyler içinde yer alan göçmenlerin, sosyal yardım hizmetlerinden yararlandırılmasına ilişkin politikanın benimsenmesi, adalet ve sosyal eşitlik kavramları içinde ihtiyaçlarının karşılanması hususunun bir hak olduğu yaklaşımını ortaya koymaktadır. Belediyenin sosyal yardımlardan kimlerin yararlanabileceği konusunda, “göç ile ilçemize gelen ihtiyaç sahibi ailelerin” tanımlanmış olması, sosyal adaletin tesis edilmesi konusunda gayretleri göstermektedir.

“Hiç kimse için garanti olmayan insan hakları herkes içindir” yaklaşımı içerisinde Keçiören Belediyesi tarafından Suriyelilere sunulan sosyal yardım hizmetlerinin bir başka uzantısı ise, meslek edindirme kurslarında ayrılan kontenjanlardır. Hak temelli yaklaşımla,

ihtiyaçların giderilmesinin bir lütuf değil bilakis hakkın yerine getirilmesi için bir görev olarak değerlendirilmesi anlayışıyla, bireylerin toplum içinde pasif, çekingen tutumlardan sıyrılarak ekonomik ve toplumsal hayatta varlık gösteren bireyler haline gelmelerini de kolaylaştıracaktır. Nitekim, mevcut insan potansiyelinin gelişme yönündeki değişimin de birer öncüsü olabilecek fırsatlara dönüştürülmesi konusunda geliştirilen projelerde Suriyeli göçmenlere ayrılan kontenjanlarla, istihdam konusunda önemli çalışmalar kaydedilmiştir.

Suriyeli göçmenlere yönelik sivil toplum kuruluşları ile işbirliği çalışmalarının en güzel yansıması Keçiören Göçmen Hizmetleri Merkezidir. Keçiören Belediye Başkanlığı hizmet binası içinde faaliyet gösteren merkez; belediye yönetiminden bağımsız yönetimi, Arapça ve Farsça tercümanlık hizmeti sunumu, ihtiyaç duyulan pek çok konuda bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti verilmesi sayesinde hizmet veren ile ihtiyaç sahibi arasında köprü rolü görmektedir. Bünyesinde oluşturulan birimler aracılığıyla göçmenlerin güvenle başvuruda bulunarak hiçbir ayrıma maruz kalmaksızın ve üçüncü kişilerin aracılığı olmaksızın bilgi ve becerilerini geliştirmek, hukuki sistemin ön gördüğü hususları öğrenmek, dil ve meslek edindirme kurslarına yönlendirme konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

Bilinmektedir ki; “daha iyi bir hayat” amacıyla gerek kırdan kente, gerekse ülkeden ülkeye olsun göç sürecine katılan bireylerin bünyelerinde taşıdıkları değerlerle güçlendirilmesi, dezavantajlı bireyler arasında yer aldığı kabul edilerek koruma ve destekleme, kimi zaman da tedavi etme yönündeki politikaların gerekliliğini kabul etmek gerekir. Yine bilinmektedir ki, dezavantajlı bireyler arasında yeralan göçmen nüfusun kültürel olarak dillerinin ve kültürlerinin bazı unsurlarını en az birkaç kuşak boyunca korudukları gerçeği gözden kaçırılmamalıdır. Bu gerçeklikten hareketle; göçmen nüfusa yönelik kapsayıcı ve toplumla bütünleştirici politikalar, gerek merkezi yönetimin örgütlenmiş bütün kurum ve kuruluşları ile, gerek yerel yönetimlerin etkin ve etkili hizmetleri ile, gerekse de sivil toplum kuruluşlarının bilgi ve deneyimleri ile geliştirilecek politikalar, tüm toplum düzleminde etkin biçimde uygulandığı takdirde toplumla uyum çalışmalarına katkı sağlanacak, göçmenlerin en temel insan hakkı olan iyilik halinin korunması ve geliştirilmesi sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı AFAD. *Barınma Merkezlerinde Son Durum*,
<https://www.afad.gov.tr/tr/2374/Barınma-Merkezlerinde-Son-Durum>, (Erişim Tarihi: 30.03.2017).
- Akgür, Z. G. (1997). *Türkiye’de Kırsal Kesimde Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Akkoyunlu, K. (2014). *Kent ve Kentli Hakları*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Akşit, B. (1998). “Göç Araştırmalarında Hızlı Değerlendirme Metodolojisi: Konferans: Türkiye’de İçgöç; (s. 67-77). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Arı, K. (1992). “Cumhuriyet Dönemi Nüfus Politikasını Belirleyen Temel Unsurlar”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 23, Cilt VIII, 77*.
- Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı*. Erişim Tarihi:17.01.2017.
- Bayhan, V. (1996). " Türkiye’de İçgöçler ve Anomik Kentleşme” II. Uluslararası Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç Bildirileri Kitabı. *Sosyoloji Derneği Yayınları*:5, DİE Matbaası, Ankara , s.178-193.
- Begel, E. (1996). *Kentlerin Doğuşu, Cogito Kent ve Kültürü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Benevelo, L. (1995). *Avrupa Tarihinde Kentler*. İstanbul: AFA Yayıncılık.
- BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, “*Mülteciler Hakkında Yasal ve Bilgilendirici Belgeler*”, <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=20>, (Erişim Tarihi: 18.01.2018).
- Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi. Bumin, K. (1998). *Demokrasi Arayışında Kent*. İstanbul: İz Yayıncılık. Cansever, T. (2010). *Osmanlı Şehri*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Castells, M. (1999). *"The Information Age: Economy, Society and Culture", Volume 2, The Power of Identity, . Oxford*.
- Castles, S. V. (2002). “*Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketi*”, B. U. Bal (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, S. (2006). “*Göç Kuramları Göç ve Göçmen İlişkisi*”. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.,s. 67-91.

- Çobanoğlu, Z. (1996). *Konut Sağlığı*. Ankara: Somgür Yayınevi.
- Doğani, A. E. (2002). “*Yeni Bir Uluslararası Göç Dalgasının Eşiğinde: Dünya Kentlerine Göç*”. 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Durugönül, E. (1997). “*Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler*”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç. *DİE-Sosyoloji Dergisi* Ortak Yayını.
- Erdoğan, M. (2015). “*Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri*”. Ankara: TİSK.
- Erdoğan, M. (2014). “*Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*”, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırma Merkezi.
- Erkan, R. (2004). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*. Ankara: Bilimadamı Yayınları.
- Erkut, G. (1991, Aralık). *Kentleşme Sürecinin Sosyolojik Boyutu*. Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı.
- Erol, M. (1997). *Kentsel Bütünleşme Üzerine Köy-Kent Farklaşması ve Aile Kurumunun Etkileri: Sivas Örneği*. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi (s. 342). Ankara: T.C. Başbakanlık D.İ.E. Yayınları.
- F.Dündar. (2007). *İttihat ve Terakki’nin Müslümanları İskân Politikası 1913–1918*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fielden, A. (2008). *Reported Solution to Protracted Refugee Situation, UNHCR*. . Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı. (<http://www.gap.gov.tr>. Erişim Tarihi: 11.10.2017).
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Gunila, J., & Larkham, P. J. (2003). "Sense of Place, Authenticity and Character: A Commentary". *Journal of Urban Design*, s.67-81.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “*Geçici Koruma Yönetmeliği*”, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, (Erişim Tarihi: 26.04.2017).
- Gökçe, B. (1996). *Türkiye’nin Toplum Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Görmez, K. (1997). *Kent ve Siyaset*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Görmez, K. (2004). *Bir Metropol Kent Ankara Sosyal Yapı Kimlik Yaşam*. Ankara: Odak Yayın.
- Greenwood, M. J. (1985). "Human migration theory, models, and empiricial studies", *25(4): 521-544. Journal of Regional Science*.

- Güngör, E. (1993). *Büyükşehir Belediyesi Araştırması*. Ankara: DPT Yayınları.
- Tekeli, İ. (1978). *İç Göçler*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye’de Kaçak Göç*. içinde İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- İçduygu, A ve Sirkeci İ. (1999). *Cumhuriyet Dönemi Göç Hareketleri: 75 Yılda Köylerden Şehirlere*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, “6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Yürürlüğe Girdi”, http://www.goc.gov.tr/icerik6/6458-sayili-yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanunu-yururluge-girdi_350_361_607_icerik, (Erişim Tarihi: 17.04.2017).
- İsbir, E.G. (1986). *Şehirleşme ve Meseleleri*, Ankara, Ocak Yayınları.
- Karaca, S. (2013). “Kayıtdışı Mülteciler, Kayda Değer Sorunlar”. *Analist Dergisi*, 31.
- Karaman, T. (1998). *Kent Yönetimi ve Politikası*. İzmir: Anadolu Matbacılık.
- Karaman, K. (2003). “Türkiye’de Şehirleşme Olgusu ve Gecekondu”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları 4*. Elazığ.
- Kartal, K. (1992). *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme*. Ankara: Adım Yayınlar.
- Kasapoğlu, A. (1997). *Toplum ve Göç*. Ankara Sosyoloji Dergisi Yayınları. Keleş,
- R. (1972). *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*. Ankara: AÜSBF Yayınları.
- Keleş, R. (1983). *100 Soruda Türkiye’de Kentleşme, Konut ve Gecekondu*. Ankara: Gerçek Yayınevi.
- Keleş, R. (2006). *Kentleşme Politikaları*. 9. Baskı, Ankara: İmge Yayınevi. Keleş,
- R. (1998), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, 2. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızılcılık, S. (2000). *Sosyoloji Yazıları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kongar, E. (1982). *Kentleşen Gecekonducular ya da Gecekondulaşan Kentler Kentsel Bütünleşme*. Türk Sosyal Bilimler Derneği Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı, 23.
- Kongar, E. (2000). *21. Yüzyılda Türkiye*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kurtuluş, H. (2009). *Kentsel Dönüşümün Politik Ekonomisi*. İstanbul: İFMC Yayınları.
- Lynch, K. (2013). *Kent İmgesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Martindale, D. (2000). "*Şehir Kuramı*", (Çev. Fırat Oruç, Şehir ve Cemiyet, Haz. Ahmet Aydoğan). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Mccarty, J. (1998). *Death and Exile (Olum ve Sürün)*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Mumford, L. (2007). *Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, (Çev: Gürol Koca, Tamer Tosun) . İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Odyakmaz, N. (1996). *Son Değişiklikleriyle Açıklamalı- İctihatlı "İmar Kanunu ve İlgili Mevzuat"*. İstanbul: Alfa Yayınlar.
- Oran, B. (2009). *Küreselleşme ve Azınlıklar*. Ankara: İmaj Kitabevi.
- ORSAM, O. (2014). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme*, ORSAM Rapor No: 196, Ocak 2015, http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201519_rapor196tur.pdf.
- Osmay, S. (1998). "*1923'ten Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü*" 75 Yılda Değişen Kent ve Uygarlık. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 139- 154.
- Orhan,O.ve Gündoğar S.S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*, Rapor No: 195, ORSAM&TESEV Raporu.
- Ozankaya, Ö. (1996). *Toplumbilim*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Öner, A.Ş. (2012). *Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabev.
- Özşen, T. (1987). *Planlama Yönetimi*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayınları.
- Resmi Gazete, "Geçici Koruma Yönetmeliği", Madde 7, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf, (Erişim Tarihi: 01.04.2017).
- Resmi Gazete, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik", http://www.goc.gov.tr/files/_dokuman5.pdf, (Erişim Tarihi: 05.04.2017).
- S. Dedeoğlu ve Gökmen, E. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma: Türkiye'de Yabancı Göçmen Kadınlar*. Ankara: Elif Yayınevi.
- Sağlam, S. (2006). *Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.

- Samsunlu, A. (2007). "Toplu Konut Kanunu ve Türkiye'deki Uygulamaları", içinde: *Kent ve Planlama: Geçmişi Korumak Geleceği Tasarlamak -Ruşen Keleş'e Armağan-*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de Kentleşme*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Sezel, İ. (1992). *Şehirleşme*. İstanbul: Ağaç Yayınları.
- Suher, H. (1995). *Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları*. İstanbul: Türkiye'nin Sorunları Dizisi.
- Sunday, Ü. (1983). "Nüfus Artışı, Göçler ve Kentleşme" *Türkiye'nin Gelişmesinde Nüfus Olgusu*. Ankara: Aile Planlaması Gen. Md.
- Tatlidil, E. (2002). "Kentleşme ve Göç", *Sosyolojiye Giriş*. Ankara: Martı Yayınları.
- T.C. (Mülga) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi", <http://www.calismaizni.gov.tr/media/1035/gkkuuygulama.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.04.2017).
- T.C.(Mülga)Kalkınma Bakanlığı, "Kalkınma Planları", <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/content.aspx?List=8661bcf7-9da5-4ecb-a190...>Erişim Tarihi: 12.11.2017.
- T.C.Sağlık Bakanlığı Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu, <http://www.tkhk.gov.tr/Dosyalar/fca898e4114b40efa25741bb8d2978bf.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.04.2017).
- T.C. (Mülga)Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, "Refakatsiz Çocuk Yönergesi",<https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/duyurular/refakatsiz-cocuk-yonergesi.pdf>, Erişim Tarihi: 11.03.2017
- T.C.Milli Eğitim Bakanlığı, www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/.../trErişim Tarihi: 17.03.2017
- Türk Dil Kurumu, <http://www.tdk@gov.tr>. (Erişim Tarihi: 03.03.2017).
- Tekeli, İ. (1998). *Türkiye'de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekşen, A. (2003). *Kentleşme Sürecinde Bir Tampon Mekanizma Olarak Hemşehrilik Ankara'daki Malatyalılar Örneği*. Ankara: DPT.
- Tosun, G. (1995). *Türkiye'de Kentleşme- Siyasal Yapılanma İlişkisi*. Amme İdaresi Dergisi.

- Türkiye İstatistik Kurumu.* (<http://www.tuik@gov.tr>) (Erişim Tarihi: 25.02.2017).
- Unat, N. A. (2002). *Bitmeyen Göç.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ünalın, T. (1998).. *Türkiye’de iç göçe ilişkin veri kaynaklarının değerlendirilmesi,”*
Türkiye’de İç Göç. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi.* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yenigül, S. B. (2005). *Göçün Kent Mekanı Üzerine Etkileri* , Ankara: G.Ü.
Fen Bilimleri Dergisi.
- Yıldırım, K. (2007). *Sosyal Hizmet.* Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Yörükán, A. (1968). *Şehir Sosyolojisinin Teorik Temelleri, Temel Kavramlar,*
Teoriler ve Problemler. Ankara: İmar ve İskan Bakanlığı Yayınları.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ARSLAN AKAY Seçil
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 04.04.1975
Medeni hali : Evli
Telefon : 0532 652 93 05
Faks :
e-mail : elbilge@gmail.com

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans
Lisans	HÜ Sosyal Hizmetler	1996
Lise	Mimar Sinan Lisesi - ANKARA	1991

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
1997	Şanlıurfa -TKV	Sosyal Hizmet Uzmanı
1998	Şanlıurfa-GAP BKİ	Sosyal Hizmet Uzmanı
1999	TRT Diyarbakır TV	Program Sunucusu
1998-2005	SHÇEK Ş.Urfa Toplum Merkezi Md.	Kuruluş Müdürü
2005-	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	Sosyal Hizmet Uzmanı

Yabancı Dil

.....

Yayımlar

.....

Hobiler

.....

